

Anne Asp & Sanna Hauta

Avioero päiväkotikäisen lapsen perheessä ja siitä toipumisen tukeminen päiväkodissa varhaiskasvattajien näkökulmasta

Opinnäytetyö

Kevät 2020

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto: Varhaiskasvatuksen opettajan pätevyys

Tekijät: Anne Asp ja Sanna Hauta

Työn nimi: Avioero päiväkotikäisen lapsen perheessä ja siitä toipumisen tukeminen päiväkodissa varhaiskasvattajien näkökulmasta

Ohjaaja: Virpi Nikkola

Vuosi: 2020

Sivumäärä: 88

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, miten eroperheen lapsia ja vanhempia kohdataan varhaiskasvatuksessa sekä minkälaisia menetelmiä varhaiskasvattajilla on tukea lasta ja vanhempia erotilanteessa. Tutkimus on toteutettu yhteistyössä Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Tutkimuksessa on käytetty kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimusaineisto on kerätty 2.-16.12.2019 välisenä aikana tekemällä Webropol-kysely kahteen Seinäjoen kaupungin päiväkotiin; Satulinnaan ja Taikaan. Tutkimukseen osallistui 16 varhaiskasvattajaa. Opinnäytetyössä tutkimuskysymyksiksi muodostuivat: Miten varhaiskasvattajat kohtaavat eroperheen vanhemmat ja lapset? Minkälaisia menetelmiä varhaiskasvattajilla on tukea lasta ja vanhempia erotilanteessa? Tutkimusaineiston analysointimenetelmänä on käytetty sisällönanalyysia.

Tutkimuksesta selvisi, että eroperheet ovat nykyään todella yleinen ilmiö varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajat kohtaavat erosta kertovan lapsen kuunnellen, keskustellen sekä syliä tarjoamalla. Erosta kertova vanhempi kohdataan kuunnellen, olemalla empaattisia sekä kohtelemalla heitä tasapuolisesti asettumatta kummankaan vanhemman puolelle. Tutkimuksesta nousi ilmi vanhempien keskinäinen riitaisuus eron jälkeen. Monilla vanhemmilla oli ollut haasteita tehdä yhteistyötä keskenään lasta koskevissa asioissa. Nämä tuottivat varhaiskasvattajien mukaan monia haasteita työhön.

Jokainen tutkimukseen osallistunut varhaiskasvattaja koki, että varhaiskasvattajan antama tuki ja turva erotilanteessa on perheelle tärkeää. Varhaiskasvattajien keskeisimmät vanhempien tukemismenetelmät olivat kuunteleminen, läsnä oleminen, puolueettomuus, palveluihin ohjaaminen sekä molempien vanhempien arvostus ja tasapuolinen kohtelu. Keskeisimpiä lapsen tukemismenetelmiä olivat kuuntelu, keskustelu, läsnäolo, läheisyys ja sylin tarjoaminen. Lisäksi mainittiin eroa käsittelevien kirjojen lukeminen, tunnekasvatusharjoitukset, leikit ja erilaiset eroa käsittelevät toimintatuokiot. Tutkimuksesta selvisi, että varhaiskasvattajat toivoivat saavansa työpaikaltaan lisää tietoa eroperheiden kohtaamiseen ja tukemiseen.

Avainsanat: Avioero päiväkotikäisen lapsen perheessä, lapsen ja vanhempien kohtaaminen ja tukeminen, varhaiskasvatus, kvalitatiivinen, kvantitatiivinen tutkimus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services (Early Childhood Education)

Author/s: Anne Asp and Sanna Hauta

Title of thesis: Divorce in the Families of Playschool Aged Children and Support after the Divorce from the Perspective of Early Childhood Educators

Supervisor: Virpi Nikkola

Year: 2020

Number of pages: 88

Number of appendices: 2

The aim of this thesis was to research how children and parents of a divorced family are encountered, and what methods early childhood educators have to support the child and parents in a divorce situation. The research has been carried out in collaboration with the city of Seinäjoki's early childhood education. The material was collected by conducting a Webropol- survey in two kindergartens in the city of Seinäjoki; Satulinna and Taika. Qualitative and quantitative research methods have been used in this study. The research was conducted in December 2019. Sixteen (n=16) early childhood educators participated in the research. The research questions were: How do early childhood educators face the parents and children of a divorced family? What kind of methods early childhood educators have to support a child and parents in a divorce situation? Content analysis has been used as the method of data analysis.

The research results indicate that divorced families are nowadays really common in early childhood education. Early childhood educators encounter the child telling about the divorce by listening, discussing and offering a lap. The parent reporting the divorce is encountered by listening, expressing empathy, and treating them equally without siding on either side of the parent. The research revealed the dispute between the parents after the divorce. Many parents have challenges cooperating with each other in matters concerning the child. These posed many challenges for the work of early childhood educators.

Each early childhood educator who participated in the research was of the opinion that the support and security provided by the early childhood educator in the event of separation is important for the family. The main methods of support for early childhood educators to support the parents were listening, being present, impartiality, referral to services, and appreciation of both parents. The most important methods of supporting a child were listening, conversation, presence, intimacy, and offering a lap. In addition, reading books about divorce, emotional education exercises, games and various action sessions of divorce were mentioned. The research showed that early childhood educators wanted more information from their workplace to meet and support divorced families.

Keywords: divorce, kindergarten aged child, family, meeting and supporting the child and parents, early childhood education, qualitative, quantitative research

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 AVIOERO.....	11
2.1 Avioerojen yleistyminen.....	11
2.2 Avioeroprosessi.....	12
2.3 Avioero on koko perheen kriisi.....	14
2.4 Lapsen kanssa erosta keskusteleminen.....	18
3 VANHEMMUUS ERON JÄLKEEN.....	22
3.1 Parisuhde päättyy- vanhemmuus jatkuu.....	22
3.2 Kahden kodin välillä.....	23
3.3 Yhteistyövanhemmuus.....	25
4 LAPSI ERON KESKELLÄ.....	27
4.1 Lasta kuormittavat tekijät.....	27
4.2 Lasta suojaavat tekijät.....	29
4.3 Eron vaikutukset lapseen.....	32
4.4 Lapsen kuulluksi tuleminen.....	33
5 VARHAISKASVATAJIEN TUEN MERKITYS.....	35
5.1 Yhteistyö vanhempien ja varhaiskasvatuksen välillä.....	35
5.2 Yhteistyövanhemmuuden tukeminen.....	37
5.3 Tiedonvälitys vanhempien ja kasvattajien välillä.....	39
5.4 Lapsen tukemismenetelmiä perheen erotessa.....	40
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	43
6.1 Perustelu tutkimuksellemme.....	43
6.2 Tutkimuksen tausta ja prosessi.....	43
6.3 Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus.....	44
6.4 Kyselylomake.....	46
6.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	47
6.6 Aineiston analysointi.....	50

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	53
7.1 Vastaajien taustatietoa.....	53
7.2 Eroperheiden yleisyys Satulinna- ja Taika-päiväkodissa	53
7.3 Tiedonvälitys varhaiskasvattajien ja perheiden välillä	54
7.4 Lapsen kohtaaminen eron keskellä.....	56
7.5 Eroperheen vanhempien kohtaaminen	58
7.6 Vanhempien välisen yhteistyön haastavuus erotilanteissa	59
8 VARHAISKASVATTAJIEN TUEN MERKITYS.....	61
8.1 Perheen tuen tarve erotilanteessa	61
8.2 Varhaiskasvattajien tukemismenetelmät perheen erotilanteessa.....	62
8.3 Eroperheiden kohtaamiseen tukea koulutukselta ja työpaikalta.....	64
8.4 Työpaikalta toivottu tuki eroperheen kohtaamiseen	66
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	68
10 POHDINTA.....	74
LÄHTEET	78
LIITTEET	88

1 JOHDANTO

Päädyimme tutkimaan tätä aihetta opinnäytetyössämme, koska aihe kiinnostaa meitä avioerojen määrän lisääntymisen vuoksi ja se on hyvin ajankohtainen aihe varhaiskasvattajien keskuudessa. Avioerot ovat yleistyneet, ja siksi siihen on hyvä perehtyä ja syventyä paremmin. Tällä hetkellä avioerojen määrä on pysynyt melko tasaisena. Tilastokeskuksen (2018) mukaan vuonna 2018 on tapahtunut 13 145 avioeroa ja vuonna 2005 on tapahtunut 13 628. Lisäksi noin 20 000 lasta joutuu vuosittain perheen avioeron keskelle sekä lisäksi huoltajien avioeron kohtaa noin 10 000 lasta vuosittain.

Tätä opinnäytetyötä voimme myös tulevaisuudessa käyttää yhtenä työkaluna varhaiskasvatuksen opettajan työssä, jonka avulla tuemme lapsen kasvua ja kehitystä vanhempien avioeron keskellä. Aiheeseen perehtyminen tukee meidän ammatillista kasvuamme ja tukee myös yhteistyökumppaniemme tietotaitoa aiheesta. Kasvattajien on tärkeää ymmärtää roolinsa lapsen ja perheen tukijoina. Haluamme tuoda esille sitä, miten iso vaikutus päiväkodin antamalla tuella on lapsille ja perheille. Opinnäytetyömme soveltuu myös opastukseksi ja tueksi eroaville vanhemmille sekä auttaa heitä ymmärtämään varhaiskasvatuksen merkityksen lapsen elämässä eron keskellä.

Aiheeseen perehtyminen ja syventyminen auttavat meitä ymmärtämään lasta ja lapsen elämänvaiheita, sekä erilaisia tunteita avioeron mullistaessa lapsen elämää. Vanhempien ero voi olla todella kova stressitekijä lapsen elämässä. Se tuo suuren muutoksen lapsen elämään ja horjuttaa tuttuja perustuksia. Lapsen vanhempien eroaminen voi olla myös riskitekijä lapsen kehityksen kannalta. (Väestöliitto, 2019.) Siksi haluamme myös tutkia, miten varhaiskasvatus on tukena ja läsnä vanhempien erotilanteessa. Varhaiskasvatus on suuressa roolissa lasten elämässä sekä myös vanhempien kasvatustehtävän tukemisessa. Tutkimme millaisia erilaisia toimintatapoja varhaiskasvattajilla on käytännön työssä ja olisiko niitä tarpeellista kehittää.

Aiheeseen syventyessä varhaiskasvatuksessa pystytään työskentelemään entistä lapsilähtöisemmin sekä kohtaamaan lapsi sensitiivisemmin ja tukemaan lasta vanhempien erotilanteessa. Varhaiskasvatuksen työntekijät pystyvät näkemään tilanteen kokonaisuudessaan sekä olemaan tukena sitä mukaa mitä lapsen tilanne ja

tarve vaatii. Varhaiskasvattajat pystyvät työskentelemään entistä intensiivisemmin lapsen kehityksen ja kasvun tukemisen kannalta. He kykenevät olemaan enemmän läsnä ja antamaan lapselle lapsen tarvitsemaa tukea ja läheisyyttä vaikeilla kriisihetkillä. Varhaiskasvattajat pystyvät ymmärtämään lapsen tunnetiloja ja eleitä paremmin sekä asennoitumaan niihin oikealla tavalla. Avioeroprosessi on pitkä tie, ja sen vaikutukset näkyvät vielä pitkään aikuisiälle saakka. Jokainen lapsi on yksilöllinen, joten lapsi suhtautuu ja reagoi muutoksiin eri tavalla.

Tutkimme avioeroa päiväkotikäisten perheessä teoretietoa käyttäen. Etsimme aiheeseen liittyvää teoriaa monipuolisesti erilaisista lähteistä. Selvitimme, mitä kaikkea muun muassa eroprosessiin kuuluu ja miten se voi vaikuttaa lapseen sekä millaisia erilaisia muutoksia ero perheeseen tuo ja miten ne tulisi kohdata. Tutkimme myös varhaiskasvattajien ja perheen yhteistyön tärkeyttä avioeroprosessin aikana. Tutkimme varhaiskasvattajien toiminta- ja tukemistapoja vanhempien avioerotilanteissa. Selvitimme olisiko hyvä kehittää varhaiskasvattajien tietotaitoa avioerolapsen tukemisessa, sekä millaisia toimintatapoja heillä on käytössään. Rajaamme aiheen selvittämällä avioeroprosessin eri vaiheet ja tutkimalla sen eri vaikutuksia lapseen sekä miten varhaiskasvatus voi olla osana tukemassa eroperhettä

Tutkimme varhaiskasvatuksen työntekijöiden tukemisen tärkeyttä Webropol-kyselytyökalun avulla. Opinnäytetyössämme käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää sekä määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimusmenetelmien avulla tavoitteenamme oli saada monipuolista tietoa varhaiskasvatuksen työntekijöiden tietotaidoista suhtautua lapsen tukemiseen avioeron hetkellä. Tutkimuksella keräsimme laajempaa tietoa kasvattajien omista kokemuksista, tiedoista, taidoista ja heidän suhtautumisestaan avioerolapseen sekä vanhempiin. Otimme myös selvää varhaiskasvattajien ja vanhempien yhteistyön toimivuudesta avioeron keskellä.

Tutkimuksen suoritimme tekemällä kyselyn kahteen Seinäjoen kaupungin päiväkotiin. Satulinnan päiväkotij sijaitsee Seinäjoen Halkosaassa. Satulinna on uudistettu moduulipäiväkotij. Päiväkotij Taika sijaitsee Seinäjoen keskustan läheisyydessä Pohjassa, ja se on tällä hetkellä ainoa vuoropäiväkotij Seinäjoella. Valitsimme nämä päiväkodit siksi, että molemmat työskentelemme näissä ja ne ovat meille tuttuja

paikkoja. Koemme myös näiden kahden päiväkodin olevan merkityksellisiä tutkimuksemme kannalta, koska ne ovat suuria päiväkoteja. Päiväkoti Taika tarjoaa vuorohoitoa, eli asiakaskuntaan kuuluu paljon eroperheitä. Vanhempien työajat voivat vaihdella, koska lapsi voi asua vuoroviikoin eri vanhemmalla, jolloin vuorohoidon tarve kasvaa.

Keskeisimmät käsitteet opinnäytetyössämme ovat päiväkotikäiset lapset, vanhempien avioero, avioeron vaikutukset lapseen ja avioeroperheen tukeminen varhaiskasvatuksessa.

Kuvio 1. Lapsen ja perheen tukeminen varhaiskasvattajien näkökulmasta.

Kuviossa 1 on tiivistettynä opinnäytetyömme keskeisimmät asiat. Kuviossa näkyy, miten varhaiskasvattajat ovat tiiviissä yhteistyössä perheen kanssa avioeron keskellä. Avioeroprosessi koskettaa montaa eri osapuolta, ja siinä on monta eri tekijää. Käsittelemme opinnäytetyössämme avioeroa lapsiperheessä ja mitä on syytä ottaa huomioon kasvattajana. Tutkimusotteemme on sekä kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus. Käytämme aineistonkeruussa Webropol-kyselytyökalua, joka sisältää suljettuja ja avoimia kysymyksiä. Kyselyllä kartoitamme kasvattajien toimintatapoja ja tietämystä erilaisista tukemismuodoista varhaiskasvatuksessa.

2 AVIOERO

Tässä luvussa tarkastelemme sitä, kuinka yleisiä avioerot ovat, mitä avioeroprosessi pitää sisällään ja mitä kaikkea se tuo mukanaan. Varhaiskasvattajien on hyvä tietää, mitä laissa on määritelty eron eri vaiheista. Tarkastelemme myös eron tuomia muutoksia perheen elämässä. Luvun lopussa käsittelemme myös, millainen olisi lapsen kasvun ja kehityksen kannalta vähiten lasta kuormittava tapa erota ja miten lapselle tulisi kertoa erosta.

2.1 Avioerojen yleistyminen

Avioeroa voidaan käsitellä ja tarkastella eri näkökulmista. Yksi näistä on muutos, jossa perhe muodostuu uudella tavalla. Tässä motiivina perheen vanhemmilla on usein halu saada vapaus ja parempi elämä. Avioero suomalaisten tapaan tapahtuu usein heidän avioliittonsa ensimmäisten vuosien aikana. Kun vanhempien suhde ei enää toimi kaikesta huolimatta, päädytään näkemään ero parhaimpana ratkaisuna. (Rosenholm 1989, 40.) Määttä (2002, 12) pohtii myös avioeron olevan yksi elämän käännekohdista, jolloin myös tietty elämänvaihe päättyy. Siihen liittyy monia menetyksiä. Avioeron jälkeen monien elämä saattaa mennä aivan uusiksi.

Useissa läntisissä teollisuusmaissa avioerot ovat olleet yleisiä viimeisten vuosikymmenten aikana. Muun muassa Yhdysvalloissa avioerot yleistyivät suoraviivaisesti 1970-luvulle asti, jonka jälkeen kasvu pysähtyi. (Macionis 2005, 331.) Melkein joka toinen avioliitto Suomessa päättyy eroon (Nordic Statistical Yearbook 2011, 44).

Koskela (2012, 11) mainitsee, että eron aiheuttamaa stressiä on verrattu jopa puolison tai vanhemman kuolemaan. Koskela myös jatkaa, että perheellisten eroissa parisuhteen särkymisen vaikutukset kohdistuvat myös lapsiin ja eroprosessit ovat myös usein hyvin kalliita yhteiskunnalle. Avioeroa pidetäänkin usein merkittävänä psykososiaalisena ongelmana. Rönkä ja Kinnunen (2002, 5) toteavat, että muuttuvat perherakenteet ovat moninkertaistuneet avioerojen lisääntyttyä. Avioerot tuovat moniulotteisia ongelmia perheille sekä säätävät perheiden tukemiselle ja kohtaamiselle nykyaikaisia asetuksia.

Litmala (2002, 8) kertoo, että vielä 1900-luvun alussa avioeroja ei ollut paljon, ja ne olivat harvinaisia. Silloin niitä tapahtui vain noin runsas sata vuodessa. 1920-luvun lopussa ylitettiin tuhannen avioeron määrä. Avioliittolaki tuli voimaan vuonna 1930 (L13.6.1929/235, 1§). Litmala (2002, 8) jatkaa, että suuria muutoksia erojen määrässä ei ollut havaittavissa. Kuitenkin avioerojen määrä nousi voimakkaasti sodan aikaan, koska myös avioliittojen summa kasvoi. Niiden muutos jatkui samanlaisena myös sotien jälkeen. Eronneiden lukumäärissä ei tapahtunut juurikaan muutoksia 1950-luvulla. Erot alkoivat merkittävästi yleistyä 1960-luvun lopulla. Vuosittaisten erojen määrä rauhoittui noin 10 000 eroon vuodesta 1974 lähtien. Vuonna 1988 voimaan astui uusi avioerosäännös, jonka jälkeen erojen määrä kasvoi 14 000 eroon vuonna 1989. Erojen kasvu tasaantui 1990-luvun alkuvuosina. Koskela (2012, 12) toteaa, että avioerojen määrä vakiintui 2010-luvulla noin 13 500 eroon vuodessa. Tilastokeskuksen (2018) mukaan avioeroja on Suomessa tapahtunut yhteensä 13 145 vuonna 2018. Viime vuosien aikana avioerojen määrä on pysynyt hyvin tasaisena, mutta on selvästi kuitenkin lisääntynyt.

Rönkä ja Kinnunen (2002, 119) toteavat Hokkasen (2002, 119) maininneen eroamisen olevan nykyään yleistä, eikä se aiheuta enää merkittävästi moraalista paheksuntaa. Edelleen kuitenkin lasten hyvinvointi, eron vaikutukset lapsiin ja lapsen suhde muualla asuvaan vanhempaan huolestuttavat. Lasten vointi eron jälkeen, sekä miten ero heissä näkyy ja miten suhde toisaalla asuvaan vanhempaan säilyy, on keskeisessä osassa vanhempia ja heidän rooliaan. Useassa tutkimuksessa näkyy, että eron jälkeen vanhempien suhtautumisella on iso merkitys sille, miten lapset reagoivat muuttuneeseen tilanteeseen. Koskelan (2008, 3) mielestä vanhemmat voivat myös opetella eroamaan sillä tavalla, että lapsen perusturvallisuus ja hyvinvointi ei ole uhan alla.

2.2 Avioeroprosessi

Avioeroa tai yhteiselämän lopettamista koskeva asia pannaan vireille hakemuksella, jonka voivat tehdä puoliset yhdessä tai jonka voi tehdä toinen puoliso yksin. Jos hakemuksen on tehnyt puoliso yksin, tuomioistuimen on varattava toiselle puolisolle

tilaisuus tulla kuulluksi. Tuomioistuimen on annettava kutsu ja hakemus toiselle puolisolle tiedoksi siten kuin haasteen tiedoksi antamisesta säädetään. (L16.4.1987/411, 6 luku, 28§.)

Puolisoilla on oikeus saada avioero harkinta-ajan jälkeen. Puolisoilla on kuitenkin oikeus saada avioero ilman harkinta-aikaa, jos he ovat asuneet erillään keskeytyksettä viimeiset kaksi vuotta. (L16.4.1987/411,6 luku, 25§.) Harkinta-aika alkaa siitä, kun avioliiton purkamista koskeva puolisoitten yhteinen hakemus on jätetty tuomioistuimelle tai kansliaan tai kun puolison hakemus on annettu tiedoksi toiselle puolisolle. Kun harkinta aikaa on kulunut vähintään kuusi kuukautta, puoliset tuomitaan avioeroon, jos he yhdessä sitä vaativat tai toinen heistä sitä vaatii. Vaatimus on tehtävä ennen kuin vuosi on kulunut harkinta-ajan alkamisesta. (L16.4 1987/411,6 luku, 26§.)

Avioeroa tai yhteiselämän lopettamista koskevassa asiassa tuomioistuimen on omasta aloitteestaan otettava käsiteltäväksi kysymys siitä, miten puolisoitten lasten huolto ja tapaamisoikeus olisi lapsen etua silmällä pitäen järjesteltävä. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta käsitellessään tuomioistuimen on erityisesti kiinnitettävä asianosaisten huomiota siihen, että huollon ja tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapsen myönteiset ja läheiset suhteet kumpaankin vahvempaan. (L16.4.1987/411, 6 luku, 32 §.)

Lapsella on oikeus riittävään elatukseen. Se käsittää lapsen kehitystason mukaisten aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämisen, lapsen tarvitseman hoidon ja koulutuksen sekä tästä aiheutuvat kustannukset. (L5.9.1975/704, 1 luku, 1§.) Lapsen huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty tai määrätty (L8.2.2019/190, 1 luku, 5§).

Avo- tai aviopuolisoitten erotessa on heidän tehtävä päätös alaikäisten lastensa asioista. Tärkeimpiä kysymyksiä ovat: jääkö lapsi vanhempain yhteishuoltoon, kumman luona lapsi asuu, miten lapsi tapaa hänen etävanhempansa ja miten elatusvastuu lapsesta jakautuu vanhempain kesken. Jos toinen vanhemmista ei noudata tätä keskinäistä sopimusta, sitä ei voida panna täytäntöön. Tarkemmin sanottuna

siis toista vanhempaa ei saada viranomaisteitse noudattamaan tätä sopimusta. Sopimus on siis parempi vahvistaa viranomaisella. Vanhemmat voivat tehdä kirjallisen sopimuksen lastenvalvojan kanssa, jonka vahvistaa sosiaalilautakunta, ja joka tarvittaessa panee myös tämän täytäntöön. Vanhempien ollessa erimielisiä lasta koskevista asioista he voivat lähteä hakeutumaan kunnalliseen tai muun tahon tarjoamaan perheasiansovitteluun tai tuomioistuinsovitteluun käräjäoikeudessa. Jos vanhemmat eivät tämän sovittelun jälkeenkään pääse yksimielisyyteen lasta koskevista asioista, voi käräjäoikeus tehdä niistä päätöksen. (Väestöliitto 2018.)

Ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilökohtaisessa asiassa, hänen tulee keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on otettava huomioon lapsen mielipide ja toivomukset. Huoltajan on kerrottava lapselle lasta koskevista päätöksistä ja muista lapsen elämään vaikuttavista asioista lapsen ikään ja kehitystasoon sopivalla tavalla. (L8.2.2019/190, 1 luku, 4§.)

2.3 Avioero on koko perheen kriisi

Koskela (2008, 14) kertoo, että kriisistä puhuttaessa tarkoitetaan sillä nopeaa muutosta, isoa muutostekijää tai käännettä ihmisen elämässä. Ero voikin usein olla ensimmäinen isompi kriisi, jonka lapsi tai aikuinen kohtaa omassa elämässään. Ero näkyy jokaisen perheenjäsenen kohdalla erikseen, mutta se koskettaa heitä myös yhteisesti. Kähkönen (2011) täydentää, että kriisin laukaisee jokin selkeä iso muutos, kuten esimerkiksi avioero. Kähkönen (2011) lisää vielä, että kriisin laukaisuun sisältyy menetyksen ja pettymyksen tunteet.

Kääriäinen (2009, 81) puhuu teoksessaan lapsen tavasta reagoida erotilanteeseen, joka on yksilöllistä kaikille. Vihaisuus, hiljaisuus, vetäytyminen vuorovaikutuksesta, taantumisen, huolehtivaisuus ja ylitsevuotava empatia tai reippaus tulivat ilmi vanhempien kuvatessa lapsiensa käyttäytymistä erotilanteisiin reagoidessa. Yhteistä vanhemmille oli lasten selviytymisestä kerääntyvä huoli. Tärkeä ja merkityksellinen asia lasten selviytyessä kriisistä oli siinä, millaiset vuorovaikutussuhteet lasten ja vanhempien välille oli muodostunut aiemmin ja millä tavalla heidän suhteensa jat-

kuvat ja säilyvät erosta piittaamatta. Kiintymyssuhteita ja siteitä on haastava rakentaa kokonaan uudestaan, kun suhdetta testataan ja koetellaan. Toisin kuin jo aiemmin hyvän ja toimivan vuorovaikutussuhteen säilyttäminen ja suosiminen on helppompaa. Viinikka (2014, 76) lisää myös, että kiintymyssuhdeteorian keskeisin ajatus lapsen turvallisuuden tunteen pohjalta on, että lapsella on pysyvä aikuinen elämässään. Aikuisen on tärkeää olla saatavilla eritoten stressitilanteissa, jossa väsymys ja paha olo ovat lapsen päällimmäisenä tunteena. Sinkkonen (2018) avaa, että lapsen ollessa turvallisesti kiintynyt, hän tietää kaikkien tunteiden olevan sallittuja.

Avioero on prosessi, se on yleensä vuosikausia kestävä erilaisten tapahtumien sarja. Siihen voi liittyä katastrofin siemen, mutta myös uuden ja paremman elämän alku. Usein eroon liittyy erilaisia uskomuksia ja vääriä käsityksiä. Vanhemmat kokevat usein syyllisyyden ja riittämättömyyden tunteita ja he haluaisivat uskoa, että lapset selviytyvät itsestään tai ainakin hyvin nopeasti eron aiheuttamasta kriisistä. Tämä on yleensä haitallinen ja virheellinen harhakäsitys sekä erehdys lasten kannalta. Elämä eron jälkeen on usein lapsille myllerryksen aikaa, ja saattaa kulua aikaa uuteen tilanteeseen tottuessa, niin kuin myös vanhemmilla ja muilla osapuolilla. Vanhemmilla saattaa olla monenlaisia tapoja selviytyä elämässään eteenpäin ja heidän tekemillä valinnoilla ja ratkaisuilla onkin suuri merkitys lapsen selviytymiseen kriisistä. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 21.) Pruuki ja Sinkkonen (mts. 22) ovat myös sitä mieltä, että lapsen kriisistä selviytymisen kannalta on tärkeää hänen lähivanhempansa mielentila ja hänen kykynsä selviytyä tilanteesta, kunnes jokin huoltajuusratkaisu löytyy tai tilanne rauhoittuu ja syntyy uusi tasapainotila.

Pettilä ja Yli-Marttila (1999, 22) kertovat kriisien kohtaamisesta ja sen edellyttämästä riittävästä turvallisuuden tunteesta, uskalluksesta sekä rohkeudesta pystyä käsittelemään sitä, mitä on tapahtunut sekä pysähtyä tutkailemaan kyseistä vaikeutta tai traumaa vähän kuin suurennuslasilla. Aina vastausta kyseiseen tilanteeseen ei saa, eikä ulospääsyäkään välttämättä löydy, mutta on silti muistettava edellä mainitut asiat. Kriisit usein koettelevat itsetuntoamme, mutta oikeastaan niiden työstäminen lisää itsetuntoamme niin kuin itsetuntemustammekin. Salaisuus kriisistä ja kasvun voimasta kyteeikin tässä. Selviytymishistorian ihminen rakentaa itse kriisien kautta.

Henkilökohtainen selviytymishistoria eli elämäkartta muodostuu kohdatuista vaikeiden asioiden käsittelystä, jossa henkilön minäkuva ja tunne-elämä joko suurenee tai pienenee.

Koskela (2008, 14) määrittelee kriisien olevan yksilöllinen, mutta silti kriisissä on yleisesti eroteltu neljä erilaista vaihetta, joita ovat sokkivaihe, toimintavaihe, korjaamisvaihe sekä uudelleen suuntautumisen vaihe. Vaiheet ovat yksilöllisiä ja kestävät jokaisella oman aikansa. On myös mahdollista, etteivät ne toteudu välttämättä edes samassa järjestyksessä. Jos perheessä käydään läpi yhtä aikaa useita kriisejä, voi se pidentää sekä hidastaa kriisien käsittelyä.

Koskela (2008, 15) jakaakin eroa koskevan kriisin vaihteita seuraavalla tavalla, jossa aluksi shokkivaiheeseen kuuluu erouhan ääneen sanominen ja siitä keskusteleminen. Nämä ovat usein perheen sisällä käyviä vaihteita. Perheen ulkoisen verkoston tietoon perheen tilanne tulee tavallisesti toimintavaiheessa. Tässä vaiheessa saatetaan jättää avioerohakemus ja lähdetään valmistelemaan erojärjestelyjä. Ulkopuolisen verkoston apu on tällä hetkellä perheelle suuri ja tärkeä. Perheiden arkisten asioiden tekeminen ja hoitaminen tunteiden ollessa vuoristoradassa on usein haasteellista. Monesti keskusteleminen ulkopuolisen tai muun heille luotettavan ihmisen kanssa voi auttaakin selviytymään ja selkeyttämään perheen tilannetta. Kun vanhemmat miettivät eroa ja sen toteuttamista, voi heidät ohjata hakemaan ulkopuolista apua. On hyvin tärkeää kaikkien perheenjäsenten kannalta, että kriisiluonteista apua ja palvelua on saatavilla nopeasti erotilanteissa. Kaikissa Suomen kunnissa pitäisi olla helposti saatavilla lakisääteistä perheasioiden sovittelua. Perheasioiden sovittelulla on tarkoitus tukea perhettä ja etsiä ratkaisua erilaisissa ristiriitatilanteissa perheen kesellä.

Myös Määttä (2002, 127) esitti Bowlbyn kriisiteorian, jossa lapsen kokema kriisiprosessi koostuu taas useimmiten tietystä samanlaisesti tapahtuvasta reaktioketjusta. Tätä kolmivaiheista prosessikuvausta voidaan sovittaa myös tiettyihin erokokemuksiin. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu eron torjuminen kaikella tavalla. Reaktiona lapsella voi olla esimerkiksi itkeminen, huutaminen, kaipaaminen ja menettämisen kohteen etsiminen aktiivisesti sekä torjuminen tarjotusta lohdutuksesta. Eron jatkuessa saattaa käyttäytymistä alkaa painaa passiivisuus, epätoivoinen alistuminen sekä lapsen olemus saattaa olla apaattinen ja surullinen. Viimeisessä vaiheessa

lapsi eristäytyy ihmiskontakteista ja voi vaikuttaa siltä, kuin lapsi ei välittäisi ja lopettaisi ikävöimästä menettämäänsä ihmistä. Pikkuhiljaa lapsi alkaa kuitenkin ulospäin virkistyä, kiinnostua muista ja muodostaa vuorovaikutussuhteita. Lapsi alkaa myös toipua eron aiheuttamasta masennuksesta ja surusta, vaikka ne ovatkin tehneet ja jättäneet jäljen lapsen omaan persoonallisuuteen ja kykyyn luottaa sekä kiintyä muihin ihmisiin. Vuorovaikutussuhteiden muodostuskyky on heikentynyt.

Määttä (2002, 127) analysoi, että avioeron vaiheteoriat ovat useimmiten suru- tai kriisipainotteisia, eivätkä erot yleensä noudata minkäänlaista tiettyä kaavaa tai tapaa. Avioerolla on kuitenkin erilaisia vaiheita, ja ne ovat sidoksissa toisiinsa. Järjestys näissä vaiheissa voi vaihdella eikä välttämättä ole kaikilla samanlainen tai tyyppinen. Jokainen ei edes aina käy jokaista kriisin erilaista vaihetta läpi, niin kuin esimerkiksi edellä kerrotussa kriisiteoriassa. Avioerot ja niiden läpikäyminen ovat aina yksilöllisiä, ja jokaisella on niistä erilaisia kokemuksia. Koskela (2008, 16) pohtii myös, että erosta toipuminen on yksilöllistä ja sen vuoksi vie se myös oman aikansa. Ajan kanssa ihminen sopeutuu elämässä tapahtuviin uusiin muutoksiin. Jos ihminen on niin sanotusti jumiutunut kriisissä, on ohjaaminen tässä kohtaa avun piiriin tärkeää koko perhettä ajatellen.

Kriisin keskellä lapsi tarvitsee merkityksellisen paljon rutiineja ja turvallisuuden tunnetta. Rutiinien samanlaisena pysymisellä on tärkeä merkitys myös turvallisuuden tunteen palautumiselle, esimerkiksi lapsen kanssa syödään ja mennään nukkumaan samaan aikaan kuin ennen, ja harrastetaan samalla lailla kuten aiemminkin. Lapsi tarvitsee myös rutiinien keskellä paljon yhdessä olemista. (Suomen mielen-terveys ry, [viitattu 11.12.19].) Matilainen (2008, 23) lisää, että lapselle tutut rutiinit vahvistavat omalta osaltaan lapsen perusturvallisuutta.

Lasten tyypilliset stressireaktiot erilaisissa ikävaiheissa on myös määritelty eri tavoin. Kun lapsi on vauva tai taapero, hän voi taantua eli palata varhaisempaan kehitysvaiheeseen. Se näkyy esimerkiksi lapsen syömiskäyttäytymisessä, vessassa käymisessä tai nukkumisessa. Lapsi saattaa jarrutella uusien taitojen kehityksessä. Monesti lapsella voi myös olla univaikeuksia, esimerkiksi mennä nukkumaan tai heräillä jatkuvasti. Lapsi voi myös roikkua vanhemmissaan eikä hänelle ole helppoa päästää irti tai olla erossa vanhemmistaan. Lapsella voi ilmetä kiukkua, ja mielialat voivat kiikkua ylös ja alas, sekä voi ilmetä itkuisuutta. (Mielen-terveystalo, [viitattu

11.12.19].) Viheriälä ja Rutanen (2010) vahvistaa myös, että pienillä lapsilla traumasta johtuva stressihäiriö pitää sisällään uhmaa, aggressiota, eroahdistusta, oppositioasennetta sekä taantumista vanhoissa jo opituissa asioissa.

Taaperoa vanhemman eli 3-5-vuotiaiden lasten taas on todettu käyttäytyvän tavalla, joka ei vastaa lapsen ikätasoa. Lapsi voi mahdollisesti haluta erilaiset vanhat lelunsa taikaisin, sekä haluta esimerkiksi turvarättinsä taas käyttöön. Lapsi voi myös imeä sormeaan ja vessassa käymisen taidot voivat heikentyä. Lapsi voi olla häkeltynyt ja keksiä erilaisia mielikuvitustarinoita. On myös mahdollista, että lapsi syyttää itseään erosta ja kokee tästä syyllisyyden tunteita. (Mielenterveystalo, [viitattu 11.12.19].) Perheterapeutti ja psykoterapeutti Vanhanen (2013) toteaa myös, että pienet lapset eivät ymmärrä mistä erossa on kysymys. He saattavat usein syyttää erosta itseään.

Lapsi saattaa aristaa ja pelätä nukkumaanmenoa, minkä vuoksi uni on usein katkoinaista. Lapsi myös roikkuu vanhemmissaan ja pelkää hylätyksi tulemistä. Hän voi suuttua herkemmin ja kokea ärtyneisyyttä, sekä lapselle saattaa ilmaantua myös erilaisia mielialavaihteluita. (Mielenterveystalo, [viitattu 11.12.19].)

2.4 Lapsen kanssa erosta keskusteleminen

Avioerossa merkityksellistä lapsen kannalta on, miten ero toteutetaan. Tärkeää on, että lasta ei suljeta vanhempien eron ulkopuolelle missään vaiheessa. Avioero koskettaa perheen jokaista osapuolta sekä on mullistava ja iso muutostekijä niin vanhemmille kuin lapsille. Lapset reagoivat helposti, jos he huomaavat jotain olevan meneillään heidän ympärillään. Se saattaa aiheuttaa lapselle erilaisia tunteita, joita ovat hämmennys, pelko, ahdistus tai paha olo. Siksi on tärkeää, että lapselle ollaan rehellisiä koko ajan. (Koskela 2008, 21.) Haavisto (2019, 4) painottaa, että kaikkein merkittävin tekijä erosta selviämisessä on, miten vanhemmat hoitavat eronsa.

Lasten kanssa on hyvä puhua myös siitä, miten heidän arkensa tulee muuttumaan ja mitkä asiat säilyvät ennallaan eli mitä rutiineista jää jäljelle. Lapsille on tärkeää turvallisuudentunteen säilyminen ja sen vaaliminen. Lapsen jäädessä tilanteeseen, jossa erosta ei informoida, joutuu lapsi itse miettimään ja keksimään erolle selityksiä omassa pienessä päässään. Erosta puhuminen ei ole koskaan helppo tilanne vaan

usein todella vaikea, mutta täytyy muistaa, että puhuminen on paljon parempi vaihtoehto kuin puhumattomuus. Lapselle kertoessa perheen keskellä tapahtuvista asioista on muistettava myös oikea tahti, jossa kerrotaan vähän kerrallaan lapsen edun mukaisesti. (Koskela 2008, 21-22.)

On syytä miettiä yhdessä etukäteen, mitä lapsille kerrotaan erotilanteesta ja mitä kerrotaan eron syiksi. Olisi tärkeää lasten kannalta, jos vanhemmat kertoisivat yhdessä päätöksestään. On iästä riippuvaista, miten ja millaisia asioita erosta kerrotaan lapselle. Erotarinan on syytä olla samanlainen molemmilla vanhemmilla, eikä sillä saa mitätöidä toisen vanhemman arvoa lapsen silmissä. (Miten kertoa lapselle erosta, [viitattu 15.12.2019].) Mäkijärvi (2014, 17) suosittelee myös kertomaan erosta lapselle silloin, kun eropäätös on varmasti tehty. On hyvä miettiä jo etukäteen, mitä muutoksia lapsen elämässä tulee tapahtumaan. Koskela (2008, 21) myös on sitä mieltä, että erosta kertominen on aina vanhempien vastuulla. Vanhempien olisi tärkeää kertoa erosta yhdessä kaikille perheenjäsenille niin, että jokainen on paikalla kuulemassa. Ennen kuin vanhemmat kertovat erosta, olisi heidän hyvä yhdessä käydä läpi mitä he kertovat ja millä tavalla he erosta kertovat. Vanhempien on muistettava pysyä rehellisenä ja asiallisena.

Edval (2001, 146) painottaa, että jos ensimmäisten kuukausien aikana ei mahdollisesti saa kerrottua kaikkia lapsille kuuluvia asioita, voi niistä kertoa tai puhua lapselle myöhemminkin. Tärkeintä kuitenkin on, että lapsi saa kuulla mitä tapahtui ja minkä vuoksi. Siinä yhteydessä voi painottaa, että se oli paras ratkaisu kyseiseen elämänvaiheeseen.

On merkityksellistä kertoa suoraan, etteivät lapset ole eron syy (Yle 2009). Vanhanen (2013) on myös sitä mieltä, että lapsille tulee painottaa, ettei ero johdu heistä. Lapsen (Yle 2009) ikä määrittelee hänen minäkeskeisyytensä ja miten hän maailman ympärillään näkee. Erosta puhuttaessa epäselvästi ja ympäröiväisesti lapsille, joutuu lapsi jäämään omien kehittymättömien päätelmien ja pohdintojen vangiksi. Uhmaikäinen lapsi voi luulla, että vanhemmat eroavat sen vuoksi, että hän on niin vaikea ja haastava heille. Usein myös erokriisin aikana vanhemmat voivat suuttua ja ärsyyntyä lapselle helpommin, jolloin se vain vahvistaa ja painottaa lapsen omia vääristyneitä päätelmiä. Pruuki ja Sinkkonen (2017, 101) vahvistavat, että ero ei ole koskaan lapsen syy. Lasta voi lohduttaa esimerkiksi näin: "Muistathan rakas, että

äiti ja isä huolehtivat aina sinusta, me rakastamme sinua aivan yhtä paljon kuin aina ennenkin”.

Erolla on aina tapana koskettaa vanhempien lisäksi myös lapsia. Siksi heille on ol-tava rehellisiä. Usein totuus on tuskallinen, mutta sitä ei silti pidä salata missään kohtaa. Yksityiskohtaisesti lapselle ei tarvitse kertoa asioista, mutta heille on silti kerrottava tilanne ja missä nyt mennään. Vanhempien ajatus on monesti, että lapset eivät ymmärrä tilannetta ympärillään. Todellisuudessa lapsi voi todella herkästi ais-tia perheen ympärillä tapahtuvia asioita ja kuinka se tuo erilaisia muutoksia esimer-kiksi ilmapiiriin. Tämän vuoksi hän voi jopa ymmärtää tilanteen vanhempia ennen. Erokriisin keskellä vanhemmat eivät monestikaan pysty ymmärtämään tai vastaan-ottamaan lapsen tunteita tai tukemaan siinä. Sen vuoksi ulkopuolisen verkoston tuki on lapselle hyvin tärkeää, kuten esimerkiksi päiväkodin varhaiskasvattajien tuki. (Ero tuo mukanaan monenlaisia tunteita 2019.)

Pruukin ja Sinkkosen (2017, 101) mielestä leikki-ikäiset lapset tajuavat ja tarvitsevat lyhyitä ja yksinkertaisia sanallisia selityksiä ja perusteluja. Heidän vastaanottoky-kynsä, keskittymisensä ja kielelliset taitonsa ovat hyvin erilaisia ja vaihtelevat yksi-löllisesti. Kun lapselle on tullut liikaa tietoa tai hän ei ole ymmärtänyt sitä, koska se on kerrottu liian vaikeasti, näkyy se lapsen käytöksessä usein. Pienelle lapselle on tärkeää kertoa ja selittää asiat niin yksinkertaisesti ja perustellusti, kuin mahdollista. Mäkijärvi (2014, 18) huomauttaa, että vaikka pieni lapsi ei välttämättä ymmärräkään aikuisten kertomia asioita tai sanojen merkityksiä, voi hänelle silti avata eron tuomat uudet muutokset. On tärkeää, että aikuinen puhuu rauhallisella äänellä ja katsoo lasta silmiin puhuessaan. Lapsi saattaa keskeyttää kertomisen itkemisellä. Silloin on hyvä muistuttaa lasta, että vaikka asiat tuntuvat juuri nyt pahalta, niin asiat järjestyvät kyllä.

Pruuki ja Sinkkonen (2017, 99-101) ovat sitä mieltä, että lapselle voi asiasta kertoa esimerkiksi niin, että isä ja äiti eivät enää oikein viihdy keskenään ja haluavat asua erillään. Asian voi kertoa vaikka näin: ”Äiti muuttaa kohta asumaan toiseen kotiin. Ja sitten äiti ja isi asuvat kumpikin omassa kodissaan”. Voidaan myös kertoa, että eropäätös oli heille hyvin vaikea. Tärkeää on painottaa, että äiti ja isä ovat pohtineet lapsen näkökulmasta parasta vaihtoehtoa. Keskeistä on, että tuodaan esille sellai-sia asioita, jotka säilyvät ennallaan ja antaa elämään jatkuvuutta rutiinien avulla.

Lapselle tulee kertoa selvästi, kenen kanssa hän asuu jatkossa ja missä hän asuu. Lapsen kuuluu saada tietää, että erilleen muuttaminen johtuu aikuisten välisistä erimielisyyksistä eikä lasta koskevista asioista. Lapselta on syytä varmistaa monesti, että vanhempien kertoma viesti on mennyt perille. Voi olla, että lapsi ajattelee vanhempien muuttavan erilleen, koska lapsi on ollut esimerkiksi tuhma.

Koskela (2008, 22) kertoo siitä, kuinka kotona saattaa olla paljon riitelyä, joka aiheuttaa lapselle usein ristiriitaisia tunteita ja hämmennystä. Riitelyn syyksi vanhemmat voivat kertoa, että se johtuu aikuisten asioista eikä lapsen tarvitse olla huolissaan siitä, koska hän ei ole syyllinen riitoihin. Lasta tulee myös muistuttaa, että vanhemmat pyrkivät selvittämään erimielisyytensä kahden kesken. Lapsi saattaa kysyä, eroavatko vanhemmat, ja silloin tulee yrittää olla lapselle mahdollisimman rehellinen ja avoin

3 VANHEMMUUS ERON JÄLKEEN

Tässä luvussa tarkastelemme, miten vanhemmuus jatkuu eron jälkeen. Mitä kahden kodin välillä asuminen pitää sisällään ja mitä kannattaa ottaa huomioon? Lopuksi pohdimme yhteistyövanhemmuuden tärkeyttä lapsen elämässä.

3.1 Parisuhde päättyy- vanhemmuus jatkuu

Rauhalan (2014, 138) mielestä usein ajatellaan, että vanhempien ero on yksi karmimmista tapahtumista lapsen kannalta. Tietysti lapsen kannalta olisi ihanaa ja onnellista, kun hänellä olisi toisiaan rakastavat vanhemmat yhdessä. Kuitenkin täytyy osata ajatella myös siltä kannalta, että jos vanhemmat olisivat yhdessä, mutta riitelisivät toistuvasti, tekee sekin lapsesta usein onnettoman. Lasta ajatellen vähemmän kuormittavampaa siis olisi, kun vanhemmat eroaisivat ja sopisivat tilanteen omalla tavallaan. Waddingtonin (2017) mielestä parempi vanhempi voi olla myös sinkku. Kukaan ei halua kasvattaa lapsia epäterveessä parisuhteessa ja riitaisassa ympäristössä.

Lasten kannalta on myös ensisijaisen tärkeää, että vanhemmuussuhdetta hoidetaan hyvin eron jälkeen. Lapset saattavat usein syyttää itseään perheen vanhempien erosta ja surevat perheen rikkoutumista. Ero usein satuttaa lasta, tekee kipeää sekä aiheuttaa voimakasta tunnetta ja kokemusta. On myös tilanteita, joissa ero on välillä lapselle tietynlainen helpotus. Monesti lapset elättelevät vielä toiveita siitä, että vanhemmat palaisivat takaisin yhteen. Kun erotilanne on päällä, täytyy muistaa lapsen antaa olla lapsi. Lasta ei tule koskaan asettaa viestinviejäksi vanhempien välille tai erilaisten riitojen selvittelijäksi. (Koskela 2008, 18.)

Kaiken myllerryksen, kuohunnan ja vuoristoradan keskellä lapsen tulee saada kokea, että molemmat vanhemmat rakastavat aina lastaan, erosta huolimatta. On myös muistettava, että vaikka parisuhde heidän välillään päättyy, vanhemmuus ei lopu vaan jatkuu samaan tapaan kuin aiemminkin. Velvollisuus lasten huolehtimisesta ja siitä, että lapsella on kunnollinen ja turvallinen lapsuus onkin ensisijaisesti vanhemmilla. Vanhemmilla saattaa olla keskenään riitaisat välit sekä he saattavat

kokea tulleen loukatuksi, mutta silti lasten etua ajatellen vanhempien tulee muistaa aikuismainen käytös. Tässä vanhempien on yritettävä tehdä parhaansa, että vanhempien välinen ristiriita ei välity tai siirry vanhemman ja lapsen väliin. (Vanhemmuus jatkuu eron jälkeenkin 2018.) Warshak (2012, 50) jatkaa, että kaikista tuliherkin aika avioeroproosessissa on useimmiten vähän ennen eroa tai saman tien sen jälkeen. Silloin lapset voivat yleensä joutua kuulemaan tai näkemään, kun vanhemmat riitelevät keskenään tai syyttelevät toisiaan.

Koskela (2018,18) pohtii, että mitä paremmin ja aikuismaisemmin vanhemmat suhtautuvat eroon ja heidän uuteen perhetilanteeseensa, sitä paremmin lapsella on mahdollisuus selvitä. Lasten selviytymistä helpottaa myös vanhempien toimiva ja luottamuksellinen vuorovaikutus keskenään. Ratkaisevinta on millä tavalla lapsi huomioidaan ja miten häntä tuetaan vanhempien eron keskellä. Lapsen tarpeet ja toiveet on otettava huomioon kokonaisvaltaisesti.

3.2 Kahden kodin välillä

Avioero voidaan nähdä uutena sopimuksena suhteesta, jossa vanhemmuus erotetaan puolisona toimimisesta (Rosenholm 1989, 41). Vuoroasumisesta on sovittu virallisesti vuonna 2018 sosiaalitoimessa noin 3600 lapsen kohdalla. Kuitenkin vuosittain vuoroasumisjärjestelyihin on päädytty epävirallisesti pelkästään vanhempien välisin omin sopimuksin. Vain tietty osa tekee lasten asumis- ja tapaamisjärjestelyistä virallisen sopimuksen, jonka sitten sosiaalihuolto on vahvistanut. (Heinonen, Saarikallio-Torp, Sihvonen & Miettinen 2019.)

Suurin eron jälkeisistä ratkaisuista on päätös lapsen huoltajuudesta ja tapaamisjärjestelyistä. Nykyään yhteishuoltajuus on yleisin järjestely, josta on tehty poikkeuksia vain tietyistä perustelluista syistä. Sopimuskysymys on se, missä heidän lapsensa asuu ja kuinka suuren osan ajasta hän viettää kummankin vanhempansa luona. Muutamia vuosia sitten yleinen tapaamisjärjestely oli sellainen, jossa lapsi asui äidin luona ja tapasi omaa isäänsä aina joka toinen viikonloppu tai sitten loma-aikoina. Kuitenkin tästä tyylistä on siirrytty paljon eteenpäin niin puhuttuun vuoroasumiseen, jossa lapsi saa viettää aikaansa tasapuolisesti molempien vanhempien kanssa. Suomessa vuoroasuminen toteutuu usein viikko-viikko-kaavan mukaan, jolloin lapsi

siirtyy hänen vanhemmaltaan toiselle kahden viikon välein. (Sinkkonen & Pruuki 2017, 105.) Ennen isien tapaamiset lasten kanssa olivat hyvin valittuja ja satunnaisia, mutta nykyään halutaan suosia enemmän lastenhoitoa vuoroviikoin, jolloin myös isät ovat äitien kanssa samalla viivalla. Lapsi, joka kaipaa jompaakumpaa vanhempaansa, voi hänelle tuoda lohtua ja turvaa esimerkiksi kuva vanhemmasta, tai jokin muu tärkeä esine tai tavara, kuten unilelu. (Lastenhoito vuoroviikoin avioeron jälkeen- hyvä vai huono valinta 2017.)

Lasta tulee arvostaa huolehtimalla hänen arkisista ja päivittäisistä asioistaan. Tutujen rutiinien ylläpitäminen on ensisijaisen tärkeää lapselle. Rutiinien ylläpitäminen lapsen elämässä palauttaa lapselle luottamuksen, että hänestä huolehditaan nyt ja myös tulevaisuudessa. Vanhempien tulee panostaa arjen toimivuuteen ja siihen, että lapsen arkiset toiminnot sujuisivat mahdollisimman samalla tavalla kuin aina ennenkin. (Niemelä & Kääriäinen 2008, 41.) Lapsen kannalta on parasta, että mahdollisimman moni asia hänen elämässään pysyy ennallaan. Näitä pysyviä asioita voivat olla esimerkiksi päiväkotia, harrastus, läheiset ihmissuhteet, koti, ystävät ja asuinalue. (Vinkkejä vanhemmille eron jälkeen, [viitattu 13.4.2020].)

Kun lapsi vaihtelee kahden kodin välillä, saattaa se aiheuttaa hänelle ahdistusta, pahaa mieltä ja surua. Tämä on lapselle usein ihan uusi tilanne, kun hän joutuu vaihtelemaan kotia ja paikalla on vain toinen vanhempi molempien sijasta. On siis täysin normaalia ja ymmärrettävää, että lapsi ikävöi poissaolevaa vanhempaansa. (Pieni lapsi erossa vanhemmistaan, [viitattu 12.1.2020].) Parkkari (2015) täydentää, että kahden kodin välillä eläessä lapsen tulee osata hallita ikävää. Jaksojen tulee olla lyhytmittaisia, jos lapsi on pieni tai poissa olevaan vanhempaan ei olla missään yhteydessä.

Poissaolevan vanhemman ikävöimiseen on annettava lapselle mahdollisuus. Kun lapsi kohtaa erossa olon jälkeen poissaolleen vanhempansa, on hänelle annettava lupa purkaa tunteitansa. Lapsi usein purkaa ikävääntunteensa esimerkiksi kiukuttelemalla tai vastustelemalla vanhempaansa jollakin tapaa. (Pieni lapsi erossa vanhemmistaan, [viitattu 12.1.2020].)

Kahden kodin arki on lapsen kannalta hyvä ratkaisu, koska tällä tavalla hän voi säilyttää ja ylläpitää läheistä ja kiinteää suhdetta molempiin vanhempiin eron jälkeen.

Lapsen tulee itse tahtoa vuoroasumista ja hänen toiveensa tulee ottaa huomioon ikä- ja kehitystason mukaisesti, esimerkiksi vuoroviikon toive pituudesta ja kuinka kauan hän haluaa asua kummallakin vanhemmalla. Lapsen ikä määrää, kuinka tarkasti asumisjärjestelyjä tulisi miettiä, minkälainen suhde lapsella on molempiin vanhempiin ja miten vanhemmat tulevat yhdessä toimeen sekä miten kaukana kodit ovat toisistaan. (Yhteistyövanhemmuus ja vanhempien yhteistoiminta eron jälkeen, [viitattu 12.11.2019].) Onko ratkaisu ja valinta sitten lasten kannalta parhain ja optimaalisin, riippuu paljolti lapsesta itsestään, sekä vanhempien väleistä ja miten kaukana he asuvat toisistaan eron jälkeen. Kun lapsi joutuu siirtymään ja vaihtamaan viikosta toiseen kahden kodin välillä, voi lapsi joutua miettimään ja kokemaan epävarmuutta siitä, mikä ja missä heidän kotinsa oikeasti on. (Lastenhoito vuoroviikoin avioeron jälkeen- hyvä vai huono valinta 2017.)

3.3 Yhteistyövanhemmuus

Yhteistyövanhemmuudessa tärkeintä on, että vanhemmat huolehtivat molemmat yhdessä lapsen asioista sekä toimivat lapsen edun mukaisesti. Yhteiseen kasvatustehtävään ja lapsen hyvän ajattelun tukemiseen sitoutuvat molemmat vanhemmat. Parisuhteen päättyessä molempien vanhempien on hyväksyttävä ja sitouduttava ylläpitämään suhdetta entiseen kumppaniin. Lapsen asioista puhuminen ja sopiminen nousevat esiin yhteistyövanhemmuudessa. Onnistuneen yhteistyövanhemmuuden edellytyksiä ovat vanhempien yhteinen sitoutuminen, avoimuus, joustavuus sekä lapsen yhteiset kasvatuslinjat. (Perhekeskus, [viitattu 19.4.2020].) Pruuki ja Sinkkonen (2017, 72) puhuvat yhteistyövanhemmuuden tärkeydestä. Eroamisen negatiiviset vaikutukset lapseen vähenevät tutkimusten mukaan silloin, kun vanhemmat suunnittelevat eroa, sitoutuvat yhdessä ottamaan vastuun lapsestaan, pakottavat itsensä lämpimään vuorovaikutukseen toistensa kanssa ja kunnioittavat sekä tukevat toistensa vanhemmuutta. Tämän kaltainen erovanhemmuus nimetään yhteistyövanhemmuudeksi. Entistä pariskuntaa yhdistää yhteinen ja sama tavoite, jossa turvataan lapsen hyvinvointi.

Aikuisen on syytä muistaa, että kun erotessa parisuhde päättyy, ei kuitenkaan vanhempana oleminen pääty. Vanhemmuussuhteen tulee heidän välillensä jatkaa ja

säilyä ennallaan. Kun tätä asiaa pohtii, se voi auttaa ajattelemaan, että toinen vanhempi on merkittävä osa lapsen ihmissuhteissa pysyvästi. Aina yhteistyövanhemmuus ei suju tai synny kuitenkaan itsestään. Tällöin tarvitaan molempien vanhempien halua ja ymmärrystä asettaa lapsi etusijalle, vaikka ero olisikin vaikea ja haastava. (Hietanen 2017.)

Hyvän ja avoimen yhteistyövanhemmuuden kautta lapsi kokee, että vaikka vanhemmat eivät enää asukaan yhdessä, niin he molemmat rakastavat häntä ja antavat huolenpitoa hänelle. Lapsi voi myös luottaa siihen, että voi turvautua kumpaankin vanhempaansa hetkenä minä hyvänsä. Ne vanhemmat, jotka pystyvät mahdollistamaan yhteistyövanhemmuuden, antavat lapsellensa luvan rakastaa ja ikävöidä toista poissaolevaa vanhempaa sekä muistavat lohduttaa lasta surun keskellä. (Sundvall-Piha 2015.) Kun yhteistyövanhemmuus onnistuu, se näkyy lapsen elämässä arjen sujuvina käytäntöinä ja lapsen helpoudessa elää kahden kodin arjessa (Hietanen 2017).

Vanhempien välillä yhteistyövanhemmuus rakentuu eron jälkeen vasta hiljalleen. Toimiva ja avoin keskusteluyhteys sekä joustavuus on tärkeää yhteistyössä toistensa kanssa. Kun molemmat vanhemmat haluavat kantaa vastuun lapsestaan tekemällä tietynlaisia kompromisseja ajatellen lapsen parasta, ovat he hyvällä pohjalla yhteistyövanhemmuudessa. Vanhempien tulee huolehtia siitä, että lapsen suhde toiseen vanhempaan säilyy ja pysyy samanlaisena. Vanhempien tulee aina muistaa, kuinka tärkeää on miten he puhuvat lapselle toisesta vanhemmasta. Yhteistyövanhemmuus edellyttää molemminpuolista arvostusta, kunnioittamista ja tukemista puolin ja toisin. (Yhteistyövanhemmuus ja vanhempien yhteistoiminta, [viitattu 12.11.2019].)

Yhteistyövanhemmuus ei kuitenkaan missään nimessä ole itsestäänselvyys, ja se pitää usein sisällään monenlaisia haasteita ja hankaluuksia. Ehkä suurin haaste näistä on vuorovaikutusongelmat. Yhteistyö toistensa välillä helpottaa ja auttaa, kun yrittää nähdä entisen kumppanin lapsen äitinä tai isänä ja lopettaa entisen kumppanin näkemisen "eksänä". Että vanhemmat pystyvät olemaan edes puheväleissä keskenään, osaavat olla asiallisia ja aikuismaisia sekä pystyvät toimimaan yhdessä

lapseen liittyvissä asioissa, riittääkin lapsen kannalta. On muistettava, että yhteistyövanhemmuuden rakentamiseen ei ole mitään tiettyä ja ainutta oikeaa tapaa, vaan jokaisella eroavalla vanhemmalla on oikeus etsiä oma parhain tapa toimia. (Yhteistyövanhemmuus ja vanhempien yhteistoiminta, [viitattu 12.11.2019].) Pruuki ja Sinkkonen (2017, 20) lisäävät, että suurin osa eronneista puolisoista kykenevät hyvään tai kohtalaiseen yhteistyöhön eron tuoman muutoksen ja hämmennyksen jälkeen. Kuitenkin riittäviä tapauksia käräjäoikeudessa selvitetään vuosittain noin pari tuhatta.

4 LAPSI ERON KESKELLÄ

Tässä luvussa tarkastelemme, miten ero vaikuttaa lapseen ja mitkä tekijät kuormittavat lasta. Pohdimme myös asioita, jotka suojaavat lasta eron keskellä ja lopuksi vielä tarkastelemme lapsen kuulluksi tulemisen tärkeyttä.

4.1 Lasta kuormittavat tekijät

Koskelan (2008, 19) mielestä jokainen kokee eron yksilöllisesti. Erot ovat aina hyvin henkilökohtaisia ja erilaisia. Ero koostuu monista eri muutoksista, jotka voivat kuormittaa lasta. Kuormittaviin tekijöihin on syytä paneutua, jotta voidaan paremmin huomata lasta eniten kuormittavia asioita. Yksi kuormittavimmista asioista on arjessa tapahtuvat muutokset. Lapsen elämässä tapahtuu iso muutos, kun arki ei jatkukaan eron jälkeen samalla tavalla kuin ennen. Lasta tulisi valmistella muutokseen mahdollisimman hyvin, että hän osaisi ottaa muutokset vastaan.

Myös vanhempien väliset riidat kuormittavat lasta, ja ne ovat suuri riskitekijä lapsen turvallisuudelle kehitykselle (Koskela 2008, 19). Myös Sinkkonen (2003, 176-177) näkee eron haitallisena lapselle, jos se sisältää riitoja ja eripuraa. Jos vanhemmat eivät irtaannu toisistaan henkisesti ja jatkavat valtataisteluaan, lapsen mielikuva vanhemmista ja itsestä saattaa kärsiä. Jovelin (2012, 42) lisää, että vanhempien riiteleminen ennen eroa ja sen jälkeen johtaa usein lapsen psyykkisiin häiriöihin. Itse ero ei siis ole pahin ongelmien tuottaja. Koskela (2008, 22) nostaa esille, että jos vanhemmilla

on paljon erimielisyyksiä tai riitaa keskenään, tulee lasta suojella siltä, ettei hän missään nimessä joudu valitsemaan vanhempien väliltä.

Koskela (2008, 19) jatkaa, että vanhempien erillään asuminen ei ole lapselle suuri kehityksellinen haitta, mikäli vain vanhempien välit ovat kunnossa. Lapselle kaikkein myrkyllisintä on, jos lapsi joutuu osaksi riitelyä, tai viestin välittäjäksi vanhempien välille. Lapsen kuullen olisi suotavaa olla solvaamatta, arvostelematta tai väheksymättä toista vanhempaa. Ikonen (2013) ajattelee lapsien olevan yksilöitä, jotka reagoivat omalla tavallaan vanhempien riitoihin. Riitelyn vuoksi lapselle voi olla haastavaa mennä muun muassa päiväkotiin, sillä keho voi olla jännitystilassa. Lapsella voi olla myös univaikeuksia tai hän saattaa nähdä painajaisunia.

Koskela (2008,19) kertoo, että vanhempien ero on poikkeuksellisen rasittavaa lapsille, joilla on muutoksiin hitaasti mukautuva temperamentti. Myös lapset, joilla on erityispiirteitä kuten vamma, sairaus tai kehityksen viive tarvitsevat enemmän vanhempien toistuvaa tukea. Tulisikin huolehtia, että eron jälkeen lapsi saa saman tarvittavan tuen kuin ennenkin.

Kaikki perheenjäsenet opettelevat sopeutumista uuteen elämäntilanteeseen eron jälkeen. Vanhempien ero saattaa olla todella rankasti kriisiytynyt, jolloin vanhemmat saattavat väsyä ja kadottaa voimavaransa, jolloin arjen pyörittäminen ei onnistukaan kuten ennen. Vanhempien uupumus ja väsymys voivat olla haitaksi lapsen kehitykselle. (Koskela 2008, 20.) Voi olla, että vanhempien omat voimavarat eivät riitä arjesta selviytymiseen eron jälkeen. Vanhempien pitkään jatkunut uupumus voi vahingoittaa ja rasittaa lapsen kehitystä. (Ero aiheuttaa lapselle stressiä, [viitattu 13.4.2020].)

Mikäli vanhemmat löytävät heti eron jälkeen uudet kumppanit, saattaa se haitata lapsen kykyä sopeutua uudelleenlaiseen elämäntilanteeseen. Lasta kuormittaa tutustua heti uuteen ihmiseen jommankumman vanhemman luona, kun lapsi vasta opettelee uudessa tilanteessa elämistä. (Koskela 2008, 20.) Lapselle ero voi tulla usein yllättäen, minkä takia lapselle tulee antaa riittävästi aikaa toipua vanhempien erosta. Lasta ei tulisi tutustuttaa isän tai äidin uusiin kumppaneihin liian nopealla vauhdilla. Lapsien tulee ensin sopeutua siihen, että vanhemmat asuvat eri osoitteissa ja ovat eronneet. (Milloin lapsille voi esitellä uuden kumppanin, [viitattu 13.4.2020].)

Lapselle kuormittava tekijä on myös vanhempien taloudelliset tilanteet, jotka saattavat olla tiukkoja eron jälkeen. Taloudellisen tilanteen haitat saattavat tulla ilmi esimerkiksi lapsen täytyessä lopettaa oma harrastus tiukan rahatilanteen vuoksi. Vanhemmat voivat myös joutua tekemään enemmän töitä korjatakseen tiukkaa rahatilannettaan, joka on pois lapsen kanssa vietetystä ajasta. Lapsen ja vanhemman yhteisen ajan vähentyminen kuormittaa lasta omalta osaltaan. (Koskela 2008, 20.) Molempien vanhempien elintaso laskee eron jälkeen, mikä voi rasittaa lapsen elämää joko epäsuorasti tai suoraan. Tiukka talous saattaa viedä lapselta mahdollisuuden esimerkiksi harrastuksiin. Myös vanhempien lisääntynyt työnteko on pois lapsen kanssa vietetystä ajasta, jolloin lapselle jää vähemmän aikaa. (Ero aiheuttaa lapselle stressiä, [viitattu 13.4.2020].) Lapsen kannalta olisi paras, jos hänen ei tarvitse miettiä taloudellisia asioita. Lapselle voi kertoa kuitenkin, että nyt rahaa ei ole niin paljon käytettävissä kuin aiemmin. Lapsen kanssa voi yhdessä pohtia edullisempia ratkaisuja. (Hyvä kysymys, 2018.)

4.2 Lasta suojaavat tekijät

Malisen ja Larkelan (2011, 9) mukaan ero tekee iästä huolimatta aina todella kipeää sekä lapselle, että vanhemmille, olivatpa he minkä ikäisiä tahansa. Kuitenkin jos eroon päädytään, niin lapselle vähiten vahingollinen aika on silloin, kun hän on luonut turvallisen kiintymyssuhteen molempien vanhempien kanssa. Lapsen kiintymyssuhde vanhempiinsa kehittyy vauvana, jo noin 6-9 kuukauden ikäisenä (Lapsen ja vanhemman kiintymyssuhde 2017). Sinkkonen (2018) jatkaa, että lapsuuden kiintymyssuhteet vaikuttavat suuresti myös myöhempään elämään. Vanhemmat voivat taata lapselle turvallisen kiintymyssuhteen keskustelemalla lapsen kanssa ja viettämällä aikaa hänen kanssaan. Vanhemman tulee myös olla itse tietoinen mitä lapselle kuuluu.

Rauhala (2014, 139) mainitsee lapsen tarvitsevan aina vanhempien sekä muiden läheisten aikuisten suojelua. Jokainen lapsi on elämänkaarensa tietyssä vaiheessa psyykkisesti ja fyysisesti, ja heidän oma energiansa kohdistuu oppimiseen ja kehittymiseen. Lapsen niin sanottu elämäntehtävä on leikkiä, tutkia, oppia ja kehittyä. Lapselle on tärkeää antaa tähän rauhaa ja taata hänen turvallisuutensa.

Pikkulapsiperheiden vanhempien erot ovat haasteellisia etenkin vauva- ja taape-roikäisille, sillä lapsen aikakäsitys on vielä jäsentymätön ja puheen ymmärrys ja tuotto puuttuvat. Mitä lapsen varhaisemmassa iässä ero tapahtuu, sitä enemmän vanhempien tulee pinnistellä ja käyttää aikaa, että lapsi saa myönteisen näkemyksen myös toisesta vanhemmasta, joka asuu toisaalla. Lapsi tarvitsee apua pitääkseen molemmat vanhemmat mielessään, mahdollisuuden yhteydenpitoon sekä säännöllisen huolehtimisen molemmilta vanhemmilta. Erityisesti vauva- ja pikkulapsiperheissä vanhempien eropäätöksen tekeminen ja eron mukana tuomiin muutoksiin sopeutuminen vaatii omien tarpeiden ja tunteiden sivuuttamista. Lapsen kannalta on erityisen tärkeää sopimuksista kiinni pitäminen sekä sovituista tapaamisista huolehtiminen. Se luo lapsen ja vanhempien välille luottamuksellisen ja turvallisen ihmissuhteen. Myös eron jälkeen kummankin vanhemman on hyvä osallistua lasta koskeviin neuvolakäynteihin ja tapaamisiin päiväkodissa. Se auttaa molempia vanhempia pysymään yhteisymmärryksessä, miten lapsen kasvu ja kehitys etenevät. (Hietanen 2017.) Koskelan (2008, 19) mielestä lapsen selviytymistä tukee lapsen oma kokemus siitä, että hän saa ajatella, tavata ja pitää yhteyttä molempiin vanhempiinsa eron jälkeen.

Lasta suojaa eron keskellä, kun vanhemmat muistavat korostaa heidän omaa läsnäoloaan lapsen elämässä. Vaikka vanhemmat eivät enää asukkaan yhdessä eikä lapsi voi olla heidän kanssaan yhtä aikaa, on syytä muistuttaa lasta, että hänellä on silti molemmat vanhemmat läsnä ja molempiin säilyy edelleen hyvä suhde. Lapselle pitää antaa mahdollisuus olla molempien vanhempiensa rakastama ja myös antaa lapsen rakastaa kumpaakin vanhempaansa. (Sundvall-Piha 2015, 8.)

On erittäin tärkeää, että vanhemmat muistavat ja ymmärtävät huolehtia lapsesta ja hänen hyvinvoinnistaan myös eron keskellä ja sen jälkeen. Hyvin tärkeää on myös verkoston tuki eron keskellä. Lasta suojaava tekijä voi olla esimerkiksi sisarussuhteet, kun perheessä on haastavaa ja vaikeaa. Myös joku muu turvallinen ja luotettava ihminen lapsen elämässä on hyvin tärkeä, koska silloin hän voi tukeutua tähän ihmiseen vaikeiden asioiden keskellä. (Koskela 2008, 18.) Pruuki ja Sinkkonen (2017, 165-167) pohtivat, että varhaiskasvatus voi olla lapselle turvallinen paikka avioeron aiheuttaman kaoottisuuden ja myllerryksen keskellä. Varhaiskasvatuksessa olisi hyvä tarjota lapselle paljon tekemistä ja turvallinen ympäristö. Lapselle

tulee antaa mahdollisuuksia kertoa mieltä askarruttavista asioista. Lapsen tilanteen ymmärtäminen ja kuuntelu on ehdotonta. Tärkeää on myös kysyä lapsen kuulumisia ja tehdä havainnollistavia kysymyksiä. Lapsen puuhailun lomassa lapsen on usein helpompi jutella asioista esimerkiksi piirtelyn, liikunnan tai leikin lomassa. Vanhemmilta kannattaa myös kysyä, mitä voisi tehdä lapsen toipumiseksi. Myös vanhempi saattaa kriisin keskellä tarvita neuvoja, kuuntelijaa ja apua.

Salk (1979, 89-90) on kirjoittanut, että vanhemman kyky hypätä lapsen saappaisiin ja miettiä tilanteita lapsen näkökulmasta tukee ja auttaa lasta selviytymään eron aiheuttamasta hämmentyneisyydestä ja arjen muutoksista. Lapset kokevat todennäköisesti vähemmän epätoivon, uhman, masennuksen, syyllisyyden ja ahdistuksen aiheuttamaa emotionaalista traumaa, mikäli vanhemmat reagoivat lastensa tunteisiin ja toivomuksiin sekä antavat lasten osallistua tulevaisuuden suunnitteluun. Koskela (2018, 18) jatkaa, että kiinnostus lapsen tarpeista ei pelkästään riitä. On oltava läsnä ja muistettava kuunnella. Lapsen selviytymistä erosta tukee, että vanhemmat yrittävät pohtia asioita myös lapsen omasta näkökulmasta ja kykenevät suojelemaan lasta tässä erotilanteessa säilyttämällä oman vanhempien vastuunsa. Ero vanhempien välillä ei saisi koskaan olla uhkana lapsen suhteelle kumpaankaan vanhempansa.

Tavallisen arjen säilyminen on lapselle tärkeää. Ehjä ja normaali arki auttaa lasta selviämään kriisitilanteista. Mitä vähemmän ero aiheuttaa lapselle arjen muutoksia, sitä paremmin lapsi sopeutuu tilanteeseen. Päiväkodin vaihto voi olla lapselle suuri riskitekijä. (Niemelä 2019.) Matilainen (2008, 23) painottaa myös lisäksi, miten tärkeää on, että lapsen rutiinit pysyvät lapselle tuttuina ja samoina, sillä ne tukevat lapsen kehitystä ja kasvua. Koskela (2008, 19) lisää, että lapselle on kuitenkin kaikkein tärkeintä, että molemmat vanhemmat sekä muut läheiset ihmissuhteet pysyvät hänen elämässään ennallaan.

4.3 Eron vaikutukset lapseen

Eron vaikutukset kuusivuotiaaseen ja kaksivuotiaaseen lapseen eivät ole samat. Olosuhteet ovat erilaiset sekä lapsen kehityksen taso on erilainen. Sen vuoksi lapsen ikä määrittää sen, miten paljon tai vähän avioero lapseen vaikuttaa. On kuitenkin tärkeää pitää mielessä yksi asia: eron tuoma kokemus tulee jättämään jäljen pysyvästi, ja se ilmenee vielä myöhemmissäkin elämänvaiheissa. (Vanhempien ero lasten näkökulmasta 2017.) Kääriäinen (2009, 74) on myös sitä mieltä, että lapsi kestää muutoksia yksilöllisesti ja lapsen iällä on suuri vaikutus siihen, miten hän ottaa muutoksia vastaan. Chrenkova (2012, 60) toteaa myös, että lapsen iällä, sukupuoli ja vanhempiin suhtautumisella on merkitystä siihen, miten lapsi reagoi eroon.

Kaikki lapset oireilevat omalla tavallaan yksilöllisesti. Osalla eron tuomat vaikutukset eivät välttämättä näy ulospäin. Varhaiskasvatuksessa olevien lasten saattaa olla hankala kertoa tunteistaan vielä sanallisesti, joten lapsi voi oirehtia muulla tavalla. Vatsavaivat, pääkipu, raivokohtaukset, vetäytyminen ja kehityksen viivästyminen ovat yleisimpiä oireita vanhempien erosta. Jotkut lapset voivat myös alkaa käyttäytyä kiltisti vanhempia kohtaan ikään kuin lohduttaakseen heitä. (Koskela 2008, 24.) Ero saattaa aiheuttaa lapselle alakuloa, uniongelmia, ahdistuneisuutta, ylivilkkautta tai somaattisia oireita kuten mahavaivoja. Yksi voi haluta puhua erosta paljon ja toinen taas sulkeutuu kuoreensa eikä halua puhua aiheesta ollenkaan. Joillekin lapsille saattaa tulla kehityksessä taantumia ja voi alkaa ilmaantua yökastelua tai vanhempien apua aletaan tarvitsemaan asioissa, jotka ovat aiemmin sujuneet itsenäisesti. On myös normaalia, että lapsi ei oireile lainkaan erosta. (Miten lapsen mieli toimii vanhempien erotessa, [viitattu 29.12.2019].)

Lapsen turvallisuudentunne alkaa yleensä horjumaan vanhempien erotessa, vaikka sitä miten yrittäisi ennakoida. Erotessa on monia eri tapahtumia, jotka horjuttavat turvallisuudentunnetta. Merkittävä asia on avioero sellaisessa perheessä, jossa on tavallisesti ollut paljon läheisyyttä ja rakkautta. Olisi tärkeää, että lapsi ei tuntisi pitkään turvattomuudentunnetta. Se helpottaa lapsen selviytymistä vanhempien erosta. Lapsen kokema turvattomuudentunne tuo usein stressiä, joka aiheuttaa lapselle psyykkisiä oireita. (Pruuki & Sinkkonen 2007, 23.) Koskela (2009, 23) jatkaa, että lapsi käy eron keskellä läpi erilaisia tunteita, joista yksi on pelko. Lapsi voi alkaa

pelkäämään, että pois muuttanut vanhempi katoaa hänen elämästään kokonaan. Toinen yleinen pelon aihe on, että vanhempi, jonka kanssa hän jää asumaan, muuttaa myös pois, jolloin lapsi jää yksin. Lapsen tunteet ilmenevät usein viiveellä, jolloin vanhemmat eivät pakosti heti osaa yhdistää tunnemyrskyn johtuvan erotilanteesta.

4.4 Lapsen kuulluksi tuleminen

Lapsen kuunteleminen on tärkeä osa vanhemmuuden tehtävää. Sen tärkeys korostuu vaikeissa elämäntilanteissa. Kuunteleminen on laajempaa kuin kuuleminen ja puhuminen on laajempaa kuin sanominen. On haastavaa oppia puhumaan sillä tavalla, että toinen haluaa kuunnella, sekä oppia kuuntelemaan niin, että toinen haluaa puhua. Kuuntelu on tärkeä taito ihmissuhteissa. Usein huomio voi kiinnittyä toisen kertoessa helposti toisaalle, esimerkiksi puhelimeen. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 85.) Läsä olemisen taito on tärkeää, mutta ei välttämättä helposti toteutettavissa arjen keskellä. Aikuisella saattaa olla mielessä monia eri asioita, kuten työ, lapset ja harrastukset, jotka pitäisi kaikki muistaa samaan aikaan. Lapsi taas elää mielihalujen maailmassa, eli hän haluaa saada asioita ja kokea kokemuksia. (Pysähdy kuuntelemaan lasta 2019.)

Päivittäinen lapsen aito kohtaaminen on tärkeää. Silmiin katsomalla ja kuunteluun keskittymällä voi antaa lapselle kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemuksen. Se antaa lapselle tunteen siitä, että hän on tärkeä ja hänen mielipiteellään ja tunteillaan on väliä. Aito kuuntelu voi olla hankalaa hektisessä arjessa, mutta sitä voi harjoitella. Monet ihmiset osoittavat kuuntelun kääntymällä puhujaa kohti, keskeyttämällä oman tekemisen ja laittamalla muut huomiota vievät asiat sivummalle. Kuuntelemista voi kehollaan tuoda esiin esimerkiksi nyökyttämällä. Sanallisia ilmauksia kuuntelun osoittamiseen ovat esimerkiksi myötäilevät ilmaisut, kuten “hmm”, “niin” ja “joo”. Nämä ilmaisut osoittavat kertojalle, että kuuntelet aidosti. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 85.)

Ero on aina aikuisten välillä tapahtuva asia, mutta sillä on suuret vaikutukset myös lapsen elämään. Ero vaikuttaa lapsen elämään merkittävästi, joten on kohtuullista,

että vanhemmat huomioivat lapsen mielipiteen ja näkemykset lasta koskevissa asioissa. Lapselle tulee antaa vaihtoehtoja vaikuttaa häneen koskevissa asioissa. Lapsen kanssa on tärkeää keskustella erilaiset vaihtoehdot läpi ja varmistaa, että lapsi on ymmärtänyt vaihtoehtojen seuraukset. On syytä muistaa, ettei johdattele tai painosta lasta liikaa johonkin tiettyyn ratkaisuun. (Lasten osallisuus ja näkemysten huomioiminen, [viitattu 13.11.2019].) Niemelä ja Kääriäinen (2008, 52) kannustavat suhtautumaan lapsen ajatuksiin ja kommentteihin arvostavasti. Lapset ajattelevat usein eri lailla kuin aikuiset, ja he saattavatkin ajatella asiat ongelmallisemmiksi kuin ne ovatkaan.

Lapsen oikeuksien sopimus takaa lapselle oikeuden tulla kuulluksi (Lapsen oikeuksien sopimus, [viitattu 12.4.2020]). Neljästä yleisperiaatteesta lapsen kuuleminen on nostettu yhdeksi samalle linjalle kuin oikeus elämään ja kehittymiseen, lapsen edun ensisijaisuuteen ja oikeus syrjimättömyyteen. Näillä ei siis ole merkitystä lapsen kuulluksi tulemisessa. Lapsi, joka kykenee muodostamaan oman näkökulmansa, on oikeutettu saamaan ne huomioon itseään koskevissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa otetaan lasten mielipiteet ja toiveet huomioon heidän oman ikänsä ja kehityksen vaatimalla tavalla. Tämä on tärkeää muistaa kaikissa päivittäisissä lasta koskevissa toiminnoissa. (Lapsella on oikeus saada mielipiteensä kuuluviin 2019.)

5 VARHAISKASVATTAJIEN TUEN MERKITYS

Tässä luvussa tarkastelemme varhaiskasvattajien tuen merkitystä eron keskellä sekä yhteistyön tärkeyttä varhaiskasvatuksen ja vanhempien välillä. Lopuksi tarkastelemme, miten varhaiskasvattaja tukee yhteistyövanhemmuutta sekä tarkastelemme varhaiskasvattajien ja vanhempien tiedonvälityksen kulun tärkeyttä.

5.1 Yhteistyö vanhempien ja varhaiskasvatuksen välillä

Tärkeä merkitys lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on yhteistyö varhaiskasvatuksen ja huoltajien välillä. Varhaiskasvatuksen tiimin sekä huoltajien tavoitteena on yhdessä sitoutua lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Yhteistyössä on tärkeää rakentaa luottamus ja tasa-arvoinen vuorovaikutus sekä keskinäinen kunnioitus, joka samalla tukee heidän kasvatusyhteistyötänsä. (Limingan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 31.) Mattila (2007, 33) lisää, että luottamus on yhteistyön edellytys. Erityisesti hoito- ja asiakassuhteissa luottamus on edellytyksenä hyvälle yhteistyölle ja hoidolle. Varhaiskasvattajien onkin tärkeää luoda hyvä, luotettava ja avoin ilmapiiri vuorovaikutukseen. Varhaiskasvattajilla on työnsä puolesta vaitiolovelvollisuus, jota työntekijän tulee noudattaa (Mattila 2007, 23).

Alasuutari (2003, 25) mainitsee, mitä päivähoiton tulee tarjota lapselle päivähoitolain (304/1983) mukaan. Hänelle tulee tarjota ainaiset, lämpimät sekä turvalliset vuorovaikutussuhteet. Lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä tulee tukea kokonaisvaltaisesti. Päivähoitolaissa (304/1983) on myös kerrottu, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lasten koteja kasvatustehtävässä.

Lapsen varhaiskasvatuksen hoitamista voidaan tukea yhteistyöllä siten, että lapsi saa oman kasvun ja kehityksen sekä tarpeiden vastaista hoitoa, opetusta ja kasvatusta. Yhteistyön toteutumisesta sekä suunnitelmallisuudesta vastaa ensisijaisesti varhaiskasvatuksen organisoija. Yhteistyön toteutuminen monialaisesti on myös varhaiskasvatuksen organisoijien tehtävänä. (Kannonkosken varhaiskasvatussuunnitelma 2019.)

Seinäjoen varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017,55) mainitaan, että keskeiset kehityksen ja oppimisen ympäristöt lapselle ovat koti ja varhaiskasvatuspalvelut. Lapsen tuen tarpeen arviointi sekä erilainen tuen järjestäminen suoritetaan lapselle tutussa ja turvallisessa kasvatusympäristössä huoltajien kanssa yhdessä. Tukea järjestäessä ja suunniteltaessa otetaan huomioon perheen omat arjen näkökulmat sekä huomioidaan, että lapsella on mahdollisuus saada sopivaa ja asianmukaista tukea kehitykseensä ja oppimiseensa. Tuen järjestämistä ohjaa lapsen vahvuudet sekä hänen mielenkiinnonkohteensa. Lapsen vaatima ja tarvitsema tuki on perusteltu jatkumo ihan varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja siitä koulunkäynnin aloittamiseen asti.

Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi on sitoutunut toimimaan yhteistyössä varhaiskasvattajien henkilöstö, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä huoltajat. Kaikkien yhteistyötä ohjaa heidän oma asiantuntijuutensa. Yhteistyötä on päivittäiset kohtaamiset, tapaamiset ja keskustelut huoltajien kanssa sekä varhaiskasvatuksen tiimin välillä, siihen kuuluu myös varhaiskasvatussuunnitelman sekä tuen suunnitelman laatiminen yhdessä lapselle. Jos lapsen kohdalla huomataan kehityksen oppimisen haasteita tai kasvatushenkilöstöllä herää huolta lapsen omasta hyvinvoinnista, tulee lapsen huoltajan kanssa keskustella asiasta pikimmiten. (Seinäjoen varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 56.) Varhaiskasvattajilta edellytetään erityistä herkkyyttä tunnistaa sekä havaita lapsen ja koko perheen erilaisia tuen tarpeita. Perheelle tulee pystyä tarjoamaan heidän tarvitsemaansa yksilöllistä tukea. Perhe voi tarvita ulkopuolista tukea selviytyäkseen avio- tai avoeron tuomista muutoksista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 98.)

Erittäin merkittävänä tekijänä pidetään kouluttautumista ja kehittymistä varhaiskasvatuksen henkilöstön parissa. Varhaiskasvattajien pitäisi dokumentoida, kehittää ja arvioida omaa työtänsä kaiken aikaa. Maailma muuttuu koko ajan ja siksi henkilökunnan on pysyttävä ajan mukana, ja tietää mahdolliset uudet haasteet. Kouluttautuminen on tärkeää ja toivottavaa, että osattaisiin huomioida haasteet ja muutokset työssämme. (Taguma, Litjens & Makowiecki 2012, 69.) Mäkijärven (2014, 48-50) mielestä varhaiskasvatuksen työntekijät ovat koulutettu nimenomaan olemaan tukena ja apuna kasvatuksessa nykyajan lapsen kanssa. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä tulee olla taitoa ja osaamista tukea lapsen turvallista kasvua ja kehitystä, sillä

erot ovat nykyään tätä päivää, eivätkä kotona asiat välttämättä onnistu. On mahdollista, että varhaiskasvatuksen työntekijät saavat lapsen luottamuksen. Päiväkoti on mahdollisesti lapselle turva- ja lepopaikka, jos varhaiskasvattajat saavat luotua turvallisen ja luottamuksellisen suhteen lapsen kanssa, varsinkin jos kotona on mahdollisesti riitaisaa. Haastetta luo, jos varhaiskasvatuksen henkilökunta lähtee millään tavalla eroperheiden riitoihin mukaan. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi asettumalla toisen vanhemman puolelle, tai olemalla vastaan jompaakumpaa vanhempaa. Haasteita voi tuoda, jos henkilökunta ei ole koulutautunut tämänhetkiseen lainsäädäntöön lasten huollosta eikä tiedä tapaamisoikeuksista. On syytä tietää, että yhteishuoltajuudessa olevilla vanhemmilla on molemmilla oikeus saada tietoja lapsesta ja varhaiskasvatuksen tapahtumista.

5.2 Yhteistyövanhemmuuden tukeminen

Huoltajat ovat muodostaneet kasvupohjan, johon lapsi on syntynyt, jossa lapsi on kasvanut ja saanut kehittyä elämänsä aikana. Tämän vuoksi on hyvin merkityksellistä, että lapsi on vakuutettu siitä, että molemmat vanhemmista pysyvät hänen elämässään. Lapselle on tärkeää myös, että molemmat vanhemmista hyväksyvät toisensa lapsen vanhempina ja että voivat edelleen yhdessä huolehtia häntä koskevista asioista. Kasvatusvastuuseen ja keskinäiseen auttamisvastuuseen pohjautuva suhde on vanhemmuus. (Eväitä eron jälkeiseen vanhemmuuteen 2012-2014.)

Vanhempien yhteistyön laadussa, lapsen hyvinvoinnissa ja lapsen edun toteutumisessa vaikuttaa suuresti vanhempien saama tuki erotilanteessa. (Hietanen, Kettunen & Vaitomaa 2019.) Varhaiskasvatus on tärkeässä roolissa eron keskellä, sillä se on jokaiselle lapsiperheelle kuuluva palvelu. Vanhemmat ja varhaiskasvattajat kohtaavat melkein päivittäin, eli tukeminen oikeaan aikaan ja erilaisissa asioissa ennaltaehkäisevästi on mahdollista. Jokaisella varhaiskasvattajalla tulee olla tietotaitoa kohdata erilaiset eroperheet ja tukea heitä juuri heille oikeilla tavoilla. Varhaiskasvatuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä on tukea ja vahvistaa yhteistyövanhemmuutta. Hyvä ja luotettava kasvatusyhteistyö vanhempien ja varhaiskasvattajien välillä on tärkeää. Kun vanhempien ja varhaiskasvattajien kesellä on luottamukselli-

nen ja avoin ilmapiiri, helpottuu myös keskenään vaikeista asioista puhuminen. Vanhempien avoin keskusteleminen varhaiskasvattajille erilaisista asioista tukee yhteistyövanhemmuutta. Yhteistyövanhemmuutta tukee myös se, että varhaiskasvattajat ovat läsnä ja osoittavat, että kuuntelevat vanhempia aidosti. Keskustelun ytimessä on varhaiskasvattajien ja vanhempien yhdessä tehdyt havainnot lapsesta sekä lapsen erilaisista tarpeista. Varhaiskasvattajilla on tärkeä tehtävä kannustaa ja tukea vanhempia yhteistyövanhemmuuteen lapsen hyvinvoinnin kannalta. Vanhempien kanssa kommunikoidessa varhaiskasvattajat nostavat esiin lapsen näkökulman. Varhaiskasvattajat kannustavat vanhempia oivaltamaan sujuvan yhteistyövanhemmuuden tärkeyden lapsen hyvinvointia ajatellen. (Mäki & Soikka 2019.) Varhaiskasvatuksen työntekijöiden asiantuntijuuden pitää olla käytettävissä vanhemmille, mutta myös varhaiskasvattajien tulee arvostaa vanhempien omaa asiantuntijuutta lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. (Heinämäki 2004, 30.)

Seinäjoen varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017, 28) kerrotaan, että lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta tukee varhaiskasvatus. Varhaiskasvattajat kohtaavat lasten huoltajat heidän parhaimpina asiantuntijoinaan ja muistavat, että jokainen lapsi on heidän vanhemmilleen ainutlaatuisen tärkeä. Varhaiskasvattajat näyttävät ja toimivat omalla esimerkillään, miten muita ihmisiä tulee kohdata ja kohdella. Iloista ilmapiiriä ja hyväksyntää voidaan luoda huumorin avulla. Kun tiedonkulku on toimivaa ja tehokasta varhaiskasvatuksen työntekijöiden välillä, se ennaltaehkäisee erilaisia väärinkäsityksiä sekä luo luottamusta niin huoltajille että kasvattajille.

Koskela (2008,32) painottaa, että varhaiskasvatuksen työntekijöiden tulee kunnioittaa huoltajien omaa aikataulua lapselle erosta kertomisessa. Toisinaan vanhempien väliset ihmissuhdeongelmat vievät paljon vanhempien omia voimavaroja, ja silloin lapsi saattaa unohtua ja jäädä varjoon. Vanhempia voikin tässä tilanteessa kannustaa ja rohkaista keskustelemaan erosta lapsen kanssa. Varhaiskasvattajat voivat asettua lapsen puolelle ja kannustaa vanhempia huomioimaan myös lapsi haastavassa tilanteessa. Varhaiskasvattajien on tärkeää olla tietoisia siitä, mitä vanhemmat ovat lapselle kertoneet mahdollisesta tulevasta erosta tai ristiriitatilanteesta. Vanhempien kanssa voi myös yhdessä keskustella ja sopia siitä, mitä lapsen kanssa voi tulevasta muutoksesta puhua ja mitä kannattaa kertoa. Eriksson ja Arnkil

(2012, 12) painottavat, että perheiden kanssa keskustellessa erilaisista asioista asiat tulee esittää hienotunteisesti vanhempaa ja lasta arvostaen. Koskela (2008, 32) lisää vielä, että työntekijänä on tärkeää kohdata ja suhtautua tasapuolisesti molempiin lapsen vanhempiin. Työntekijä ei voi missään nimessä liittoutua kummankaan vanhemman kanssa, vaikka jompikumpi vanhempi tuntuisikin enemmän työntekijästä vetovoimaisemmalta.

5.3 Tiedonvälitys vanhempien ja kasvattajien välillä

Koskelan (2008, 31) mielestä perheessä tapahtuvista muutoksista olisi tärkeää kertoa mahdollisimman ajoissa varhaiskasvatukseen sekä muille lapselle tärkeille aikuisille. Kun varhaiskasvattajat ovat tietoisia muutoksesta, he pystyvät paremmin ymmärtämään lasta ja perhettä sekä tukemaan heitä myös sen mukaan. Tämä auttaa myös varhaiskasvattajia asennoitumaan perheen tilanteeseen oikealla tavalla. Täytyy muistaa, että varhaiskasvattajat lapsen ryhmässä eivät saa udella lapselta tietoja perheen tilanteesta, vaan vastuu tiedottamisesta on pääasiassa lasten vanhemmilla. Perheen tilanteesta tiedottaminen ei saa missään nimessä jäädä lapsen vastuulle. Osalle vanhemmista voi olla hyvin vaikeaa kertoa perheen erosta lapsen ryhmän varhaiskasvattajalle, ja osa saattaa pitkään jännittää sekä kerätä rohkeutta asiasta kertomiseen. Tätä usein helpottaa avoimuus, luottamuksellinen suhde ja ilmapiiri vanhemman, varhaiskasvatuksen tai muun lasta hoitavan tahon työntekijän välillä.

Työntekijällä herätessä huoli lapsen tai hänen perheensä tilanteesta, on syytä ottaa asia puheeksi mahdollisimman ajoissa. Tällä voidaan ennakoida ja ehkäistä ongelmien eskaloituminen ja suurentuminen sekä voidaan ajoissa lähteä suunnittelemaan ja miettimään ongelmanratkaisukeinoja. Täytyy muistaa, ettei liikaa puutu perheen asioihin, vaan muistaa tehdä sen vanhempien itse sallimissa rajoissa. Kuitenkin jos lapsen hyvinvointi kärsii huomattavalla tavalla erokriisissä, on perheen tilanteeseen puututtava. Mahdollinen huoli lapsesta tulee ottaa kunnioittavalla tavalla esille vanhempien kanssa sekä samalla tarjota heille mahdollista tukea. (Koskela 2008, 31-32.)

Ojala (2011, 20-21) muistuttaa, että jos vanhemmilla on lapsesta yhteishuoltajuus, tekevät tällöin molemmat vanhemmat yhdessä lasta koskevat päätökset. Erotilanteessa on tärkeää huomioida, että kaikista mahdollisista lasta koskevista asioista tiedotetaan molempia vanhempia, eikä vain toista vanhempaa. Haastavaa varhaiskasvatukselle kuin vanhemmillekin on tilanteet, jossa vanhempien tulisi olla yhtä aikaa samassa paikassa keskustelemassa lapsen asioista. On siis hyvin tärkeää, että vanhemmat säilyttäisivät hyvät ja avoimet välit myös eron jälkeen.

5.4 Lapsen tukemismenetelmiä perheen erotessa

Varhaiskasvattajana on tärkeää rohkaista lasta puhumaan tunteistaan. On muistettava antaa lapselle lupa kaikkiin tunteisiin. Tunteista puhumista voi helpottaa esimerkiksi leikin tai tarinoiden avulla. Lapselle voidaan kertoa, että tunteet ovat tavallisia ja täysin hyväksyttäviä. Lapsen tunteita on hyvä nimetä esimerkiksi: Näen, että sinulla on paha mieli, haluatko jutella siitä? Vaikeiden tunteiden käsittelyyn voi yhdessä lapsen kanssa miettiä myös muita keinoja. Muita keinoja voi olla keskustelu, maalaaminen, liikunta, musiikki, itkeminen, mielekkäiden asioiden tekeminen, satuhieronta sekä lähellä oleminen. (Elämää vanhempien eron jälkeen 2018.) Leikkikäisen lapsen kanssa voi käsitellä eroa erilaisten satukirjojen avulla. Myös piirtäminen on tehokas tapa tunteiden ilmaisemiseen. Aikuinen voi johdatella lasta keskustelemaan hänen piirtämän piirustuksensa pohjalta. (Näin käsittelet eroa lapsen kanssa, [viitattu 22.3.2020].) Lapsi käsittelee eron aikana erilaisia tunteita, ja niiden vallassa hän voi purkaa niitä negatiivisella tavalla ympärillä oleviin asioihin. Lasta tulee kuitenkin muistuttaa, että tunteita ei saa kohdistaa toisiin ihmisiin tai esineisiin. (Elämää vanhempien eron jälkeen 2018.)

Leikki on lapselle luontainen tapa käsitellä eroa. Lasta voi kannustaa leikkimään hänelle luontaisella tavallaan. Varhaiskasvattajana kannattaa kiinnittää huomiota lapsen kanssa yhdessä leikkimisiin, koska lapsi tarvitsee huomattavasti enemmän yhdessä oloa eron keskellä. Lapsi saattaa leikissään palata ajassa taaksepäin aikaan ennen eroa. Se on ihan normaalia, eikä siitä tule huolestua. Lapsi ei oikein osaa selittää vaikeita tunteitaan, joten vanha tuttu leikki voi auttaa tunteiden käsit-

telyssä. Lapsen leikin muuttuessa rajuksi tai väkivaltaiseksi, siihen tulee puuttua pikimmiten ja pohtia mistä reagointi voisi johtua. Asia on syytä ottaa puheeksi lapsen sekä myös vanhempien kanssa. (Näin käsittelet eroa lapsen kanssa, [viitattu 22.3.2020].) Leikin avulla lapsi on vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin ja hän voi sen avulla jäsentää maailmaa helpommin. Lapsi käsittelee leikkiessään erilaisia tunteita ja kokemuksiaan. Lapselle tärkeät asiat voivat nousta esille leikin avulla ja näiden asioiden käsittelylle on annettava tilaa. Lapsi kokee leikkiessään iloa ja se tuottaa hänelle mielihyvää. Leikki itsessään lähtee lapsesta, mutta aikuiset, kaverit sekä muu leikkiympäristö mahdollistavat leikin ja ovat reunaehtojen asettajina. (Leikki-aidot haltuun 2020.)

Lapsella on erilaisia tarpeita eron käsittelyyn. Ei ole syytä huolestua, jos lapsi ei halua puhua erosta aikuisen kanssa. Lapselle on annettava aikaa sopeutua tilanteeseen. Varhaiskasvattaja voi tukea lasta parhaiten olemalla läsnä sekä tukemalla lasta kokonaisvaltaisesti erilaisissa päivittäisissä toiminnoissa. Lapsen tullessa päiväkotiin toisen vanhemman luota, kannattaa varhaiskasvattajien välttää kuulustelua, mitä kaikkea lapsi on tehnyt toisen vanhemman luona. Puolestaan voi kysyä, onko lapsella ollut kivaa ja onko jotain mielen päällä, josta hän haluaisi puhua. (Näin käsittelet eroa lapsen kanssa, [viitattu 22.3.2020].) Virolainen (2014, 157-160) pohtii varhaiskasvattajan ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen vahvistuvan lapsen ohjaamistilanteessa. Tämän mahdollistumiseksi vaaditaan kasvattajan ja lapsen aktiivinen osallistuminen. Lapsesta muodostuu aktiivinen vuorovaikuttaja, jos hänelle mahdollistetaan tutkiminen rauhallisessa ja turvallisessa ympäristössä sekä varhaiskasvattajat toimivat johdonmukaisesti. Aktiivista osallistumista tukee myös, jos varhaiskasvattajan ja lapsen välille on syntynyt turvallinen kiintymyssuhde. Lapselle on annettava aikaa ja mahdollisuus tehdä itse aloite vuorovaikutustilanteessa. Varhaiskasvattajan on oltava kärsivällinen ja osoitettava kiinnostus lapsesta.

Mikkola ja Nivalainen (2009, 33) painottavat pienryhmätoiminnan tärkeyttä varhaiskasvatuksessa. Pienryhmätoiminnan tarkoituksena on vuorovaikutuksen suunnitteleminen ja sen mahdollistaminen kaikille lapsille. Kun lapsen ja aikuisen välille on muodostunut toimiva ja hyvä vuorovaikutussuhde, lapsen on mahdollisuus vastaanottaa aikuisen tukea. Seinäjoen varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017, 22-23) ko-

rostetaan myös pienryhmätoiminnan tärkeyttä. Sen tavoitteena on tukea lapsen perusturvallisuutta, kehittyvää tunne-elämää ja vuorovaikutustaitoja. Kasvattajan aito läsnäolo, lapsen kuuleminen, yksilöllinen huomioiminen ja rauhallinen toimintaympäristö mahdollistuvat pienryhmätoiminnassa. Varhaiskasvattajien havaintojen ja kokemusten perusteella he suunnittelevat, kehittävät ja arvioivat toimintaa.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuskysymyksemme ovat:

- Miten päiväkodin varhaiskasvattajat kohtaavat eroperheen vanhemmat ja lapsen/lapset?
- Minkälaisia menetelmiä päiväkodin varhaiskasvattajilla on tukea lasta ja vanhempia erotilanteessa?

6.1 Perustelu tutkimuksellemme

Päädyimme tutkimaan tätä aihetta opinnäytetyössämme, koska aihe koskettaa ja kiinnostaa meitä sen yleistymisen vuoksi. On tärkeää perehtyä aiheeseen paremmin tulevana varhaiskasvatuksen opettajina. Tätä opinnäytetyötä voimme myös tulevaisuudessa käyttää ja hyödyntää yhtenä varhaiskasvatuksen opettajan työkaluna, jonka avulla tuemme lasten kasvua ja kehitystä vanhempien avioeron hetkellä. Aiheeseen perehtyminen tukee meidän omaa ammatillista kasvuamme sekä lisää myös muiden varhaiskasvatuksessa työskentelevien tietoa ja taitoja. Halusimme selvittää, miten varhaiskasvatus on tukena ja läsnä vanhempien avioeron hetkellä. Varhaiskasvatus on suuressa osassa lapsen elämää ja toimii yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Oli siis tärkeää selvittää, millaisia erilaisia toimintatapoja päiväkodeilla on käytössä ja olisiko niitä syytä kehittää. Opinnäytetyömme pohjalta varhaiskasvattajat saavat tietoa kohdata eroperheen lapsia ja heidän vanhempiaan. Varhaiskasvattajien ammatillisuus kehittyy ja tuo itsevarmuutta kohdata haastavia tilanteita, joita päivittäisessä työssä kohtaamme. Varhaiskasvattajien perehtyessä eron tuomiin muutoksiin ja haasteisiin, pystyvät he kokonaisvaltaisemmin tukemaan koko perhettä varhaiskasvatuksen näkökulmasta.

6.2 Tutkimuksen tausta ja prosessi

Opinnäytetyömme yhteistyötahona oli Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatus. Tutkimuksen suoritimme tekemällä kyselyn kahteen Seinäjoen kaupungin päiväkotiin.

Satulinna on moduulimallinen päiväkotikoti, joka sijaitsee Seinäjoen Halkosaareissa. Päiväkotikoti Taika on Seinäjoen ainoa vuoropäiväkotikoti, joka sijaitsee Seinäjoella Pohjassa. Lähetimme päiväkotien kasvattajille sähköpostilla linkin anonyymikyselyyn, johon he saivat vapaaehtoisesti käydä vastaamassa. Webropol-nettikysely oli avoinna kaksi viikkoa 2.12-16.12.2019, jona aikana halukkaat varhaiskasvattajat kävivät vastaamassa kyselyyn. Halusimme pitää kyselyn auki kaksi viikkoa, koska sillä aikavälillä on tarpeeksi aikaa vastata, mutta ei kuitenkaan liian kauaa, ettei kysely unohdu mielestä. Kyselyymme vastasi yhteensä 16 varhaiskasvattajaa, jotka koostuivat varhaiskasvatuksen opettajista, lastenhoitajista, lastenohjaajista ja varhaiskasvatuksen erityisopettajista.

Aloitimme yhteistyön Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa omasta toimistamme keskustelemalla työpaikkojemme johtajien kanssa. Kerroimme mistä tutkimuksessamme on kysymys ja mitä se pitää sisällään. Tämän jälkeen otimme yhteyttä Seinäjoen varhaiskasvatusjohtajaan, joka hyväksyi aiheemme. Tutkimuslupamme hyväksyttiin loppuvuodesta 2019, jolloin aloitimme tutkimusprosessin Satulinna ja Taika päiväkotien kanssa.

Ennen kyselyn jakamista tiedotimme kyselystä työyhteisössämme, jossa aiheesta keskusteltiin. Myös päiväkodin johtajat tiedottivat opinnäytetyömme kyselystä varhaiskasvattajia. Tällä varmistimme, että kysely oli tullut kaikkien tietoon. Tutkimusaineiston saimme kerättyä joulukuussa 2019. Aloitimme aineiston analysoinnin heti kyselyn päätyttyä. Sovimme yhteistyötahomme kanssa, että opinnäytetyömme tulee julkisesti luettavaksi kaikkien käyttöön. Luovutamme siitä kappaleet päiväkotien käyttöön.

6.3 Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyömme toteutimme laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuksessa kuitenkin on havaittavissa myös määrällisiä eli kvantitatiivisia menetelmiä. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2008, 189) kertovat, että kvalitatiivisessa niin kuin kvantitatiivisessakin tutkimuksessa tutkija voi olla hyvinkin kaukana tutkittavista tai sitten hyvin lähellä heitä, kuten myös Alkula, Pöntinen ja Ylöstalo (1994) toteavat.

Kvalitatiivinen tutkimus ei siis tarkoita välttämättä sitä, että ollaan läheisessä kommunikaatiossa tutkittaviin, vaikka useasti asiasta onkin näin esitetty tai mainittu.

Hirsjärvi ym. (2008, 160) avaavat, että kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa sen aineisto kerätään normaalissa, luonnollisissa, todellisissa ja aidoissa tilanteissa. Tässä tavoitteena on tutkijalla pyrkiä selvittämään uusia ja odottamattomia asioita. Aineistoa on tarkoitus tarkastella monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti, eikä kulmakivenä ole teorian tai hypoteesien kokeileminen. Aineiston tutkija ei voi määrätä sitä, mikä tässä on merkityksellistä tai tärkeää. Kvalitatiivisella tutkimuksella on tiettyjä tunnusomaisia tapoja, jossa yhdessä pyritään saamaan tutkittavien oma ääni, näkökulmat ja mielipiteet esiin. Tässä tutkimuksessa ei valita tutkittavaa kohdejoukkoa satunnaisesti, vaan nimenomaan sopivat tutkittavat valitaan niin että, he vastaavat tutkimusta ja antavat sille monipuolisia vastauksia. Tutkimuksesta saatua aineistoa on tarkoitus käsitellä uniikisti ainutlaatuisena ja sitä analysoidaan aineiston mukaisesti.

Vilppaan ([viitattu 6.1.2020],1) mukaan kvantitatiivista eli määrällistä menetelmää ohjaava tutkimus kuvaa ja selittää toimintaa mittausmenetelmillä, jossa kerätään erilaisia numeerisia tutkimusaineistoja. Aineistoa kerätään kyselylomakkeen avulla, joka sisältää pääasiassa niin sanottuja suljettuja eli strukturoituja kysymyksiä. Määrällinen tutkimus pohjautuu mittaamiseen. Sen seurauksena syntyy lukuarvoista koostuva havaintoaineisto, jota tarkastellaan tilastollisin analyysimenetelmin. Hirsjärvi ym. (2008, 136) painottavat myös merkittäviksi asioiksi kvantitatiivisessa tutkimuksessa olevan aiemmat teorit aiheesta, tutkittavien henkilöiden valitseminen, aineiston keräämisen suunnitelmat, jossa on ensisijaista, että havaintoaineisto luontuu määrälliseen ja numeeriseen mittaamiseen.

On havaittu, että kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus täydentävät toisiaan ja niitä pystytään käyttämään rinnakkain. On vaiheita, jossa kvantitatiivinen vaihe edellyttää kvalitatiivista vaihetta. On puhuttu, että kvantitatiivinen tarkastelee numeroita ja kvalitatiivinen merkityksiä. On tarkoituksena, että tutkimukset tukevat toinen toisiaan, eivätkä ole vastakohtia. Kvantitatiivisen numerot ja kvalitatiivisen merkitykset ovat keskenään vastavuoroisia sekä riippuvaisia toisistaan. (Hirsjärvi ym. 2008, 132-133.)

6.4 Kyselylomake

Opinnäytetyössä käytimme tiedonkeruumenetelmänä kyselyä. Hirsjärvi ym. (2008, 190) ajattelevat, että kyselytutkimuksien avulla voidaan kerätä laajaa tutkimusaineistoa, joka on menetelmän etu. Tutkimukseen on helppo saada mukaan paljon ihmisiä ja heiltä voidaan kysyä monta kysymystä. Kyselymenetelmä on ajallisesti tehokas, sillä se vähentää tutkijan työmäärää sekä säästää aikaa. Aineisto on helppo analysoida, kun kyselylomake on suunniteltu tarkasti. Kuitenkin kyselytutkimukseen voi sisältyä myös heikkouksia. Useimmiten aineistoa voidaan pitää pintapuolisena, tai tutkimuksia teoreettisesti suppeina. Tämän lisäksi voi ilmentyä myös ristiriitaa siitä miten tosissaan vastaajat ovat motivoituneet tutkimukseen tai voi olla epäselvyyttä ovatko vastaajien mielestä kysymykset onnistuneita.

Päädyimme valitsemaan tiedonkeruumenetelmäksi kyselyn, koska ajattelimme kyselyn olevan vastaajien näkökulmasta vaivattomin ja nopein menetelmä. Tämä motivoi vastaajia osallistumaan tutkimukseen kokonaisvaltaisemmin. Webropol-kyselytyökalun avulla näimme vastaukset kokonaisuudessaan, joka auttoi havainnoimaan ja analysoimaan vastauksia tehokkaasti. Siellä vastaukset olivat kokonaisuudessaan selkeästi esillä, eikä mikään vastaus tällöin jäänyt huomaamatta. Laadimme kyselyn kysymykset teoria osuuden loppupuolella. Kysymykset muodostuivat teoria osuuden pohjalta. Tarkistimme, että kyselyn kysymykset vastaavat teorian sisältöä. Hirsjärvi ym. (2008, 193) toteavat, että tutkimuksen onnistumisen takaa lomakkeen huolellinen laadinta sekä kysymysten tarkka suunnittelu. Huolehdimme että kysymykset ovat selkeitä, ja merkitsevät kaikille samaa asiaa. Hirsjärvi ym. (2008, 19) painottavat myös, että kyselylomakkeen laadinnassa selvyys on tärkeää, sen takaamiseksi on vältettävä epämääräisiä kysymyksiä.

Kyselyssämme oli kolme monivalintakysymystä, johon laadimme valmiit numeroidut vastausvaihtoehdot ja joista vastaajat itse merkitsivät rastilla valmiin vastausvaihtoehdon. Kyselyssämme oli myös kahdeksan avointa kysymystä, joissa oli esitettyinä a) ja b) kysymykset, jotka käsitelivät erikseen lapsiin ja vanhempiin sekä työpaikkaan ja koulutukseen sisältyviä avoimia kysymyksiä. Avoimia kysymyksiä oli siis todellisuudessa 12. Halusimme kyselyymme enemmän avoimia kysymyksiä, koska ne antoivat vastaajille mahdollisuuden tuoda omat näkökulmansa esille. Näin myös varmistimme, ettemme johdattelisi vastaajia vastaamaan tiettyyn tapaan. Hirsjärvi

ym. (2008, 194) mainitsevat, että avoimien kysymyksien ja vaihtoehtojen avulla saadaan esiin tutkittavien omia näkökulmia ja mielipiteitä, joita tutkija ei ole välttämättä itse osannut aiemmin ajatella tai nähdä tutkittavasta asiasta. Lisäksi kyselyssämme oli kolme suljettua monivalintakysymystä. Hirsjärvi ym. (2008, 194) lisää, että tutkija on valmiiksi laatinut monivalintakysymykset ja numeroinut vastausvaihtoehdot. Vastaaaja itse valitsee valmiista vastausvaihtoehdoista itselleen yhden tai useamman sopivan vastausvaihtoehdon ohjeistuksen mukaan.

Järjestimme kysymyslomakkeen ulkoasullisesti selkeäksi ja järjestelmälliseksi. Kysymyksiä tehdessä pyrimme siihen, että kysymyksiä olisi sopiva määrä. Liian vähäiset kysymykset olisivat luultavasti antaneet suppean aineiston tutkimuksemme kannalta. Toisaalta myös liian pitkä kysely pitkittäisi vastausaikaa, joten aineisto ei välttämättä olisi kattava, mikäli vastaaja ei jaksaisi enää viimeisissä kysymyksissä panna vastauksiin. Tiivistimme kysymykset niin, että se motivoisi vastaajia vastaamaan koko kyselyyn mahdollisimman monipuolisesti. Hirsjärvi ym. (2008, 198) ohjeistaa kysymysten luotua tarkistamaan lomakkeen pituuden. Kysely tulisi pystyä täyttämään noin 15 minuutissa.

6.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hirsjärvi ym. (2008, 23-25) mukaan tutkimuksenteko sisältää erilaisia eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan on syytä ottaa huomioon. Eettisesti hyvä tutkimus velvoittaa tutkimuksen teossa noudatettavan hyvää tieteellistä käytäntöä. Kananen (2014, 125) avaa, että tutkimustuloksina saadut tiedot tulee olla luotettavia ja totuudenmukaisia. Luotettavuus vahvistetaan pitämällä huoli, että tutkimusmenetelmiä käytetään totuudenmukaisesti ja tutkitaan niitä asioita, jotka liittyvät nimenomaan tutkimusongelmaan.

Henkilöt pysyvät nimettöminä sillä, varhaiskasvattajat vastasivat kyselyyn anonyymisti. Vastauksissa ei kerrota nimiä, kuvailla perheitä, ulkonäköä, luonnetta tai mitään yhdistäviin tekijöihin liittyvää. Tällä varmistamme sen, että opinnäytetyötämme lukeva ei arvaa vastaajien henkilöllisyyttä tai yhdistä perheisiin, joita asia koskee. Kunnioitamme jokaista kummankin työyhteisön jäsentä, joka vastasi kyselyymme ja

noudatimme salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta. Pidimme opinnäytetyömme kyselyjen vastaukset vain meidän saatavilla, emmekä luovuttaneet tietoja ulkopuolisille. Säilytimme aineistoa asianmukaisesti ja tuhosimme aineiston, kun sitä ei enää tutkimuksessa tarvita. Vilkka (2015, 47) ajattelee myös tutkimusaineiston säilytyksen sisältyvän tutkimusetiikkaan. Hänen mielestään on merkityksellistä, ettei tutkimusaineisto pysy oikeissa käsissä.

Motivoimme ja kannustimme muita kasvattajia työyhteisössämme vastaamaan ja osallistumaan vapaaehtoisesti kyselyihin, koska opinnäytetyömme tulee olemaan myös työkaluna heille. Emme painostaneet ketään vastaamaan, vaan kunnioitimme jokaisen omaa tahtoa ja halua vastata kyselyymme. Opinnäytetyömme on tukena lisäämässä tietoutta, kuinka toimia ja reagoida, kun lapsen vanhemmat ovat eroamassa tai eronneet. Tämä kannustaa työntekijöitä tarttumaan entistä rohkeammin haastaviin tilanteisiin. Hirsjärvi ym. (2008, 25) vakuuttavat, että tutkimuksen peruskivenä tulisi olla ihmisarvon kunnioitus. Päättäväisyyden antaminen vastaajille osoitti kunnioitusta heidän itsemääräämisoikeutensa kohtaan, sillä he saivat itse valita osallistuvatko tutkimukseen.

Tavoitteenamme oli saada tutkimuksesta mahdollisimman luotettava. Hirsjärvi ym. (2008, 226) osoittavat, että tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa voidaan käyttää erilaisia mittausmenetelmiä. Eräs menetelmä on tutkimuksen reliabelius, jossa mitataan tutkimuksen uusittavuutta. Tämä voidaan todeta monilla eri menetelmillä, esimerkiksi tulosta voidaan pitää reliabelina, jos kaksi eri arvioijaa päätyy samaan tulokseen. Validius on toinen tutkimuksen luotettavuutta arvioiva menetelmä. Se tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän pystyvyyttä mitata sitä, mikä on päämääränäkin mitata. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijoiden selkeä ja johdonmukainen kertominen tutkimuksen toteuttamisesta. Tämä koskee jokaista tutkimuksen vaihetta. Aineiston tuottamisen tausta on kerrottava rehellisesti ja selkeästi, kuten paikka ja aika missä aineistot kerättiin. (Hirsjärvi ym. 2008, 226-227).

Tutkimuksemme reliabelius ja validius näkyvät opinnäytetyössämme siten, että kerroimme opinnäytetyömme lukijoille tarkasti vaihe vaiheelta, miten olemme tutkimuksessamme edenneet. Pohdimme myös, miten päädyimme saamiimme tuloksiin. Avasimme aineiston tuottamisen olosuhteet selvästi ja totuudenmukaisesti ker-

tomalla miten, missä ja milloin olemme tutkimuksen toteuttaneet. Tämän lisäksi kerroimme ajankäytöstämme kyselyn toteuttamisessa sekä arvioimme itse tutkimuksen kulkua.

Hirsjärvi ym. (2008, 227) lisää, että validius merkitsee kuvattujen ja niihin liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteneväisyyttä. Tämä näkyy työssämme siten, että saimme kyselylomakkeiden kysymyksiin sellaiset vastaukset kuin olimme alun perin ajatelleet saavamme. Tulokset ovat siis toisiaan tukevat ja pätevät. Luotettavuutta työssämme lisää, että meitä oli kaksi tutkijaa tulkitsemassa aineistoa, eli tulosta voidaan pitää reliabelina.

Hirsjärvi ym. (2008, 199) mainitsevat lomakkeen kokeilun olevan olennainen asia ennen tutkimuksen aloittamista. Lomakkeen valmistelussa tukena käytetään esimerkiksi pilottitutkimusta, jonka avulla voidaan korjailla erilaisia näkökohtia ja kysymysten muotoilua ennen todellista tutkimusta. Saatuamme kyselylomakkeen valmiiksi, kokeilimme sitä itse sekä jaoimme sen muutamille tutuille, jotka työskentelevät lähikunnissa varhaiskasvatuksessa. Tarkistimme, miten kauan aikaa kyselyn täyttämiseen kuluu, sekä kysyimme mielipiteitä kysymyksistä. Kokeilun jälkeen huomasimme lomakkeen olevan toimiva, eikä siihen tarvinnut tehdä korjauksia. Kokeiluvaiheessa kelloimme vastaajien ajankäytön kyselyä täyttäessä. Kokeilun myötä arvioimme, että kyselyn täyttämiseen kuluu aikaa noin viisi minuuttia, riippuen vastaajasta ja vastausten laajuudesta.

Tutkimuksemme luotettavuutta lisää myös, että toimme esiin vastaajien määriä, avoimien ja suljettujen kysymyksien määrät, sekä miten paljon saimme mielestämme siitä tekstiä. Kyselyymme vastasi 16 varhaiskasvattajaa. Kyselyssämme oli yhteensä 11 kysymystä, joista kahdeksan oli avoimia. Avoimet kysymykset sisälsivät a ja b kysymyksiä, jotka käsittelivät erikseen lapsiin ja vanhempiin sekä työpaikkaan ja koulutukseen kohdistuvia avoimia kysymyksiä. Eli avointen kysymysten määrä todellisuudessa oli 12. Lisäksi kyselyssämme oli kolme suljettua monivalintakysymystä. Vastaukset olivat laajoja ja monipuolisia, jotka tukivat tutkimuksemme luotettavuutta. Lisäksi aineisto oli riittävä ja tuki kirjoittamaamme teoriaa. Mäkelä (1990, 48) vahvistaa, että laadullisen tutkimuksen arviointikriteereitä ovat riittoisa aineisto, monipuolinen analyysi, sekä analyysin toistettavuuden mahdollisuus ja arviointi.

6.6 Aineiston analysointi

Hirsjärvi ym. (2008, 216) toteavat, että kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko ovat tutkimuksen keskeisimmät asiat. Tutkijalle selviää vasta analyysivaiheessa, minkälaisia vastauksia hän saa ongelmiin. Voi olla mahdollista, että tutkijalle selviää vasta analyysivaiheessa, miten ongelmat olisi pitänyt laatia.

Sisällönanalyysiä voidaan hyödyntää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa ja se onkin perusanalyysimenetelmä. Sitä voidaan yhdistellä erilaisissa analyysikokonaisuuksissa. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 93.) Sisällönanalyysillä voidaan analysoida erilaisia saatuja dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sen avulla pystytään tutkia monipuolisesti erilaisia kirjallisia dokumentteja. Sisällönanalyysiin liittyy myös haasteita, koska sillä voidaan kerätä ilmiön kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa, jolloin johtopäätökset voi olla haastava tehdä. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 105.)

Tutkimuskysymyksiä suunnitellessa tulee miettiä, mitä aineistolta halutaan kysyä. Ensimmäisessä vaiheessa asetetaan tutkimusongelma. Kysymykset voivat vielä tarkentua, kun aineistoa lähestytään paremmin. Aineistoa on syytä rajata ja ryhmitellä siten, että seuraava vaihe on toteutuksen kannalta selkeämpää ja helpompaa toteuttaa. Tutkimuskysymyksen kuuluu olla sellainen, jotta aineisto vastaa siihen. Itselle mielekkäät asiat ohjaavat tehtyjä valintoja aineiston suhteen. Näitä on hyvä tuoda esille tutkimuksessa. Aineiston rajaamisessa keskeistä on, että rajaus on hyvin perusteltu. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 9-11.) Hirsjärvi ym. (2008, 216-217) mainitsevat, että aineistoa järjestäessä ensimmäisenä vaiheena tarkistetaan tiedot. Kaksi asiaa tarkistetaan: onko aineistossa selviä virheitä tai puuttuuko siitä joitain tietoja. Toisessa vaiheessa tietoja pyritään täydentämään esimerkiksi perimällä kyselylomakkeita. Viimeisessä vaiheessa aineisto järjestetään tiedon tallennusta ja analyysiä varten. Tuomi ja Sarajärvi (2004, 95) toteavat, että seuraava vaihe työssä on aineiston luokittelu ja teemojen etsiminen. Luokittelua pidetään aineiston yksinkertaisimpana järjestämisen muotona.

Laadullisessa aineistossa keskeistä on kirjoittaa aineisto puhtaaksi. Tätä kutsutaan litteroimiseksi. Sitä voidaan tehdä kerätystä aineistosta tai lajittelemalla esimerkiksi erilaisia teema-alueita. Aineiston litteroinnin tarkkuuteen ei ole yhtä ainutta ohjetta.

Ennen kuin litterointi aloitetaan, on tiedettävä minkälaista analyysia pyritään tekemään tai aiotaanko analysoinnin avuksi käyttää jotain tietokoneelle suunnattua analyysiohjelmia. Erilaiset ohjelmat säätävät litteroinnille erilaisia edellytyksiä. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, 138-140)

Hirsjärvi ym. (2008, 219) ovat sitä mieltä, että välillä tarvittaisiin ongelman sisäistämiseen kypsyyttä ja ajallista etäisyyttä. Opinnäytetyötä tekevän ei olisi järkevää odotella liikaa tätä kypsyyttä. Aineiston kerättyä analyysiin on ryhdyttävä heti. Kun aineiston analysointiin aletaan heti, motivoi se tutkijaa ja aineistoa voidaan tarvittaessa helpommin täydentää ja selventää.

Opinnäytetyössä on käytetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Teoriaohjaava (Tiedon analysointi [viitattu 12.4.2020]) sisällönanalyysi on jaettu kolmeen eri vaiheeseen, kuten aineistolähtöinen analyysi. Tähän prosessiin sisältyy pelkistäminen, ryhmittely sekä käsitteellistäminen. Tuomi ja Sarajärvi (2004, 97-99) avaavat, että analyysivaiheen voi tehdä joko teorialähtöisesti tai aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisessä analyysissä tarkoitus on koota aineistosta teoreettinen kokoelma. Kun taas teorialähtöisessä analyysissä pyritään tuomaan esille tutkimuksessa kiinnostavat käsitteet. Ruusuvuori ym. (2010, 13-19) toteavat, että aineistoa lähdettäessä järjestelmään on käytävä läpi johdonmukaisesti tutkimusongelma. Tutkija voi yllättyä aineistosta, sekä voi löytyä uusia käsitteitä, joilla lähestyä tutkittavaa ilmiötä.

Hallikainen (2016) avaa, että teemoittelua käytetään laadullisen analyysin perusmenetelmänä. Tutkimusaineisto jaetaan eri aihepiireihin eli teemoihin. Sen avulla pystytään vertailemaan erilaisten teemojen näkyvyyttä aineistossa. Ensimmäisenä pitäisi olla selvillä mitä aineistosta halutaan selvittää, eli mitkä ovat tutkimuskysymykset ja -tehtävät. Teemoittelu muistuttaa luokittelua, mutta lukumäärien sijaan siinä korostuu teemojen sisältö. Teemojen sisältöjä voi tulkita erikseen tai verrata muihin teemoihin. Teemat kootaan aineistosta niistä kohdista, joissa puhutaan kyseisestä teemasta. Teemoittelu voidaan kirjoittaa koneella tai käsin valikoimalla tiettyyn teemaan kuuluvat kohdat, esimerkiksi sitaatit ja järjestää ne omiin luokkiinsa. Sitaatit havainnollistavat teemoja ja havainnollistavat tutkimuksen analyysiä. Teemoittelulla pystytään järkevästi valitsemaan käytännöllisen tutkimusongelman kannalta merkityksellistä tietoa. Kananen (2014, 111) lisää, että teema haastattelulla poimittujen kysymysten suorat vastaukset esitetään yleensä tutkimustuloksina.

Hirsjärvi ym. (2008, 224) ovat kertoneet, että tutkimus ei ole valmis aineiston analysoinnin jälkeen. Tuloksia ei voi jättää lukijoiden eteen sellaisenaan, vaan ne on selitettävä ja tulkittava. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija pohtii itse analyysin tuloksia ja tekee niistä omanlaisia johtopäätöksiä. Tämän lisäksi tuloksista tulisi laatia synteesejä. Synteetit avaavat yhteen vastausten pääasiat sekä antaa selvät vastaukset asetettuihin ongelmiin. Johtopäätökset pohjautuvat asetettuihin synteeseihin. Tutkijan tulee pohtia, mikä merkitys saaduilla tutkimustuloksilla on tutkimusalueella sekä mikä laajempi näkökulma tuloksilla voisi olla.

Aloitimme aineiston analysoinnin kyselyn vastausten lukemisella. Kyselyssämme kysymykset ja vastaukset olivat valmiiksi omissa teemoissaan, joten lähdimme purkamaan kysymysten vastauksia tarkastelemalla vastauksia teoreettisen viitekehyksen kautta etsimällä sieltä keskeisimmät asiat. Etsimme aineistosta pääluokat, joiden alle lähdimme kokoamaan aineistoja. Tämän jälkeen analysoimme ja vertailimme tuloksia. Kun olimme saaneet koottua tulokset yhteen, aloimme kirjoittamaan niitä auki. Huomioimme aineistosta opinnäytetyömme kannalta mielenkiintoisia ja aineistoamme rikastuttavia vastauksia. Keräsimme aineistosta mielenkiintoisia si-
taatteja, jotka herättivät meissä huomiota, ja jotka vahvistivat teoriaosuuttamme. Saimme aineistosta monipuolisia vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Ruusuvuori ym. (2010, 9-11) painottaa, että aineistoon tutustussa on tärkeää kirjoittaa ylös erilaiset havainnot, joita voi myöhemmin hyödyntää. Jokainen tutkija perustaa työvaiheet oman näköisekseen.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa analysoimme tutkimuksemme tuloksia. Kyselylomakkeen kysymysten tulokset kerromme omin sanoin sekä lainaamme vastaajien vastauksia suoraan kyselystä. Olemme numeroineet vastaajat yhdestä kuuteentoista ja nimenneet numerot V- etuliitteellä. V-etuliite tarkoittaa vastaajaa, ja numero vastaajajärjestystä. Kyselymme vastauksista ei ole mahdollista tunnistaa ketään vastaajista.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

- Miten päiväkodin kasvattajat kohtaavat eroperheen vanhemmat ja lapsen/lapset?
- Minkälaisia menetelmiä päiväkodin kasvattajilla on tukea lasta ja vanhempia erotilanteessa?

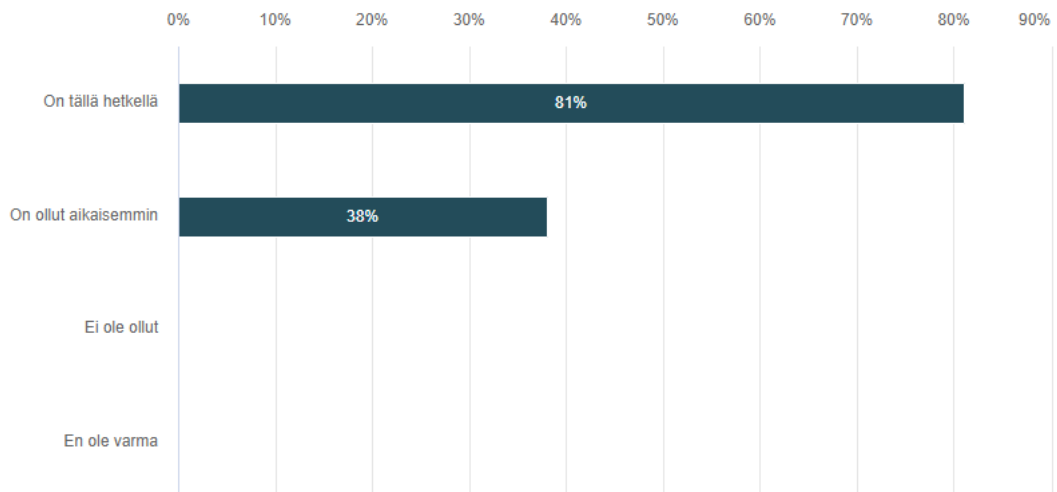
7.1 Vastaajien taustatietoa

Kyselyyn osallistui 16 varhaiskasvattajaa kahdesta eri Seinäjoen kaupungin päiväkodista. Vastaajista kuusi oli koulutukseltaan sosionomeja (AMK), neljä kasvatus-tieteiden kandidaattia, yksi sosiaalkasvattaja, yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, kolme lähihoitajaa ja yksi lastenohjaaja. Vastaajat olivat iältään 24-55-vuotiaita. Minimissään vastaajilla oli kahden vuoden työkokemus, ja enimmillään työkokemusta oli kertynyt jopa 31 vuotta.

7.2 Eroperheiden yleisyys Satulinna- ja Taika-päiväkodissa

Selvitimme kyselyssä, miten Satulinnan ja Taikan päiväkodeissa näkyy eroperheiden yleisyys. Kysyimme, onko heidän ryhmässään nyt eroperheitä tai aikaisemmin ollut. Suurin osa vastaajista vastasi, että heidän lapsiryhmässään on tällä hetkellä eroperheitä, ja heistä osa vastasi, että on myös aikaisemmin ollut. Kuudella vastaajista ei ole lapsiryhmässään nyt eroperheitä, mutta on aikaisemmin ollut. Kukaan vastaajista ei vastannut, että lapsiryhmässä ei ole ollut eroperheitä tai että he eivät

ole varmoja, onko heidän lapsiryhmässään ollut eroperheitä. Näin ollen siis jokaisen varhaiskasvattajan lapsiryhmässä on joko nyt eroperheitä tai on aikaisemmin ollut. Vastauksista on siis havaittavissa avioerojen yleisyys. Kyselyn tulosten perusteella varhaiskasvattajien uran aikana tulee enemmän tai myöhemmin vastaan eroperheitä, joten varhaiskasvattajien tulee lisätä tietämystään eroperheiden kohtaamisesta ja tukemisesta. Alla oleva kuvio 2. havainnollistaa eroperheiden yleisyyttä.

Kuvio 2. Eroperheiden yleisyys

7.3 Tiedonvälitys varhaiskasvattajien ja perheiden välillä

Kysyimme kyselyssä varhaiskasvattajilta, miten eroperheen tilanne on tullut heidän tietoonsa. Lähes kaikki vastaajat olivat vastanneet, että vanhemmat useimmiten kertovat heille erotilanteesta. Ero on tullut puheeksi vanhempien toimesta päivittäisissä kohtaamisissa, kuten lapsen tulo- tai hakutilanteissa.

Vanhemmat ovat kertoneet itse perheensä tilanteesta lapsensa ryhmässä olevalle henkilökunnalle. (V8)

Vanhemmat ovat kertoneet, että erotilanne on päällä... (V6)

Vanhemmat ovat kertoneet heti, kun tilanne on varmistunut (V16)

Asia on tullut ilmi myös varhaiskasvatuskeskusteluissa, esiopetuskeskusteluissa sekä hoidon aloituksen yhteydessä. Tieto oli tullut heille myös päiväkodin johtajan kautta. Lisäksi muutamista tilanteista ilmeni, että vanhemmat eivät informoineet lasta kasvattavaa henkilökuntaa ollenkaan. Yksi vastauksista oli yllättävä, jossa vanhempi oli tullut hakemaan lapsen päiväkodista työntekijöille tuntemattoman ihmisen kanssa, joka oli myöhemmin paljastunut vanhemman uudeksi puolisoiksi.

...myös hoidon aloituksessa on tullut tietoon erotilanne. (V1)

Useimmiten tieto tulee ryhmän kasvattajien kautta tai päiväkodin johtajan kautta. Lisäksi vasu ja esiopetuskeskusteluissa tulee asia ilmi huoltajien toimesta. (V13)

On ollut myös tilanteita, jossa lapsi on kertonut, että hänellä on kaksi kotia. Kuitenkaan vanhemmat eivät ole maininneet asiasta mitään. (V15)

...joissain tilanteissa toinen puolisoista kertonut, tai jompikumpi vanhemmista tulee hakemaan uuden puolison kanssa, jota ei välttämättä edes esitellä. (V10)

Osa vastaajista oli saanut tiedon erotilanteesta lapsen kautta. Tiedon lapsen kautta saaneita vastauksia oli kuitenkin puolet vähemmän. Erotilanne on tullut kasvattajien tietoon siten, että lapsi on muun muassa itse kertonut asiasta, jonka vanhempi on myöhemmin itse varmistanut. Ero on tullut myös esille lapsen leikkiessä.

Lapsen puheista ja sen jälkeen vanhempien kanssa keskustelemalla. (V1)

Lapsi alkoi kertoa asiasta, myöhemmin vanhempi itse varmisti asian. (V3)

...lapsi kertoo tai leikeissä tulee esille. (V6)

Vanhempien ero on tullut ilmi vastaajille myös siten, että lapsi on kertonut kasvattajille hänellä olevan kaksi kotia tai, että isä tai äiti on muuttanut pois kotoa. Varhaiskasvattajat olivat myös havainneet lapsen käytöksessä muutoksia, jotka sitten vanhempien myöhemmin kertoma eropäätös oli selittänyt.

Useimmiten se ilmenee, kun lapsi alkaa puhumaan äidin kodista ja isän kodista. (V4)

Lapsi/lapset ovat ennen eropäätöstä käyttäytyneet eri tavalla kuin yleensä ja tilanne on normalisoitunut eropäätöksen jälkeen. (V6)

...joskus myös lapset ovat kertoneet esim., että isä on muuttanut pois. (V11)

Kasvattajat kuulevat erotilanteista erilaisissa päivittäisissä kohtaamisissa lasten ja vanhempien kanssa. Selvää oli, että kasvattajat kuulivat erotilanteista pääasiassa vanhempien kautta. Kuitenkin ero tuli ilmi myös lasten erilaisissa toiminnoissa.

7.4 Lapsen kohtaaminen eron keskellä

Selvitimme, miten varhaiskasvattajat kohtaavat erosta kertovan lapsen. Tutkimukseen vastanneista suurin osa varhaiskasvattajista koki tärkeäksi lapsen kuuntelun, keskustelun, läsnäolon, sylin antamisen ja tunteista puhumisen. On tärkeää olla lapselle läsnä hänelle vaikeassa elämäntilanteessa. Muistaa kuunnella ja antaa tilaa lapselle niin paljon, kun hän sitä tarvitsee tai haluaa. On sanonta "aika parantaa haavat" ja tämä pätee myös lapsiin. Jokainen lapsi on erilainen ja kokee eron omalla tavallaan. Kasvattajina on tärkeä olla lapsen lähellä ja helposti saatavilla. On muistettava sallia kaikki lapsen käsittelemät tunteet.

Kuuntelen sensitiivisesti mitä lapsella on asiasta kerrottavanaan. Lapsen puheen sävy sekä tunnelma vaikuttaa siihen, miten lähden asiaa käsittelemään lapsen kanssa siinä hetkessä sekä myöhemmin. (V3)

Herkemmillä korvilla, suuremmalla ja avoimemmalla sylillä ja valmiina vastaanottamaan lapsen erilaisia tunteita ja tunnetiloja ja vastaamaan kysymyksiin. (V5)

Kuuntelen, mitä hän haluaa kertoa ja olen läsnä tilanteessa. Kaikki tunteet ovat sallittuja. (V11)

Olen hänelle läsnä ja kuuntelen. Olen tukena, annan syliä ja lohdutan, jos lapsella on asiasta paha mieli. Huomion häntä entistä enemmän ja annan hänelle aikaa. Asetun lapsen saappaisiin. (V15)

Vanhempien erotessa varhaiskasvattajat pitivät kohtaamisessa tärkeänä aiheeseen liittyvien kirjojen lukemisen, joiden kautta tunteita voidaan käsitellä. Muutamat kokivat, että esimerkiksi lapsen piirtäessä on helpompi kohdata lapsi ja avata keskustelun pohjalta. Vastaajien mielestä oli tärkeää, että erosta keskustellaan. Keskustelun avulla lapset pitäisivät asiaa mahdollisimman tavallisena. Lapsiryhmissä tuotiin esille esimerkiksi erilaisia perherakenteita. Varhaiskasvattajat kokivat myös oman kokemuspohjan olevan hyödyksi lasten kohtaamisessa.

Mielestäni on tärkeää jutella niin että, lapsi kokee asian olevan normaalia tai kerron kuinka monet muutkin asuvat vuorotellen isän ja äidin luona tai puhumme kuinka muillakin voi olla paljon sisaruksia uusioperheissä tai kerron omasta tilanteestani, kun omat vanhempani ovat eronneet, kun olin ihan pieni yms.(V4)

...ryhmässä voidaan lukea vaikka yhteisesti joku satukirja aiheeseen liittyen. (V7)

Lapsen ikätaso huomioiden voidaan asiasta keskustella lapsen kanssa hänen niin halutessaan. Ryhmässä voidaan ottaa koko lapsiryhmän kesken käsittelyyn esim. erilaiset perheet, minkälaisia perheitä on olemassa (esim. ydinperhe, yksinhuoltaja, uusioperhe, sateenkaariperhe jne.) ja käsitellä niitä lasten ikätaso huomioiden miettimällä, että keitä perheenjäseniä kenelläkin on. Myös aiheeseen liittyviä satuja voidaan lukea ja pohtia eroa tämän kautta. Nimetään ja mietitään aiheen herättämiä tunteita. (V8)

Kun lapsi avautuu perheen erotilanteesta, kuuntelen lasta sensitiivisesti ja autan lasta käsittelemään eron herättämiä tunteita. Joskus piirtäminen auttaa tai kirjan lukeminen, jossa kirjan päähenkilöllä on esim. kaksi kotia. Ikävöiminen ja menettämisen pelko ovat usein tunteet, joita lapsi joutuu käsittelemään. (V13)

Jokaisella varhaiskasvattajalla oli erilaisia tapoja kohdata lapsi. Esille nostettiin useimmiten varhaiskasvattajien ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen tukeminen erilaisten keskustelujen, kuuntelun ja sylin tarjoamisen avulla. Lisäksi erilaiset konkreettiset tukemismenetelmät, kuten kirjojen lukeminen nousivat esiin yhtä yleisesti.

7.5 Eroperheen vanhempien kohtaaminen

Suurin osa vastaajista vastasi, että kohtaa vanhemmat samalla tavalla kuin aieminkin. He pyrkivät olemaan puolueettomia ja näkivät kuuntelemisen tärkeänä osana vanhempien kohtaamisessa. Vanhemmille on annettava aikaa kertoa erosta, sitten kun he ovat itse siihen valmiita. Tasa-arvoinen kohtaaminen ja empatiakyvyn tärkeys nostettiin myös monen vastauksessa esille.

Samalla tavalla kuin kaikkia muitakin. Pysin olemaan puolueeton, kuuntelemaan molempia vanhempia ja kunnioittamaan molempien tarpeita ja mielipiteitä. Tärkeintä on mielestäni, ettei mene kummankaan vanhemman puolelle. (V1)

Me emme voi tietää syitä eron takana eivätkä ne varsinaisesti meille kuulu. He ovat vanhempia siinä missä muutkin, varsinkin alussa kohtelen ja otan heidät vastaan lapsen haku/tulotilanteissa aivan kuin muutkin vanhemmat. Vanhemmat itse saattavat jännittää meitä näissä tilanteissa, joten pyrin etten tee tilanteessa kiusallisempaa omalla käytökselläni. (V3)

...tasapuolisesti, kummankaan "puolelle" asettumatta. (V12)

Vastauksista myös ilmeni, että on tärkeää olla läsnä vanhemmille sekä ymmärtää, että tilanne voi olla heille hyvin arka. Osa vastaajista myös painotti sitä, että on tärkeää muistaa molempien vanhempien tiedottaminen lasta koskevista asioista. Kasvattajat pohtivat myös, avoimuuden ja rauhallisen vuorovaikutuksen tärkeyttä vanhempia kohdatessa, jossa ajatellaan nimenomaan lapsen etua ja tarpeita. Eroperheen vanhempia kohdatessa mainittiin myös siitä, että ei syyllistä vanhempia, koska työntekijät eivät voi tietää mitä eron takana on eikä se heille kuulukaan.

Kohtaan heidät niin kuin olen aiemmin kohdannut. Olen tasa-arvoinen, ystävällinen ja empatiakykyinen. En asetu kummankaan puolelle, vaan olen puolueeton. Kuuntelen ja olen läsnä myös heille. (V15)

Luottamuksellisuudella, toisen vanhemman asioista ei keskustella ilman lupaa. Kummallekin vanhemmalle tiedotetaan tasapuolisesti lapsen asioista. Kuuntelen vanhempaa pyrkien luomaan avoimen ja rauhallisen vuorovaikutuksen ja tilanteet, aina lapsen etua ja tarpeita ajatellen. (V5)

Kasvattajan on tärkeää pitää vanhemman asiat omana tietonaan. Täytyy muistaa, että ei puhu toisen vanhemman asioista toiselle vanhemmalle. Tämän toteuduttua varhaiskasvattaja pystyy luomaan luottamuksellisen suhteen molempiin vanhempiin.

7.6 Vanhempien välisen yhteistyön haastavuus erotilanteissa

Erot eivät välttämättä aina suju ongelmitta, ja vanhempien välit voivat olla hyvinkin riitaisat. Halusimme selvittää, millaisissa tilanteissa vanhempien on hankala tehdä yhteistyötä, ja miten se näkyy päiväkodissa. Vastaajista 12 oli kohdannut työssään tilanteita, joissa eroperheen vanhempien on haastavaa tehdä yhteistyötä lasta koskevissa asioissa. Loput neljä vastaajaa eivät olleet kohdanneet vanhempien yhteistyön välillä haasteita.

Yli puolet vastaajista kokivat ongelmia varhaiskasvatuskeskustelujen pitämisessä. Kasvattajat kokivat tärkeäksi vanhempien yhdessä tulon vasukeskusteluun, sillä siellä keskustellaan lapsen kasvatukseen liittyvistä asioista. Vanhemmilla oli haasteita tulla yhteisiin keskusteluihin, jolloin molemmille täytyi järjestää omat ajat keskusteluihin. Haasteellista oli myös se, jos toinen vanhempi ei osallistunut ollenkaan vasukeskusteluun, eikä ole perillä yhteisistä sovituista asioista. Vastaajien mielestä olisi tärkeää, että molemmat huoltajat olisivat saman pöydän ääressä sopimassa lapsen asioista.

vasukeskusteluissa, jossa molemmat paikalla, tilanteet ja keskustelut voivat olla haasteellisia. Lasten hoitoon liittyvissä asioissa vanhempien välillä voi olla kitkaa, eikä yhteisymmärrystä löydy. (V4)

...usein kohtaan tilanteita, missä erovanhemmat eivät suostu tekemään yhteistyötä tai suostu tulemaan yhdessä vasukeskusteluihin ja on pitänyt järjestää eri vasukeskustelut molemmille. Tilanteet ovat olleet todella haastavia ja myös aiheuttanut itselleni ristiriitaisia tunteita. On pitänyt muistaa pysyä puolueettomana ja osata silti tukea molempia. (V16)

Molempien vanhempien osallistuminen vasukeskusteluun on tärkeää, että vanhemmat voivat sopia yhteiset pelisäännöt kasvatustehtävään. Kasvattajien mielestä oli

haastavaa, että vanhemmilla saattoi olla erilaiset kasvatustavat, jotka näkyvät varhaiskasvatuksessa.

Jos vanhemmat ovat todella huonoissa väleissä eivätkä esim. puhevälissä, se tuo haasteita. Vanhempien ollessa huonoissa väleissä, voi kasvatuskäytännöt olla erilaiset ja se näkyy myös varhaiskasvatuksessa. (V8)

Riitaiset avioerot ja huoltajuuskiistat vaikuttavat lapsenkin stressitilaan. Koska erotilanteessa turvaa tuo lapsille selkeät yhteisesti sovitut säännöt ja rajat, olisi erittäin tärkeää, että molemmat huoltajat olisivat saman pöydän ääressä sopimassa omalta osaltaan lapsen asioista. (V10)

Vastaajat kokivat haasteita myös vanhempien välisten yhteisten asioiden hoitamisessa. Jos vanhemmat eivät ole puhevälissä, voi esimerkiksi lapsen vaihtovaatteiden kuljettaminen päiväkodille olla haastavaa. Myös lasten vaihtoa toiselta vanhemmalta toiselle toteutetaan päiväkodin kautta, mikä vähentää vanhempien välistä tiedonkulkua lapseen liittyvissä asioissa. Lapsen päiväkodista hakua on voitu toisen vanhemman puolesta rajoittaa, joka aiheuttanut riitoja koko perheen välillä.

Päivittäisten asioiden hoitaminen (esim. vaihtovaatteet) voi olla vaikeaa, jos vanhemmat eivät keskustele keskenään. (V1)

Vanhemmat eivät ole väleissä ja lasten vaihto tehdään päiväkodin kautta. (V9)

Riitoja siitä kuka lasta saa hakea, esim. puolison isovanhemmat eivät saisi hakea. Pahin on, kun isä ja äidin isä tappelivat lasten aikana siitä, onko toisella oikeus hakea. Tilanteessa huutoa, raivoa ja ei kaukana ollut töniminen. (V7)

Vastauksista nousi esille yllättävän usein vanhempien riitaiset välit. Se tuotti erilaisia haasteita varhaiskasvattajille onnistuvan yhteistyön toteuttamisessa. Varhaiskasvattajat olivat joutuneet haastaviin vuorovaikutustilanteisiin vanhempien välillä, joka oli aiheuttanut varhaiskasvattajissa ristiriitaisia tunteita.

8 VARHAISKASVATTAJIEN TUEN MERKITYS

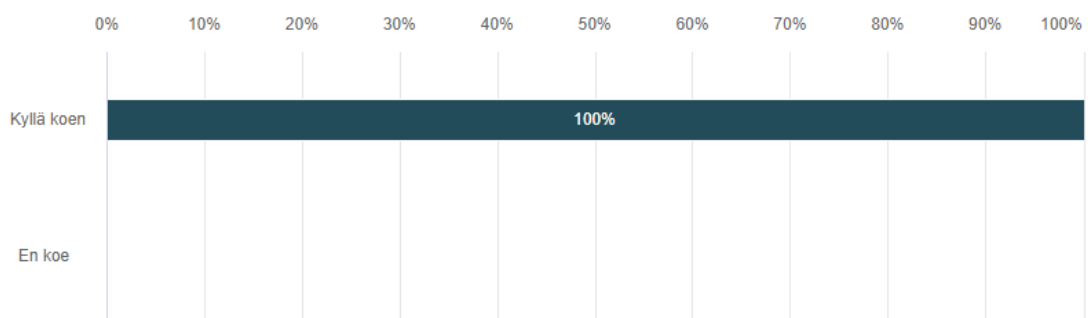
Kyselyssä tiedustelimme kasvattajien kokemusta siitä, kokevatko perheet tarvitsevana varhaiskasvattajien tukea erotilanteissa. Halusimme myös selvittää, minkälaisia menetelmiä heillä on käytössään tukeakseen eroperheitä. Kysyimme myös, kokevatko varhaiskasvattajat saaneensa tarpeeksi tietoa kohdata eroperheen vanhempia ja lapsia. Lopuksi selvitimme vielä, minkälaista aiheeseen liittyvää tietoa ja tukea he toivovat saavansa työpaikaltaan.

8.1 Perheen tuen tarve erotilanteessa

Halusimme selvittää, ovatko varhaiskasvattajat itse sitä mieltä, että perheet tarvitsevat heidän tukeaan erotilanteessa. Jokainen vastaajista koki, että perheet tarvitsevat varhaiskasvattajien tukea erotilanteessa. Yksikään vastaajista ei ollut sitä mieltä, että perhe ei tarvitsisi varhaiskasvattajien tukea erotilanteessa. Näiden tutkimustulosten perusteella siis varhaiskasvattajien merkitys perheen erotilanteessa on suuri. Varhaiskasvatus on isossa roolissa lapsen kasvun ja kehityksen kannalta, joten on tärkeää, että varhaiskasvattajat tukevat koko perhettä haastavassa elämäntilanteessa. Kuvio 3. havainnollistaa varhaiskasvatuksen tärkeyden eroperheiden tukemisessa.

8. Koetko että perheet tarvitsevat varhaiskasvattajien tukea erotilanteessa?

Vastaajien määrä: 16

	n	Prosentti
Kyllä koen	16	100%
En koe	0	0%

Kuvio 3. Varhaiskasvattajien tuen merkitys erotilanteessa

8.2 Varhaiskasvattajien tukemismenetelmät perheen erotilanteessa

Selvitimme, minkälaisia tukemismenetelmiä kyselyyn osallistuneilla varhaiskasvattajilla on käytössään tällä hetkellä tukeakseen eroperheen vanhempia. Suurin osa vastasi, että on erityisen tärkeää kuunnella vanhempia, mutta samalla muistaa olla puolueeton ja kohdella kumpaakin lapsen vanhempaa tasa-arvoisesti ja kunnioittaa molempia yhtä paljon. Kuuntelemisen ja läsnäolon tärkeys nousi siis esiin lähes jokaisen vastaajan vastauksista. Muutama vastaaja painotti, että on muistettava, ettei oma käyttäytyminen muutu vanhempia kohtaan millään tavalla. Vanhemmat tulee kohdata samalla tavalla kuin ennenkin.

...oma käyttäytyminen ei muutu vanhempia kohtaan. (V3)

Keskustelu ja kuuntelu (vasu/ eops)... (V14)

...Antaa tukea, olla läsnä ja kuunnella heitä. (V15)

Moni varhaiskasvattaja painotti, että lasta koskevien asioiden eli tiedon jakaminen pitää saavuttaa molemmat vanhemmat. Vastaajat kokivat tärkeäksi erilaisten tukitoimien pohtimisen ja ohjaamisen tarvittaessa eri palveluihin, kuten perheneuvolaan tai psykologille. Vastaajat myös toivat esille vaikeista asioista yhdessä puhumisen tärkeyden, jolloin varhaiskasvattajat antavat tukea, kuuntelevat ja ovat läsnä perheen elämässä.

Keskustelu arjen tilanteista, tietotaito palvelujärjestelmästä ja tarvittaessa oikeanlaisen tuen piiriin ohjaaminen. (V8)

...ohjaaminen peruspalveluihin, jos tarpeen. (V14)

...kuuntelu, ohjaaminen muihin palveluihin esim. psykologi. (V11)

Keskustella vaikeista asioista yhdessä...(V15)

Kasvattajien mielestä on tärkeää muistaa, että lapsen etu on aina ensin. Yksi vastaajista koki, että vanhempia kohdatessa ei ole varsinaisia menetelmiä, mutta oli

kuitenkin maininnut läsnäolon, kuuntelemisen ja keskustelun tärkeyden. Muutamissa vastauksissa oli myös mainittu, että on hyvä muistuttaa vanhempia, että lapsi ei kuulu riidan keskelle, vaan se tapahtuu vanhempien välillä.

En koe, että on varsinaisia menetelmiä, olemalla läsnä, kuuntelemalla. Ottamalla myös asian puheeksi, mikäli lapsen puheista voi päätellä erotilanteen. (V1)

Juttelu, muistuttaminen että asiat pitää riidellä silloin, kun lapsi ei ole läsnä. (V10)

Kysyimme myös, mitä menetelmiä kasvattajilla on tukeakseen eroperheen lapsia. Iso osa vastaajista ajatteli, että kuuntelu ja keskustelu lapsen kanssa auttaa lasta selviämään eron keskellä. Vastauksista nousi tärkeäksi osaksi myös lämmön ja läheisyyden antaminen lapselle.

...lämpö ja läheisyys, kuunteleminen. (V2)

Herkällä korvalla kuunnellen lapsen mielteitä, puheita ja tunteita. (V3)

...syli, keskusteleminen, ymmärtäväisyys lapsen oireiluja kohtaan. (V16)

Varhaiskasvattajien mielestä lapselle tulee olla läsnä. Heidän tulee antaa lapselle aikaa vaikeiden asioiden käsittelyssä. He kokivat lapsen oman tilan tärkeäksi osaksi tukiessaan lasta eron keskellä. Tärkeää on, että pysähtyy lapsen tilanteeseen ja tekee tilanteesta kiireettömän.

Olla tukena ja läsnä lapselle. Antaa empatiaa ja rakkautta lapselle. (V15)

...oman tilan antaminen lapselle tarvittaessa. (V5)

Tukemiskeinoihin oli mainittu erilaisia menetelmiä. Yksi näistä oli sellaisten kirjojen lukeminen, joissa käsitellään vanhempien eroa. Lasta myös voitaisiin tukea keskustelemalla eron eri aihepiireistä esimerkiksi ryhmän kesken lapsilähtöisesti ja ikätasoisuomioiden.

Ryhmässä voidaan ottaa koko lapsiryhmän kesken käsittelyyn esim. erilaiset perheet, minkälaisia perheitä on olemassa (esim. ydinperhe, yksinhuoltaja, uusioperhe, sateenkaariperhe jne.) ja käsitellä niitä lasten ikätaso huomioiden miettimällä, että keitä perheeseen kenelläkin kuuluu. Myös aiheeseen liittyviä satuja voidaan lukea ja pohtia eroa tämän kautta. Nimetään ja mietitään aiheen herättämiä tunteita. (V8)

...jutteleminen, olen tarkkaavainen ja kuuntelen lasta, ehkä leikin kautta käsittelemme tilannetta, tunnekasvatusharjoitukset. (V4)

...kuuntelu, tunteiden läpikäyminen, tunneharjoitukset, käsittely leikin avulla. (V11)

Sanoitetaan lapsen tunteita ja voidaan piirtää tai maalatakin tilanteesta. (V13)

Lapsen tukemisen kannalta tärkeäksi mainittiin tunnekasvatusharjoitukset, jotka vastauksista monien kohdilla nousivat myös esille. Osa vastaajista oli myös sitä mieltä, että lasta voidaan tukea eron keskellä leikin, kädentaitojen tai toimintatuokioiden avulla. Lasten kanssa käsitellessä eron tuomia ajatuksia ja tunteita on muistettava lapsilähtöisyys. Kysyttäessä lasten tukemismenetelmistä varhaiskasvattajilta täydensivät kohtaamisen ja tukemisen menetelmät toinen toistaan.

8.3 Eroperheiden kohtaamiseen tukea koulutukselta ja työpaikalta

Halusimme selvittää varhaiskasvattajien kokemuksia kohdata eroperheen vanhempia ja lapsia koulutukselta sekä työpaikalta saadun tiedon pohjalta. Kysyimme kyselyssä varhaiskasvattajilta, kokivatko he saavansa koulutukseltaan tarpeeksi tietoa kohdata eroperheet sekä miten työpaikalta on saanut tukea ja tietoa kohtaamiseen.

Vastaukset olivat melko vaihtelevia. Puolet koki saavansa koulutukseltaan tarpeeksi tietoa kohdata eroperheet, ja toinen puoli taas koki, että ei ole saanut riittävästi tietoa tai tieto on jäänyt hyvin vähäiseksi. Jotkut vastaajista kokivat erilaisten asiakasryhmien kohtaamisen taidon sekä palvelujärjestelmäosaamisen olevan hyödyllisiä myös avioeroperheiden tukemisessa. Koulutuksen on myös nähty antavan hyvän

pohjan kohdata ihmisiä kriisissä ja erilaisissa elämäntilanteissa. Melkein puolet vastaajista olivat sitä mieltä, että koulutuksesta ei ole saanut tarpeeksi tietoa kohdata eroperhettä.

Koulutuksen kautta olemme opetelleet erilaisten asiakasryhmien kohtaamista sekä palvelujärjestelmäosaamista. (V8)

Oma lopputyöni aikana käsitteli juuri tätä aihetta. Muutoin en muista koulutuksessa käydyn tätä aihetta. (V9)

Koulutukseltani olen saanut tietoa, kuinka kohdata erilaisissa tilanteissa ihmisiä. Näitä oppeja olen hyödyntänyt myös eroperheen vanhempiin ja lapsiin. (V15)

en ole saanut tietoa muistaakseni ollenkaan. (V16)

Myöskin puolet kokivat saaneensa työpaikalta tietoa ja tukea kohdata eroperheitä. Osa vastaajista kuitenkin tunsi, että ei ole saanut tietoa tai tukea eroperheen kohtaamiseen työpaikaltaan. Eroperheiden yleistymisen vuoksi erot nousevat aika ajoin keskusteluihin, sekä aiheesta löytyy kirjallisuutta työpaikoilta.

Aika ajoin nousee keskusteluun eroperheet. Nykyään eroperheet alkavat olla todella yleisiä. (V1)

...työkavereiden kanssa kokemusten jakamista pääasiassa. (V16)

Esimiehen ja työkavereiden tuki on ollut hyödyksi. (V8)

Enemmän kyllä tätä saisi nostaa keskusteluun. (V4)

Muutaman vastaajan mielestä työvuosien pohjalta karttunut tieto ja taito omakohdaisten kokemusten kautta on koettu kehittävän omaa tietämystä aiheesta. Myös esimiehen ja työkavereiden tuki ja tietämys on koettu hyväksi tueksi ja turvaksi tilanteisiin. Moni vastaajista toivoi, että tätä aihetta käsiteltäisiin enemmän työpaikoilla sen yleistymisen vuoksi.

8.4 Työpaikalta toivottu tuki eroperheen kohtaamiseen

Kyselymme lopuksi selvitimme, millaista tietoa ja tukea varhaiskasvattajat toivoisivat työpaikalta eroperheiden kohtaamiseen. Itsensä kehittäminen muuttuvan maailman mukana on tärkeää. Valtaosan mielestä koulutukset olisivat hyvä menetelmä kehittää työntekijöiden tietämystä ja osaamista erotapauksista.

Joku koulutus aiheesta olisi kyllä paikallaan. (V7)

Toivoisin, että asiasta puhuttaisiin enemmän ja kasvattajille järjestettäisiin erilaisia koulutuksia koskien eroperheen vanhempien ja lasten tukemista. Olisi hienoa, kun asiasta saataisiin enemmän tietoa ja meitä ohjeistettaisiin miten, erilaisissa haastavissa tilanteissa tulisi toimia. Haluaisin tietää enemmän, miten tukea ja mitä sanoa näissä erotilanteissa... (V15)

Muutama koki myös haluavansa neuvoja riitaisten erotilanteiden kohtaamisiin, miten asiat voisi ottaa parhaalla tavalla puheeksi sekä miten tukea koko perhettä kriisin keskellä. Vastauksissa toivottiin myös tukea, miten ottaa jokin kiperä asia puheeksi, jos vanhemmat eivät itse halua tuoda asiaa ilmi. Muutamat toivoivat apua eroperheen lapsen kohtaamiseen. He halusivat myös tietoa, millaisia lapsen oirehdinnat eroista ovat ja miten lapset niihin normaalisti reagoi.

Lähinnä neuvoja tilanteisiin, kun ero on kovin riitainen. Miten otetaan asioita puheeksi. Kuinka parhaiten tuetaan koko perhettä ja nostetaan keskiöön lapsi. Miten lapsi kärsisi tilanteesta mahdollisimman vähän. (V1)

Miten kohdata lapsi ja perhe. Tarvitseeko ottaa puheeksi, jos vanhemmat eivät ota. Mitkä ovat lapsen normaaleja reagoititapoja. (V2)

Hyviä vinkkejä, miten kohdata eroa jotenkin oireileva lapsi, miten tukea vanhempaa, joka kokee jäävänsä toisen jalkoihin. (V3)

Joku selkeä menetelmä, jonka avulla lasta voidaan auttaa voisi olla hyvä ja kehiteltävä asia. (V13)

Muutama vastaaja myös pohti, että yhteiset palaverit työkavereiden kanssa omia kokemuksia jakaen voisivat kehittää varhaiskasvattajien omaa ammattitaitoa. Oman kokemuksen jakaminen voisi auttaa muita saamaan tukea ja oppia eroperheiden kohtaamisiin. Muutama vastaaja toivoi, että työpaikalle tulisi joku ulkopuolinen asiantuntija luennoimaan aiheesta.

Olisi ehkä hyvä pitää joku yhteinen iltapalaveri, jossa puhutaan avioerolapsista ja -vanhemmista. Jakamalla jo koettua tietoa muiden työntekijöiden kanssa joku voi saada tukea ja oppia omiin kohtaamisiin. (V6)

Tilaisuus, jossa eri ryhmien väki kertoisi kokemuksista omissa ryhmissään, siitä millaisia asioita on asian tiimoilta tullut esiin. Joku asiantuntija voisi käydä myös luennoimassa asiasta. (V10)

Vastausten perusteella moni toivoi saavansa tukea työpaikaltaan eroperheen kohtaamiseen ja tukemiseen. Koulutukset nähtiin tärkeänä oman ammattitaidon kehittävänä tekijänä. Myös konkreettisia menetelmiä ja materiaaleja toivottiin käyttöön. Erot näkyvät monen varhaiskasvattajan arjessa, joten olisi tärkeää, että aiheesta keskusteltaisiin työpaikoilla enemmän.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyömme tutkimuskysymysten pohjalta saatuja johtopäätöksiä. Tutkimuksemme tavoitteena oli tutkia miten Satulinnan ja Taimikan kasvattajat kohtaavat eroperheen vanhemmat ja lapset sekä minkälaisia menetelmiä kasvattajilla on tukea lasta vanhempien erotilanteessa. Pohdimme tutkimustuloksia omin sanoin peilaten sitä teoriaan. Kokosimme tämän luvun tutkimuskysymyksittäin.

Tutkimustuloksien vastausten perusteella varhaiskasvattajien ryhmissä on tällä hetkellä eroperheitä tai on aikaisemmin ollut. Tästä voimme päätellä, että erot lapsiperheissä ovat tätä päivää ja tulemme työssämme mitä luultavammin kohtaamaan eroperheitä. Kajala ja Tikkala (2011, 44-45) osoittavat myös, että vanhempien erot ovat arkipäivää päiväkodeissa. Heidän tutkimuksestaan selvisi eron koskettavan monia aikuisia ja lapsia. Avioerojen yleisyys on siis havaittavissa tämänkin kyselyn vastausten pohjalta. Siksi onkin tärkeää varhaiskasvattajana perehtyä aiheeseen ja kasvattaa omaa ammatillisuutta sekä kehittää omaa tietoa ja taitoa.

Vastauksista ilmeni, että useimmiten kasvattajat kuulevat perheen erotilanteesta vanhemmilta päivittäisissä kohtaamisissa. Erotilanne on tullut myös puheeksi varhaiskasvatus- tai esiopetuskeskusteluissa, hoidon aloituksen yhteydessä sekä päiväkodin johtajan kautta. Saastamoinen (2013, 51-52) avaa tutkimuksessaan vanhemman ja varhaiskasvattajan välisen suhteen tärkeyden. Vanhemman tulisi tuntea, että hän tulee kuulluksi ja kohdatuksi lapsensa tärkeimpänä asiantuntijana. Varhaiskasvattajien tulisi kiinnittää huomiota yhteistyön dialogiseen vuorovaikutukseen ja laatuun. Onkin tärkeää luoda avoin ja luottamuksellinen suhde vanhempien kanssa, että vanhemmat voivat helpommin kohdata varhaiskasvattajat kriisin keskellä. Varhaiskasvattajat saivat myös lisäksi tiedon perheen erotilanteesta lapsilta. Vastauksista ilmeni kuitenkin, että lapsilta saatu tieto oli vähäisempää kuin vanhempien kautta saatu tieto erosta. Lapset kertoivat erotilanteesta eri tavoilla tai ero on saattanut tulla ilmi päivän erilaisissa toiminnoissa kuten esimerkiksi leikkiessä.

Varhaiskasvattajilla oli erilaisia tapoja kohdata perheen erosta kertova lapsi. Keskeisimmiksi kohtaamisen tavoiksi nousivat kuunteleminen, keskusteleminen ja sylin

antamisen tärkeys. Keskustelemisessä on otettava lapsen ikätaso huomioon. Pruu-kin ja Sinkkosen (2017, 85) mielestä aikuisen rooli kuuntelijana on merkityksellistä. Etenkin se vahvistuu lapsen kohdatessa haasteita. Kuunteleminen on paljon enemmän kuin vain pelkkää kuulemistä. On tärkeää, että lasta kuunnellaan ja hänelle annetaan aikaa. Lapsi käsittelee eron aikana monenlaisia tunteita.

Aikuisen tulee tukea lasta tunteiden tunnistamisessa. Aikuinen on apuna tunteiden nimeämisessä ja on tukena selvittämässä tunteiden syitä ja seurauksia. Kun tunteista keskustellaan lapsen kanssa, oppii lapsi kuvaamaan omia tunnetilojaan. (Meidän perheen tunnetaidot 2019.) Varhaiskasvattajana on huomioitava, että sallii lapselle kaikki hänen käsittelemänsä tunteet. Varhaiskasvatuksessa tulee pyrkiä tukemaan lasta tunteiden käsittelemisessä erilaisilla keinoilla. Lapsi tarvitsee myös usein pelkästään syyliä, läheisyyttä ja tunnetta siitä, että on tärkeä.

Keskeisiksi asioiksi taas erosta kertovan vanhemman kohdalla nostettiin päällimmäisenä esille tasapuolisuus, kuunteleminen ja empaattisuus vanhempia kohtaan. Molemmat vanhemmat tulee kohdata tasa-arvoisesti ja kummankaan puolelle asetumatta. Varhaiskasvattajina emme tiedä asioiden todellisia puolia. On aina kohdeltava vanhempia arvostavasti tilanteesta riippumatta. Aito luottamuksellinen vuorovaikutussuhde on perustana vanhempia kohdatessa kipeän asian äärellä. Vanhempia kohdatessa tulee muistaa ammattimainen ja asiallinen käytös. Keskeistä on luottamus ja luottamusta puhutteleva vuorovaikutus, jossa asiakas on pääroolissa ja työntekijän tulee kohdella asiakasta tasa-arvoisesti, huomaavaisesti ja kunnioittavasti (Sariola 2016).

Havaitsimme vanhempien riitaiset välit yllättävän yleisenä ongelmana varhaiskasvattajien kokemusten pohjalta. Varhaiskasvattajat olivat kohdanneet työssään tilanteita, joissa eroperheen vanhempien oli haastavaa tehdä yhteistyötä erilaisissa lasta koskevissa tilanteissa. Vanhempien oli haastavaa olla tekemisissä toistensa kanssa, mikä vaikeutti heidän välistänsä kommunikaatiota. Riitaiset välit olivat myös haasteelliset lasten asioiden hoitamisen kannalta. Varhaiskasvatuskeskusteluihin oli haasteellista osallistua yhtä aikaa, mikä toi haasteita yhteneväisten kasvatustiljojen rakentamiseen sekä kasvun ja kehityksen tukemiseen. Erilaiset kasvatustiljo ja säännöt kotien välillä tuovat lapselle epävarmuutta, turvattomuutta ja hämmen-

nystä, joka näkyy lapsen olemuksessa. Suurin osa kasvattajista oli tehnyt havain-
toja vanhempien välisestä haastavasta vuorovaikutuksesta, jossa vanhemmat pu-
huivat pahaa toisistaan ja mustamaalasivat toinen toistaan. Pruuki ja Sinkkonen
(2017, 140) yleistävät myös sen olevan normaalia, että eron jälkeen tunteet eivät
hellitä hetkessä. Sen vuoksi kohtaamiset voivat olla kivuliaita ja tunteellisia. Siksi
vanhempien tuleekin pohtia heidän omaa toimintaansa vanhempina ja muistaa oma
käytös kohdatessa entinen puolisonsa. Lapsen etu on, että vanhemmat osaavat hil-
litä tunteitaan vaikeissakin kohtaamisissa.

Varhaiskasvattajat kokivat haasteelliseksi lasten kodin vaihdon päiväkodin kautta,
koska vanhemmat eivät pystyneet näkemään toisiaan. Heidän mielestään myös
vanhempien hakutilanteissa oli vaikeuksia, koska osa vanhemmista riiteli kumpi
vanhemmista voi hakea lapsen päiväkodista. Tilanteet voivat aiheuttaa vanhempien
lisäksi myös varhaiskasvattajille ristiriitaisia tunteita, mikä haastaa kohdata vanhem-
mat puolueettomasti. Isotalus, Heikkinen ja Vaitomaa (2019) toteavat, että ammat-
tilaisten mielestä tapaamis- ja huoltoriidat ovat stressaavia ja kuormittavia. Ammat-
tilaiset, jotka työskentelevät vanhempien ja lasten kanssa saattavat kokea olevansa
neuvottomia eroriitojen tuomien ongelmien ja haasteiden edessä.

Jokainen tutkimukseen osallistunut varhaiskasvattaja koki perheiden tarvitsevan
varhaiskasvattajien tukea erotilanteessa. Tämä nostattaa esiin varhaiskasvattajien
antaman tuen tärkeyden. Varhaiskasvattaja saattaa olla korvaamaton tuki ja turva
niin lapsille kuin vanhemmillekin haastavissa elämän tilanteissa. Varhaiskasvatus ja
koti rakentavat yhdessä kokonaisuuden, jossa yhteistyö tukee parhaimmillaan toi-
nen toistaan (Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 13). Siksi
varhaiskasvattajana onkin tärkeää osata ymmärtää kokonaisvaltaisesti avioeron
tuomat haasteet ja ongelmat koko perheen ympärillä.

Keskeisimpiä menetelmiä tukea eroperheen vanhempia olivat kuunteleminen, läsnä
oleminen, puolueettomuus sekä sen rinnalla molempien vanhempien arvostus ja
tasapuolisuus. Vastauksista selvisi myös palvelujärjestelmäosaamisen merkitys
vanhempia ohjatessa erilaisten tukimuotojen pariin. Yhteistyötahoilla on iso merki-
tys kokonaisvaltaisesti perheen tukemisessa ja ohjaamisessa kriisin keskellä. Luot-
tamussuhteen ja onnistuneen dialogisen vuorovaikutuksen muodostaminen van-

hempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden välillä luo matalan kynnyksen avautua niin helpoista kuin vaikeistakin asioista. Vanhempia tukiessa on hyvä muistuttaa heitä, että lapsen etu on aina ensisijainen. Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017, 56) on kerrottuna huoltajien asiantuntijuuden ja mielipiteiden kunnioittamisesta sekä perheen omien voimavarojen muistamisesta silloin kun yhteistyötahoja on monia. Yhteistyössä perheille on tavoitteena löytää oikeat tukimuodot ja palvelut niin varhaisessa vaiheessa kuin mahdollista. Perheelle on tärkeää selkiyttää eri tahojen tehtävät ja vastuut.

Lapset eivät aina halua puhua eron tuomista tunteista ja ajatuksista ääneen. Lapsen sanoessa huolensa ääneen, tulee niistä totta hänelle. Erosta keskustelua ja tunteiden näyttämistä tukee huolen ulkoistaminen. Keskusteleminen, leikkiminen, tunneharjoitukset, piirtely, tarinointi ja muovailu ovat hyviä menetelmiä eron käsittelyyn yhdessä lapsen kanssa. (Kasvatus- ja perheneuvonta ry [viitattu 5.4.2020].) Lasta tukiessa keskeisimmiksi menetelmiksi tutkimuksestamme nousivat kuuntelun ja keskustelun tärkeys. Tärkeäksi lapsen tukemismuodoksi kasvattajat kokivat läsnäolon, läheisyyden ja sylin antamisen. Varhaiskasvattajien tulee olla tietoisia eron vaikutuksista lapseen, jolloin varhaiskasvattaja voi parhaiten tukea lasta ja asettua lapsen asemaan. Konkreettisina tukemismenetelminä esiin nousivat keskusteleminen erosta ja mitä se sisältää, eroa käsittelevien kirjojen lukeminen, tunnekasvatusharjoitukset ja erilaisten leikkien mahdollistaminen sekä toimintatuokioiden pitäminen.

Huomasimme lasten ja vanhempien kohtaamisen ja tukemisen vastauksista paljon yhteneväisiä asioita. Moni luokitteli kohtaamisen ja tukemisen samaksi. Kuitenkin tukemisen kohdalla oli kerrottu tarkemmin erilaisia konkreettisia menetelmiä kuin taas kohtaamisessa. Ajattelemme kuitenkin, että kohtaamisen ja tukemisen menetelmät täydentävät toinen toistaan. Haatainen (2018) ajattelee aidon kohtaamisen erottuvan monenlaisista kohtaamisista. Tilanteessa tulee olla aidosti läsnä mielen tasolla, eikä pelkästään vaan fyysisesti.

Varhaiskasvattajat kokivat koulutuksesta opittujen erilaisten asiakasryhmien kohtaamisen taidon ja palvelujärjestelmäosaamisen olevan hyödyllisiä perheiden tukemisessa. Vastaukset olivat melko ristiriitaisia, koska osa heistä koki, että ei ole saanut lainkaan koulutusta eroperheen kohtaamiseen. Vastauksista päätellen moni

heistä koki saavansa hyvin vähän koulutukseltaan tietoa siitä, miten kohdata eroperheet. Varhaiskasvattajat eivät olleet saaneet eroperheen tukemiseen liittyvää tietoa suoraan koulutuksesta, mutta koulutus oli sisältänyt eroperheen kohtaamiseen tarvittavaa osaamista, kuten palveluohjausta, kriisiauttamista ja erilaisten asiakasryhmien kohtaamista. Vastauksista selveni, että moni heistä kokee työpaikallaan tärkeäksi kokemusten jakamisen toistensa kanssa, joka samalla lisää heidän tietouttaan ja taitoja kohdata eroperheet. Usealla heistä oli noussut aika ajoin keskustelunaiheeksi eroperheet, mutta ne jäivät vain oman työtiimin välille. Esimiehen ja työkavereiden antama tuki koettiin merkitykselliseksi. Selvää oli myös, että suurin osa vastaajista koki työpaikalta saadusta tuesta, ettei saa tietoa tai tukea kohdata työssään eroperheitä. He toivoivat, että aihetta nostettaisiin enemmän esille ja tästä puhuttaisiin paremmin. Puhuminen on ihmisten tapa ymmärtää omaa ajatteluaan, sillä monet ihmiset jäsentävät asian vasta kun siitä on keskusteltu ääneen (Tikkanen 2015). Vastauksissa oli mainittuna myös kirjallisuus, mutta sitä ei avattu sen enempää.

Yksittäisten toimintojen sijaan olisi suotavampaa ajatella osaamisen ja ammattitaidon kehittämistä jatkuvana prosessina koko työuran ajan. Jatkuva henkilökunnan osaamisen kehittäminen sekä kannustava oppimisen ja itsensä kehittämisen kulttuuri työpaikalla auttaa varautumaan tulevaisuuden moninaisiin haasteisiin. (Mitä on osaamisen kehittäminen 2019) Varhaiskasvattajat toivoivat saavansa tukea ja lisätietoa työpaikaltaan eroperheiden kohtaamiseen ja tukemiseen, myös sen vuoksi, että eroperheet alkavat olla todella yleisiä nykypäivän yhteiskunnassamme. Koulutukset olivat toivotuimpia vastaajien keskuudessa, joista yksi toivoi saavansa tukea erityisesti vuorohoidon näkökulmasta.

Keskiöön nousivat myös selkeät menetelmät, materiaalit ja ohjeistukset kohdata haastavat tilanteet varsinkinkin riitaisissa erotapauksissa. Muutama vastaajista halusi neuvoja, mistä löytää aiheeseen sopivaa lastenkirjallisuutta, jonka avulla käsitellä eron aiheuttamia muutoksia lapsen kanssa. Hakulinen ([viitattu 5.4.2020]) toteaa, että kirjojen ääneen lukeminen lapsen kannalta vastaa samaan aikaan mooneen tarpeeseen. Näitä ovat läheisyys, yhdessä tekeminen, yhdessä koettu ilo ja jännitys ja sanojen, kielen sekä puheen oppimisen tarve. Puheen- ja kielen kehityksen lisäksi lukeminen tukee myös tunteiden käsittelytaitoja ja mielikuvitusta.

Toimivien ratkaisujen ja kokemusten yhteistä jakamista työyhteisössä voidaan edesauttaa esimerkiksi järjestämällä yhteisiä palavereita. Siellä voidaan jakaa ideoita sekä hyväksi havaittuja keinoja eteenpäin koko työyhteisölle. (Tuo uudet ideat yhteiskäyttöön [viitattu 5.4.2020].) Vastaajat toivoivat myös ohjeistusta siitä, miten vaikeat asiat voisi ottaa vanhempien kanssa puheeksi tai tarvitseeko ottaa ollenkaan, jos vanhemmat eivät itse ota. Varhaiskasvattajat halusivat tietoonsa erilaisia eron tuomia reagoititapoja, jotka ilmenevät yksilöllisesti jokaisen lapsen kohdalla. He halusivat myös kehittää tietoa ja taitojaan lapsen ja perheen tukemisessa, siten että lapsi kuormittuisi tilanteesta mahdollisimman vähän. Varhaiskasvattajat toivoivat erilaisia yhteisiä palavereita, jossa keskusteltaisiin eroperheistä, sekä jaettaisiin kokemuksia työntekijöiden välillä. Tämä antaisi varhaiskasvattajille tukea tuleviin kohtaamisiin samankaltaisissa tilanteissa perheiden kanssa. Työpaikoille toivottiin myös asiantuntijoita luennoimaan aiheesta. Erot perheissä ovat nykypäivää, joten on tärkeää, että aiheesta puhuttaisiin enemmän ja tuotaisiin ilmi uusia näkökulmia.

10 POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme meidän omaa opinnäytetyöprosessiamme. Mitä ajatuksia aihe meissä herätti ja mitä olemme oppineet matkan varrella? Halusimme tuoda esille myös tutkimuksen toteutukseen liittyviä pohdintoja sekä miten ne olivat yhteyksissä saamiimme tutkimustuloksiin. Lopuksi pohdimme, mikä merkitys työlämme on sosionomi (AMK) -kompetenssien näkökulmasta ja mitä hyötyä opinnäytetyöstämme on varhaiskasvatukselle ja sen ammattilaisille.

Opinnäytetyöprosessimme kesti kokonaisuudessaan yhdeksän kuukautta. Teimme opinnäytetyötä intensiivisesti koko tämän ajan, eikä työskentelyyn tullut pitkiä taukoja. Mielestämme prosessi on sujunut hyvin ja aikataulun mukaisesti. Työ eteni kirjoituspäivinä sujuvasti eteenpäin. Teoriaosuuden kirjoittaminen oli haastavaa, mutta opimme aiheesta valtavasti uutta. Haastavaa teoriaosuuden kirjoittamisessa oli oikeiden lähteiden löytäminen ja kokonaisuuden kokoaminen. Teoriaosuuden aineisto koostui valitsemistamme lähteistä, koska ne tukevat tutkimusosuuttamme ja havainnollistavat tutkimustuloksia. Teoriaosuuden saimme lähes valmiiksi syksyn 2019 aikana. Olemme kuitenkin täydentäneet teoriaa vielä tämän jälkeenkin.

Loimme Webropol-kyselyn kysymykset teoriaosuuden ja tutkimuskysymystemme pohjalta. Keräsimme kyselymme vastaukset joulukuussa 2019. Kyselyyn osallistujia saimme kuitenkin vähemmän, kuin olimme toivoneet tai ajatelleet saavamme. Vastaajien määrä oli pieni verrattuna siihen, montako varhaiskasvattajaa Satulinna- ja Taika-päiväkodissa työskentelee kokonaisuudessaan. Pohdimme, miksi vastaajien määrä jäi vähäiseksi, koska aihe kuitenkin koskettaa meitä jokaista työssämme. Kuitenkin tiedämme, että päiväkodissa työskentely on hektistä, eikä aikaa välttämättä löytynyt kyselyyn vastaamiseen. Kyselyyn vastaajien vastaukset olivat kuitenkin hyvin monipuolisia, kattavia ja ne riittivät hyvin tutkimustulokseksi.

Aloitimme tutkimusosuuden kirjoittamisen ja kyselyn vastausten analysoinnin tammikuussa 2020. Kevät meni työn viimeistelyn parissa. Näin myöhemmin ajateltuna, jos olisimme tehneet kyselymme teoriaosuuden puolella välissä, olisimme voineet lisäillä aihetta koskevaa teoriaa kattavammin kyselyn vastauksiin pohjautuen. Kaikesta huolimatta saimme omasta mielestämme tavoitteemme täytettyä ja kattavaa tietoa esiin koskien lasta, eroperheitä ja heidän tukemistaan varhaiskasvatuksen

näkökulmasta. Olemme hyvin tyytyväisiä työmme lopputulokseen ja siihen, että saimme hyvissä ajoin työmme valmiiksi.

Teimme opinnäytetyön parityönä, joka oli selvää meille heti alusta alkaen. Parityöskentely loi omia haasteita, mutta sillä oli kuitenkin paljon positiivisia vaikutuksia ja työmäärä oli miellyttävä jakaa yhdessä. Yhdessä jaoimme molempien ideoita ja ajatuksia opinnäytetyöstä, joka rikastutti työtämme ja sen tuloksia. Olemme myös tarkistellut toistemme kirjoittamia tekstejä ja ehdotelleet erilaisia ideoita toisillemme. Vaikeissa ja haastavissa tilanteissa tuimme ja kannustimme toisiamme eteenpäin. Haasteita toi aikataulujen yhteensovittaminen molempien töiden ohessa. Kuitenkin selkeä aikataulutus mahdollisti yhdessä tekemisen.

Opinnäytetyötämme peilaamme sosionomin (AMK) kompetensseihin (2016), joita ovat kuusi erilaista osaamista. Näitä ovat: sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen ja työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. Lisäksi työmme pohjautuu sosiaalialan ammattikorkeakoulun varhaiskasvatuksen kompetensseihin. (Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksessa 2019.)

Tutkimuksessamme nostamme esille, kuinka tärkeää on luoda ammatillinen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhde ja arvioida eroperheen erilaisia palvelun- ja tukemisen tarpeita. On osattava tukea lapsen kasvua ja kehitystä, mutta samalla myös perheen arkea ja perheenjäsenten välisiä suhteita. Työmme teoriaosuudessa on kerrotuna, kuinka eron keskellä vanhempien tulisi toimia tai mitä erilaisia hyviä menetelmiä on käytössä. Opinnäytetyömme myös painottaa, kuinka tärkeää on tunnistaa erilaisia hyvinvoinnin suojaavia- ja riskitekijöitä sekä kuinka tulisi osata soveltaa näitä ehkäisevän työn ja varhaisen tukemisen näkökulmasta.

Varhaiskasvatuksessa työskentelevän sosionomin tulee muistaa lasten oikeuksien sopimuksen noudattaminen sekä samalla osata tukea lapsen omaa osallisuutta, hyvinvointia, huolenpitoa ja suojelua (Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksessa 2019). Opinnäytetyössämme painotetaan kykyä työskennellä sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen ammattieettisten periaatteiden mukaisesti sekä on osattava tunnistaa omat

ammattieettiset vastuunsa. Tämä näkyy esimerkiksi työssämme erilaisissa perheiden haastavissa ja ristiriitaisissa tilanteissa, jossa varhaiskasvattaja joutuu miettiä omaa arvoperustaansa. Tutkimustuloksistamme oli selkeästi havaittavissa vanhempien erojen yleisyys perheissä, joka näkyi varhaiskasvattajien päivittäisessä työssä. Sen vuoksi on osattava ennakoida lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemista varhaisessa vaiheessa. Sosionomin varhaiskasvatuksen kompetensseissa (2019) on mainittu, että varhaiskasvatuksessa työskentelevän sosionomin tulee osata tunnistaa lasten ja perheiden erilaisia hyvinvointia uhkaavia tekijöitä ja epäkohtia, joita tulee osata kehittää rakentavasti.

Päädyimme tekemään opinnäytetyötämme tästä aiheesta, koska aihe herätti meissä mielenkiintoa. Työskentelemme itse myös varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen opettajina, ja eroperheitä on tullut kohdattua ja tulee jatkossakin varmasti vastaan päivittäisessä työssämme. Pohdimme myös yhdessä, mitä me oikeasti tiedämme tästä aiheesta ja samalla päätimme, että tätä haluamme lähteä tutkimaan, koska emme tienneet aiheesta paljoakaan. Kyseisestä aiheesta ei juurikaan ole puhuttu koulutuksessamme tai työssämme, ja sen vuoksi halusimme perehtyä aiheeseen paremmin ja siinä samalla kehittää omaa tietoamme ja taitoamme sekä vahvistaa ammattitaitoamme.

Opinnäytetyömme aihe herättää erilaisia ajatuksia ja näkökulmia. Teoriaosuus havainnollistaa, mitä kaikkea ero useimmiten sisältää ja minkälaisia menetelmiä sen puolesta on käytettävissä. Me toivomme, että opinnäytetyö olisi työkaluna varhaiskasvatuksen työntekijöille ja että he hyötyisivät tästä työssään. Kyselystä selvisi kehittämisen tarvetta eroperheen tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa mukana ollut Seinäjoen varhaiskasvatus voisi halutessaan lähteä työstämään tuloksia jatkossa parhaaksi näkemällään tavalla. Toiveenamme on myös, että varhaiskasvatuksen työyhteisöt hyötyisivät tutkimuksestamme.

Opinnäytetyössämme on hyödyllistä ja kattavaa tietoa myös eroperheiden vanhemmille, joka voisi tukea heitä eroprosessin keskellä. Mielestämme on hyvä, että he ymmärtävät eron vaikutukset myös varhaiskasvattajien näkökulmasta. Näin he voivat nähdä ja ymmärtää, kuinka iso merkitys varhaiskasvatuksella on eroperheen tukemisessa. Vanhemmat voivat myös nähdä mikä merkitys varhaiskasvattajien ja vanhempien välisellä yhteistyöllä on lapsen etua ajatellen.

Opinnäytetyömme on oiva työkalu varhaiskasvattajalle, jotka kaipaavat lisää tietoa ja osaamista eroperheiden kohtaamiseen, mutta samalla se tukee myös eroperheiden vanhempia. Eroperheen kohtaamiseen ja erilaisiin haasteisiin pystytään asettumaan ja reagoimaan paremmin, kun aiheeseen perehdytään enemmän. Näin lapsi saa kokonaisvaltaista tukea hänen kasvuaan ja kehitystä ajatellen.

Jatkotutkimusaiheena tutkimustamme pystyisi syventämään lähtemällä seuraavaksi tutkimaan esimerkiksi konkreettisesti tilanteita, joissa varhaiskasvattajat kohtaavat eroperheitä. Tähän opinnäytetyöhön peilaten voisi havainnoida, miten kyselyyn vastaajien vastaukset näkyvät päiväkodissa. Voisi lähteä kokeilemaan erilaisia tukemismenetelmiä, jotka nousivat esille vastaajien vastauksista ja havainnoimaan, minkälaista tukemista he toivoisivat saavansa varhaiskasvatuksesta eroperheiden kohtaamiseen. Aihetta voisi lisäksi lähteä tutkimaan lapsen näkökulmasta. Aiheeseen voisi syventyä tutkimalla esimerkiksi millaista tukea lapsi erossa kaipaa, minkälaisia tunteita ero hänessä herättää sekä miten eron vaikutukset näkyvät aikuisiällä.

LÄHTEET

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Helsinki: Gaudeamus.

Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Porvoo: WSOYpro.

Chrenkova, M. 2012. Children of divorce in the Czech Republic. Teoksessa A. Kääriäinen, J. Hämäläinen & P. Pölkki. (toim.) Challenges of divorce, interventions and children. Hämeenlinna: Karisto, 60.

Edvall, L. 2001. Eron pelisäännöt: näkökulmia eroon. Hämeenlinna: Karisto.

Elämää vanhempien eron jälkeen. 26.6.2018. [Verkkosivu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 22.3.2020]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vanhempien-ero/elamaa-vanhempien-eron-jalkeen/>

Eriksson, E. & Arnkil, T-M. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Helsinki: sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Stakes oppaita 60. 8. p.

Ero aiheuttaa lapselle stressiä. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Väestöliitto. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/stressiteki-jat/?fbclid=IwAR0ngHhNExUZcAoRv7hyiwzG4dOEiAK8x95rPKHBGQd5pEB-Mukzzplml3l8

Ero tuo mukanaan monenlaisia tunteita. 2019. Väestöliitto. [Verkkosivu]. Helsinki. [Viitattu 29.12.2019]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhteen_kriisit/erokriisit/tunteet_erossa/

Eväitä eron jälkeiseen vanhemmuuteen. 2012-2014. [Verkkosivu]. Etelä-Karjalan perhetyön kehittämissyhdystys ry. [Viitattu 18.1.2020]. Saatavana: <https://ensijatuvakotienliitto.fi/ek-perhetyo/wp-content/uploads/sites/7/2017/01/Yhteistyovanhemmuus-opas.pdf?x95692>

Haatainen, S. 5.4.2018. Mitä on aito kohtaaminen? [Verkkosivu]. Etelä-Savon perhekeskustoiminta. [Viitattu 5.4.2020]. Saatavana: <https://lapeetelas-avo.com/2018/04/05/mita-on-aito-kohtaaminen/>

Haavisto, V. 2019. Lapsen arki eron jälkeen: suunnitelma vanhempien yhteistyöstä. [Verkkosivu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: <https://stm.fi/documents/1271139/4816712/Vanhemmuussuunnitelma+osa+1+Tietoa+vanhemmille>

- Hakulinen, T. Ei päiväystä. Vanhemmat lukekaa pienelle lapsellenne. [Verkkosivu]. Opetushallitus. [Viitattu 5.4.2020]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sana-hallussa>
- Hallikainen, J. 28.9.2016. Teemoittelu aineiston analysointimenetelmänä. [Verkkosivu]. Prezi. [Viitattu 2.4.2020]. Saatavana: <https://prezi.com/erv7mbrt4-b /tee-moittelu-aineiston-analysointimenetelmana/>
- Heinonen, H-M., Saarikallio-Torp, M., Sihvonen, E. & Miettinen, A. 13.9.2019. Lasten vuoroasuminen- onko etuusjärjestelmä perheille tuki vai jarru? [Blogi]. Kelan tutkimusblogi. [Viitattu 14.12.2019]. Saatavana: <https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/5073>
- Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa: erityispäivähoito - lapsen mahdollisuus. Helsinki: Stakes. Oppaita 58.
- Hietanen, P. 29.3.2017. Vanhempi, oletko eron jälkeen valmis seuraaviin asioihin? [Blogi]. [Viitattu 30.12.2019]. Saatavana: <http://www.tukeavanhemmille.fi/blogi/2017/3/27/vanhempi-oletko-eron-ijlkeen-valmis-seuraaviin-asioihin>
- Hietanen, P. 22.9.2017. Ero pikkulapsiperheessä? [Blogi]. [Viitattu 29.12.2019]. Saatavana: <http://www.tukeavanhemmille.fi/blogi/2017/9/19/ero-pikkulapsiperheess>
- Hietanen, P., Kettunen, M. & Vaitomaa, J. 29.3.2019. Lasten ja nuorten hyvinvointi erotilanteessa turvattava riittävän monipuolisilla eropalveluilla. [Verkkosivu]. Ensi- ja turvakotien liitto. [Viitattu 19.4.2020]. Saatavana: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-erotilanteessa-turvattava-riittavan-monipuolisilla-eropalveluilla/>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. 13-14., osin uud. P.
- Hokkanen, T. 2002. "Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää": vanhempien ja lasten väliset suhteet. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hyvä kysymys. 17.9.2018. Ero aiheuttaa lapselle stressiä- näillä keinoilla autat lasta muutoksissa. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: <https://www.hyvaky-symys.fi/artikkeli/ero-aiheuttaa-lapselle-stressia/>
- Ikonen, I. 15.12.2013. Näin vakavasti vanhempien riitely voi vaikuttaa lapseen: Vä-kivaltaisuus on erityisen vahingollista. [Verkkosivu]. Ilta-Sanomat. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: <https://www.is.fi/perhe/art-2000000693210.html>

- Isotalus, H., Heikkinen, E. & Vaitomaa, J. 11.10.2019. Vanhempien väliset pitkittyneet eroriidat ovat lapsen kaltoinkohtelua- Miten voimme auttaa vaikeiden konfliktien keskellä eläviä lapsia ja vanhempia? [Verkkosivu]. Ensi- ja turvakotien liitto. [Viitattu 5.4.2020]. Saatavana: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/vanhempien-valiset-pitkittyneet-eroriidat-ovat-lapsen-kaltoinkohtelua-miten-voimme-auttaa-vaikeiden-konfliktien-keskella-elavia-lapsia-ja-vanhempia/>
- Jovelin, E. 2012. Children deal with parental divorce: what are the consequences? Teoksessa: Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. (toim.) Challenges of divorce, interventions and children. Hämeenlinna: Karisto, 34-45.
- Jämsän kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. [Verkkojulkaisu]. Peda. [Viitattu 30.12.2019]. Saatavana: <https://peda.net/jamsa/varhaiskasvatus/vasu-2017-pohja/3/3yv>
- Kajala, E. & Tikkala, M. 2011. Lasten vanhempien avo- ja avioerot päiväkotien arjessa. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö: sosionomin koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 1.3.2020]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/34305/Kalaja_Essi.pdf?sequenc%20e=1
- Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona: miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 111, 125.
- Kannonkosken varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. [Verkkojulkaisu]. Peda. [Viitattu 21.3.2020]. Saatavana: <https://peda.net/kannonkoski/varhaiskasvatus/vasu2017>
- Kasvatus- ja perheneuvonta ry. Ei päiväystä. Tehtäviä eron käsittelyyn yhdessä lapsen kanssa. [Verkkosivu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 5.4.2020]. Saatavana: <https://www.suomenkasper.fi/tehtavia-eron-kasittelyyn-yhdessa-lapsen-kanssa/>
- Koskela, J. 2012. Avioero suomalaisen miehen kokemana: Ero ja erosta toipuminen prosessina. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.
- Koskela, R. 2008. Ero lapsiperheessä: Miten tukea lasta ja vanhempia? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Koskela, R. 2009. Ero lapsiperheessä: Miten tukea lasta ja vanhempia? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. 3.p.
- Kähkönen, E. 3.11.2011. Oletko kriisissä- Lue selviytymisohjeet. [Verkkosivu]. Avainapteekit. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: <https://www.avainapteekit.fi/terveys/mieli/oletko-kriisissa-lue-selviytymisohjeet>

Kääriäinen, A. 2009. Ero haastaa vanhemmuuden. Helsinki: Lastensuojelun keskusliiton Neuvo- projekti. 2.p.

L13.6.1929/235. Laki avioliittolain voimaannpanosta.

L5.9.1975/704. Laki lapsen elatuksesta.

L25.3.1983/304. Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta.

L16.4.1987/411. Avioerolaki.

L8.2.2019/190. Huoltajan tehtävät.

L8.2.2019/190. Huoltajien yhteistoiminta.

Lapsella on oikeus saada mielipiteensä kuuluviin. 16.5.2019.[Verkkajulkaisu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 12.12.2019]. Saatavana: <https://www.mll.fi/lapsemme-lehti/lapsella-on-oikeus-saada-mielipiteensa-kuuluviin/>

Lapsen ja vanhemman kiintymyssuhde. 2017. [Verkkajulkaisu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 12.12.2019]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/lapsen-ja-vanhemman-kiintymyssuhde/>

Lapsen oikeuksien sopimus. Ei päiväystä. Yleissopimus lapsen oikeuksista. [Verkkosivu]. Unicef. [Viitattu 12.4.2020]. Saatavana: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Lastenhoito vuoroviikoin avioeron jälkeen- hyvä vai huono valinta? 8.9.2017.[Verkkosivu]. Päivänlehti. [Viitattu 11.1.2020]. Saatavana: <https://www.paivanlehti.fi/lastenhoito-vuoroviikoin-avioeron-jalkeen-hyva-vai-huono-valinta/>

Lasten osallisuus ja näkemysten huomioiminen. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Ensi- ja turvakotien liitto. [Viitattu 13.11.2019]. Saatavana: <https://apuaeroon.fi/lapsi-ja-ero/lasten-osallisuus-ja-nakemysten-huomioiminen/>

Leikkitaidot haltuun. 25.2.2020. Leikki on lapsen oppimisen perusta. [Blogi]. Kamu Early Education. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: <https://www.kamueducation.fi/fi/blogi-englanninkielinen-varhaiskasvatus-paivakoti/2020/2/24/leikkitaidot-haltuun>

Limingan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. [Verkkajulkaisu]. E-Perusteet. [Viitattu 30.12.2019]. Saatavana: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ops/8967056/varhaiskasvatus/tekstikappale/8975120>

- Litmala, M. 2002. Lakiopas avioeroon. Helsinki: WSOYpro.
- Macionis, J.J. 2005. Social Problems. Prentice Hall. New Jersey.
- Malinen, V. & Larkela, P. 2011. Parisuhde – Uusperheen ydin. Helsinki: VL-Markkinointi.
- Matilainen T. 2008. Lapsi elää rutiineista. Jyväskylä: Gummerus.
- Mattila, K.-P. 2007. Arvostava kohtaaminen: arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Meidän perheen tunnetaidot. 18.12.2019. Pieni hetki rauhoittumiselle on hyvää tekevää tapa arkihälinän keskellä. [Verkkosivu]. Neuvokas perhe. [Viitattu 5.4.2020]. Saatavana: <https://neuvokasperhe.fi/meidan-perheen-tunnetaidot/>
- Mielenterveystalo. Ei päiväystä. Lapsi ja ero. [Verkkosivu]. [Viitattu 11.12.2019]. Saatavana: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/eron_omahoito/Pages/osio3.aspx
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään: näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. 3. p. Helsinki: Pedatieto.
- Milloin lapsille voi esitellä uuden kumppanin? Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Väestöliitto. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/vanhemus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/vastauksia-eroon-liittyviin-kysy/milloin-lapsille-voi-esitella-uu/?fbclid=IwAR30y5RMY4Eejxq8g8gJmZeqEI6HNPsJnNSHaiwT6Vi-IOUoYySw5RzxzhDk
- Miten kertoa lapselle erosta? Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Ensi- ja turvakotien liitto. [Viitattu 15.12.2019]. Saatavana: <https://apuaeroon.fi/lapsi-ja-ero/miten-kertoa-lapselle-erosta/>
- Miten lapsen mieli toimii vanhempien erotessa? [Verkkoartikkeli]. Näe mut. [Viitattu 29.12.2019]. Saatavana: <https://naemut.fi/vanhemmalle/miten-lapsen-mieli-toimii-vanhempien-erotessa/>
- Mitä on osaamisen kehittäminen? 25.6.2019. [Verkkosivu]. Koulutus. [Viitattu 5.4.2020]. Saatavana: <https://www.koulutus.fi/oppaat/mita-on-osaamisen-kehittaminen-15630>
- Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus. 48.

- Mäki, T. & Soikka, 30.8.2019. Varhaiskasvattaja yhteistyövanhemmuuden tukijana. [Blogi]. Ensi ja turvakotien liitto. [Viitattu 12.12.2019]. Saatavana: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/varhaiskasvattaja-yhteistyovanhemmuuden-tukijana/>
- Mäkijärvi, K. 2014. Kahden kodin lapset – Miten tuen lasta vanhempien erossa. Jyväskylä: Docendo.
- Määttä, K. 2002. Avioeron tuska ja helpotus. Helsinki: Tammi.
- Niemelä, S. 2019. Mikä suojaa lasta? [Verkkosivu]. Helsinki: Väestöliitto. [Viitattu 6.12.2019]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/suojaavat_tekijat/mika-suojaajalasta/
- Niemelä, S & Kääriäinen, A. 2008. Millan isä ja äiti eroavat- miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa. Helsinki: Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto.
- Nordic Statistical Yearbook. 2011. Statistics Denmark. Copenhagen: Nordic Council of ministers. Volyme 49.
- Näin käsittelet eroa lapsen kanssa. Ei päiväystä. [Verkkoartikkeli]. Näe mut. [Viitattu 22.3.2020]. Saatavana: <https://naemut.fi/vanhemmalle/miten-kaesitellaeroa-lapsen-kanssa/>
- Ojala, N. 2011. Avioerolasten asialla: lasten vertaistukiryhmä päiväkodissa. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 30.12.2019]. 20-21. Saatavana: <http://www.theseus.fi/handle/10024/39657>
- Parkkari, J. 23.10.2015. Kaksi kotia, yksi elämä – 10 kysymystä lapsen vuoroasumisesta. [Verkkosivu]. Yle. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/23/kaksi-kotia-yksi-elama-10-kysymysta-lapsen-vuoroasumisesta>
- Perhekeskus. Ei päiväystä. Sovinnollinen ero, yhteistyövanhemmuus ja vanhemmuussuunnitelma. [Verkkosivu]. Kymenlaakson perhekeskus. [Viitattu 19.4.2020]. Saatavana: <https://www.kymenlaaksonperhekeskus.fi/apua-ja-tukea/sovinnollinen-ero-ja-erovanhemmuus/sovinnollinen-ero-yhteistyovanhemmuus-ja-vanhemmuussuunnitelma>
- Pettilä, U. & Yli-Marttila, L. 1999. Eron vaiheet. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Pieni lapsi erossa vanhemmistaan 26.11.2019. [Verkkosivu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 12.1.2020]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkeja-lapsiperheen-arkeen/pieni-lapsi-erossa-vanhemmistaan/>
- Pruuki, H. & Sinkkonen, J. 2017. Lapsi ja ero: eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja.

- Pysähdy kuuntelemaan lasta. 20.12.2020. [Verkkosivu]. Neuvokas perhe. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: <https://neuvokasperhe.fi/pysahdy-kuuntelemaan-lasta/?fbclid=IwAR1s91RWGUKA38Grijby2yHv0SkUif-myX3xev8MhrLQd6OcwadZdO3L3QFi4>
- Rauhala, I. 2014. Eron keskellä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Rosenholm, H. Uusperhe- uusi mahdollisuus. 1989. WSOYpro.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 9-11, 13-19.
- Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Perhe ja vanhemmuus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Saastamoinen, V. 2013. Kuinka eroperhettä tuetaan päiväkodissa? Sosiaalialan koulutusohjelma: sosionomi. Opinnäytetyö. [Verkkojulkaisu]. Diakonia- ammattikorkeakoulu. [Viitattu 1.3.2020]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/59723/Saastamoinen_Vilma.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Salk, L. 1979. Avioerolapset. Helsinki: Otava.
- Sariola, T. 27.1.2016. Jos ei ole luottamusta, ei ole asiakkaita. [Verkkolehti]. Talentia-lehti. [Viitattu 5.4.2020]. Saatavana: <https://www.talentia-lehti.fi/jos-ei-ole-luottamusta-ei-ole-asiakkaita/>
- Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. Meirän vasu. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 12.12.2019]. Saatavana: https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitajakoulutus/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuk-senlomakkeet/2yPBJVqJX/Seinajoen_kaupungin_varhaiskasvatussuunnitelma_Meiran_vasu_2017.pdf
- Sinkkonen, J. 2003. Isä ja lapset avioeron jälkeen. Mies ja ero. Teoksessa: P. Lipponen & P. Wesaniemi (toim.) Helsinki: Kirjapaja, 174-183.
- Sinkkonen, J. 26.10.2018. Useimmat vanhemmat toimivat intuitiolla ihan oikein. [Verkkoartikkeli]. Kodin kuvalehti. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: <https://www.kodinkuvalehti.fi/artikkeli/voi-hyvin/psykologia/jari-sinkkonen-useimmat-vanhemmat-toimivat-intuitiolla-ihan-oikein>
- Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. 29.4.2016. [Verkkojulkaisu]. Kuopio. [Viitattu 14.3.2020]. Saatavana: https://moodle.seamk.fi/pluginfile.php/479733/mod_resource/content/1/Uusitut%20kompetenssit.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: opas työntekijöille. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:14. [Verkkojulkaisu].

Helsinki. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74223/Opp200414.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksessa. 15.3.2019. Varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillinen osaaminen. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 5.4.2020]. Saatavana: https://dialogi.diak.fi/wp-content/uploads/sites/8/2019/05/Varhaiskasvatuksen_sosionomi_15032019_LOPPUESITYS.pdf

Sundvall-Piha, S. 2015. Vanhempien eron työstäminen lapsen kanssa. [Verkkolehdistä artikkeli]. Perheterapia. 15 (1) Vuosikerta 31. 8. [Viitattu 6.11.2019]. Saatavana: https://mieli.fi/sites/default/files/inline/Julkaisut/perheterapia-lehti/perheterapia_2_2015_net.pdf

Suomen mielenterveys ry. Ei päiväystä. Miten tuen lasta kriisissä? [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 11.12.2019]. Saatavana: <https://mieli.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-elamantilanteet/kriisit/miten-tuen-lasta-kriisissa>

Taguma, M., Litjens, I. & Makowiecki, K. 2012. Quality Matters in Early Childhood Education and Care Finland. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 18.1.2020]. Saatavana: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED530922.pdf>

Tiedon analysointi. Ei päiväystä. Tutkimusmenetelmät. [Verkkosivu]. Tampereen yliopisto. [Viitattu 12.4.2020]. Saatavana: <https://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmät/tiedon-analysointi/>

Tikkanen, T. 17.8.2015. Puhuminen auttaa elämän ongelmatilanteissa: valitse keskustelukumppani tarkoin. [Verkkosivu]. Yle. [Viitattu 5.4.2020]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-8232088>

Tilastokeskus. 2018. Avioerot puolisoien iän mukaan. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.11.2019]. Saatavana: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_ssaaty/statfin_ssaaty_pxt_121p.px/table/tableViewLayout1/

Tue lasta perheen kriisissä. 30.5.2017. [Verkkojulkaisu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 12.12.2019]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/tue-lasta-perheen-kriisissa/>

Tuo uudet ideat yhteiskäyttöön. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Työterveyslaitos. [Viitattu 5.4.2020]. Saatavana: <https://www.ttl.fi/tyoyhteiso/tyon-kehittaminen/uudet-ideat-yhteiskayttoon/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. 93, 95, 97-99, 105, 110-111.

- Vanhanen, K. 3.7.2013. Terapeutti antaa vastaukset: Näin erotaan lapsen kannalta oikein. [Verkkolehti]. Ilta-Sanomat. [Viitattu 4.4.2020]. Saatavana: <https://www.is.fi/seksi-parisuhde/art-2000000636108.html>
- Vanhemmuus jatkuu eron jälkeenkin. 26.6.2018. [Verkkojulkaisu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 29.12.2019]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vanhempien-ero/vanhemmuus-jatkuu-eron-jalkeenkin/>
- Vanhempien ero lasten näkökulmasta. 25.12.2017. [Verkkoartikkeli]. Mielen ihmeet. [Viitattu 29.12.2019]. Saatavana: <https://mielenihmeet.fi/vanhempien-ero-lasten-nakokulmasta/>
- Viheriälä, L. & Rutanen, M. 2010. Lapsen psyykkisen trauman hoito. [Verkkolehtiartikkeli]. Duodecim. 126(22):2671-7. [viitattu 4.4.2020]. Saatavana: <https://www.duodecimlehti.fi/duo99180>
- Viinikka, A. 2014. Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilpas, P. Ei päiväystä. Kvantitatiivinen tutkimus. Metropolia. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 6.1.2020]. Saatavana: <https://users.metropolia.fi/~pervil/kvantsu/Mo-niste.pdf>
- Vinkkejä vanhemmille eron jälkeen. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kasvatus- ja perheneuvonta ry. [Viitattu 13.4.2020]. Saatavana: <https://www.suomenkasper.fi/vinkkejä-vanhemmille-eron-jalkeen/#>
- Virolainen, A. 2014. Varhaiskasvatus arjen toimintana & varhaiskasvatus työympäristönä. Teoksessa: A. Häkkä, H. Kuokkanen & A. Virolainen (toim.) Lapsen parhaaksi: lähihoitaja varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Edita. 157-160.
- Väestöliitto. Helsinki. 2018. Lapsen asema avio- tai avoerossa. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 18.1.2020]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_pari-suhteesta/avio-ja_avoliiton_lakitieto/lapsen_asema/
- Väestöliitto. Helsinki. 2019. Lapset ja ero. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 15.3.2020]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pien-ten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/?fbclid=IwAR34_NaCZIPmaz-7GsilL52lmGX6sp7QQ2_IWdJsZTishlhNzx6viJCmto
- Waddington, J. 14.8.2017. 6 tilannetta, jolloin avioero on parempi vaihtoehto kuin huono parisuhde. [Verkkosivu]. Ilta-Sanomat. [Viitattu 19.4.2020]. Saatavana: <https://www.is.fi/seksi-parisuhde/art-2000005325733.html>

Warshak, R. 2012. Ero myrkky: Kuinka suojella lasta avioerotilanteessa. Suomentaja Ari Ahola. Helsinki: Gummerus.

Yhteistyövanhemmuus ja vanhempien yhteistoiminta eron jälkeen. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Tietoa erosta. [Viitattu 12.11.2019]. Saatavana: https://apuaeroon.fi/tietoa_erosta/yhteistyovanhemmuudesta/

Yle. 2009. Kerro lapselle avioerosta ajoissa ja ymmärrettävästi. [Verkkosivu]. [Viitattu 18.1.2020]. Saatavana: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/09/10/kerro-lapselle-avioerosta-ajoissa-ja-ymmarrettavasti>

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Kyselylomakkeen kysymykset

Liite 1. Tutkimuslupa

Seinäjoki

PÄÄTÖS / varhaiskasvatusjohtaja

Päivämäärä 11.12.2019 Pykälä 205/2019

Asia	<p>Tutkimuslupa / Asp Anne ja Hauta Sanna</p> <p>Anne Asp ja Sanna Hauta opiskelevat Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ja anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten.</p> <p>Tutkimuksen aihe: Avioero päiväkotikäisten elämässä ja siitä toipumisen tukeminen päiväkodissa</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena on saada monipuolista ja kattavaa tietoa varhaiskasvatuksen työntekijöiden tiedoista, taidoista ja menetelmistä koskien lapsen tukemista avioeron sattuessa perheessä. Lisäksi tutkitaan varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja perheen kasvatuskumppanuuden tärkeyttä erotilanteessa. Tutkimus suoritetaan nettikyselyn avulla Satulinnan ja Taika päiväkotien henkilökunnalle.</p> <p>Tutkijoiden tavoitteena on saada opinnäytetyöstä monipuolinen työkalu päiväkotien kasvattajien käyttöön.</p> <p>Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika joulukuu 2019.</p>		
Päätös	<p>Päätän myöntää tutkimusluvan edellyttäen, että:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista - tutkimuksessa saatujen tietojen osalta noudatetaan salassapitovelvollisuutta - tutkimuksessa yksittäiset henkilöt eivät saa olla tunnistettavissa - yksi kappale valmiista tutkimuksesta luovutetaan maksutta varhaiskasvatukselle - tutkijat antavat luvan julkaista tutkimuksensa sähköisessä muodossa Seinäjoen kaupungin kotisivuilla - tutkijat sitoutuvat esittelemään tutkimuksensa 		
Allekirjoitus	<p>Aija-Marita Näsänen, varhaiskasvatusjohtaja, p. 040 868 0902, aija-marita.nasanen@seinajoki.fi</p>		
Oikaisu-vaatimusohje	<p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Kasvatus- ja opetuslautakunta, Kirkkokatu 6, PL 215, 60101 Seinäjoen, neljentoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän (7) päivän kuluessa siitä kun päätös on asetettu nähtäville kaupungin internetsivuille. Asianosaisen katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä (7) päivänä kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksiantotodistukseen merkittynä aikana ja silloin kun päätös on annettu tiedoksi sähköisesti kolmantena (3) päivänä viestin lähettämisestä. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.</p>		
Julkisesti nähtävänä	<p>Varhaiskasvatustoimisto 16.12.2019</p>		
Tiedoksianto	Kenelle	Päivämäärä	
	Anne Asp, Sanna Hauta, Marika Horila, Tarja Louhiranta, aluejohtajat, Sari Vainionpää	11.12.2019	
	Miten		
	☐ Lähetyt postitse saantitodistusta vastaan	☐ Lähetyt postitse tavallisena kirjeenä	☐ Lähetyt sisäisessä postissa
	☐ Luovutettu	Vastaanottajan allekirjoitus	
	☒ Lähetyt sähköpostissa		
	Tarja Siik, toimistosihiteeri		

Liite 2. Kyselylomakkeen kysymykset

1. Kerro itsestäsi *

a) Ikä

b) Koulutus

c) Työkokemus vuosina varhaiskasvatuksessa?

2. Onko lapsiryhmässäsi nyt eroperheitä/ aikaisemmin ollut? *

On tällä hetkellä

On ollut aikaisemmin

Ei ole ollut

En ole varma

3. Miten perheen erotilanne on tullut tietoon?

4. Miten kohtaat perheen erosta kertovan lapsen? *

5. Miten kohtaat/lähestyt eroperheen vanhempia? *

6. Oletko kohdannut työssäsi tilanteita, joissa eroperheen vanhempien on haastavaa tehdä yhteistyötä lasta koskevissa asioissa? *

Kyllä

En

7. Jos olet kohdannut, minkälaisia tilanteet ovat olleet?

8. Koetko, että perheet tarvitsevat varhaiskasvattajien tukea erotilanteessa? *

Kyllä koen

En koe

9. Minkälaisia menetelmiä sinulla on tällä hetkellä tukea eroperheen *

a) vanhempia

b) lasta/ lapsia?

10. Koetko saaneesi tarpeeksi tietoa kohdata eroperheen vanhempia ja lapsia?

*

a) koulutukseltasi

b) työpaikaltasi?

11. Minkälaista tietoa ja tukea toivot saavasi työpaikaltasi aiheeseen liityen?